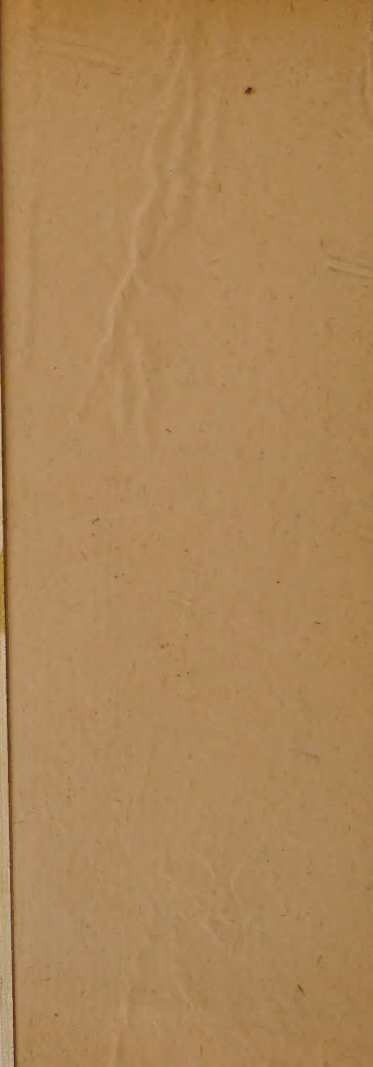

11/75

Jan Krantz

J. Kraviz
SLOVA GENIŮ

USPOŘÁDAL

F. A. Š Í D L O

Janiček

1 9 2 3

LEKNINY, ETICKO-OSVĚTOVÁ EDICE
BRNO, LERCHOVA 38 — NÁKLADEM VLASTNÍM
KNIHTISKÁRNA „KRAMERIUS“, BRNO.

ÚVOD.

Užitečnější je znáti několik moudrých pravidel, jež by mohla tobě vždy posloužiti, než nastudovati mnoho neužitečných věcí.

Seneca.

»Uspořádejte moji knižnici!« nařizuje šťastný dědic svému novému knihovníkovi.

»Prosím. Podle jakého zřetele mám knihy řadit?« táže se skromný kustod.

»Ano – ovšem – zřetel třídění. No, dejte hezky největší knihy do nejnižších a nejmenší do nejvrchnějších polic.«

Znamý tento vtip chce říci, že je směšné, učiníme-li z vedlejší nebo nahodilé vlastnosti věc rozhodující. Na dobré knize líbí se sice také vhodný formát, vkusná úprava, pevná vazba, zřetelný tisk a čistý dobrý papír, ale daleko důležitější nežli vše to je obsah knihy.

Na téma dobrého citátu lze napsat vždy rozumnou knihu, ale z celé špatné knihy nelze vybrat ani jediného slušného aforismu.

Také je daleko snadněji zakoupit celé knižnice, nežli založit si za tytéž peníze jednu

knižnici dobrou, a zcela osobní, která by vyhovovala našim vroucím tužbám a odpovídala nám zřetelně na těžké otázky lidského života. Obdobně není také snadné nasbírat třeba tisíce výroků, myšlenek, průpovědí, pořekadel a přísloví, jako potom vybrati z nich něco cenného.

Ještě nesnadnější nežli výběr je účelné roztrídění myšlenek. Jako ten šťastný dědic usnadnil práci svému překvapenému knihovníkovi, tak lze i citáty řadit mechanicky, tedy ne dle smyslu, nýbrž dle něčeho vnějšího. Nejčastějším pořadacím zřetelem bývá abeceda. Citáty seřadí se abecedně podle jejich začátečních slov anebo podle jmen autorů. Neříkám, že by takové uspořádání nebylo vhodné v určitých případech. Účelnější však, ale obtížnější je rozvrh dle smyslu, právě, že není tu vždy snadno rozhodnout, kam s ním, když jeden obor života zasahuje do druhého nebo s ním souvisí. Vezměte fysiku a oddělte ji od matematiky — co z ní zbude? Ale odstraňte třeba jen malou část fysiky — spektrální analýsi — z moderního hvězdářství a máte po vši moderní astronomii. Můžete si představit opravdové náboženství bez etiky? A jako se neobejde dějepis bez zeměpisu, tak zase zeměpis je nemožný bez přírodopisu. Opovážil by se někdo vážně tvrdit, že právník, lékař hvězdář,

vychovatel nemají, čím by každý vzájemně se doplnili s filosofem? A není tu to společné pole lidskosti, štěstí člověka a života vůbec, kde scházejí se učenci dobré vůle, kteří hledají ve jménu svaté pravdy syntese náboženství a vědy? Či ztratilo snad i nejlepší náboženství na svém jádru, řekněme v učení o všemohoucnosti boží, moderním vývojem hvězdářství? Není-liž všemohoucnost a nekonečnost boží doložena jsoucností miliard sluncí daleko výmluvněji nežli starším učením pouze o jednom slunci? Ale ještě něco, pokud se týká božské síly. Leč to ať za mne povědí ústa povolanejší. »Zde se jedná«, píše veliký I. Newton, »o velmi jemného ducha, který proniká všechno, i nejtvrďší tělesa, a který je utajen v jejich látce. Sílou a působením tohoto ducha přitahují se tělesa a souvisí spolu, když je přiblížíme ve styk. Jím se přitahují a odpuzují elektrická tělesa na největší vzdálenosti. Také světlo se šíří touto silou, odráží se, láme a zahřívá tělesa. Všecky smysly probouzejí se tímto duchem a jím pohybují také zvířata svými údy. Leč tyto věci nelze vysvětlit několika slovy, neboť nemáme ještě dostatečných zkušeností, bychom plně stanovili zákony, jimiž působí tento duch.« (Fundamental Principles of Natural Philosophie).

Jako není snadné stanovit, kde jeden obor vědecký končí a druhý začíná, tak nelze také rozškatulkovat jednou pro vždy přes tisíc výroků o nejrozmanitějších otázkách. A kdyby to i šlo a vykonalo se takové roz-
třídění s matematickou přesností, působila by taková sbírka jako přistřižený geometrický sad proti kvetoucí louce uprostřed vonného lesa.

Proto nebudu na výtky v této věci odpovídat, vždyť každý třetí aforism dá se zařadit již také podle toho, na které slovo, na který pojem dáme důraz. »Mnohému šplhavci jest jeho přesvědčení proto tak drahocenné, že je může měniti dle potřeby.« Tento citát hodí se do několika přihrádek: svědomí, přetvářka, přesvědčení, pravda, lež, charakter, politika atd. Nebo z téhož časopisu: »Šplhavci podobají se rakům: dostávají se do předu, když lezou nazpátek.« Kam jej dáš? Pod záhlaví pokroku, zpátečnictví, karierismu, charakteru, sobectví, výchovy, práce, tajemství úspěchu, životní moudrosti? Snad nejspíše mezi »Různé zásady chytráků.«

Někde se vracím i k témuž záhlaví. Řekněme »Práce.« Práci mohu pojmut jako činitele sebevýchovy, pak ji vřadím do II. oddílu »Člověk sám k sobě.« Dívám-li se však na práci jako na užitečnou činnost jednotlivce pro společnost, pak patří do I. odd. »Člověk

a svět.« Mínil=li, že někdo koná práci, protože Bůh tak přikázal, potom by se měla dát do odd. III. »Člověk a Bůh.«

Jména autorů jsem podepisoval tak, jak se jich v řeči nebo přednášce používá. Tedy bez křestních jmen a titulů. V tom je mimo=volná úcta k osobnosti. Jména Platon, Ko=mentský, Cicero, Shakespeare a p. nepotřebují podrobných adres. V abecedním seznamu autorů bylo mi upustiti pro nedostatek místa od sebe=stručnějších životopisných dat.

Ne každý, kdo tu v knize má slovo, je v mých očích již ten pravý genius, tím méně dokonalý člověk nebo dokonce světec. Pravou osvícenost nelze nahradit sebezvučnější ge=nialitou v běžném smyslu. Genius není o nic zázračnější nežli opravdu dobrý člověk. I významný člověk má své slabé chvíle, kdy mluví nebo jedná negeniálně, jako zase negeniální člověk ve své dobré chvíli, může mluvit a jednat geniálně. Pro ty, kdo chtějí hned tančit na provaze a neumějí chodit po podlaze, platí ještě, co napsali nad slavobránu Atheňané Pompejovi: »Máš k bož=ství o to blíž, čím lépe, že jsi člověk, víš«.

Tu a tam přenechal jsem slovo o některé nerozřešené otázce i protichůdcům, aby byla slyšena i druhá strana. Ale pozorný čtenář vycítí i tu, jakého přesvědčení jsem sám.

O četbě aforismů nutno připomenout, že vyžaduje jistou střídmost. Dobré citáty se nečtou po svazcích jako romány. »Žádné čtení nevyžaduje tak přísné diety jako čtení úryvkovitých, rozhozených myšlenek« – připomíná německý klasik Herder.

Ocenění citátu je i u téhož čtenáře měnlivé. Mnohý citát, který se zdá být čtenáři dnes plýtký nebo slabý, může jemu být již zítra hluboký, jadrný. Mladík, jmenovitě zamilovaný, vypisuje jiné výroky nežli zkušený muž. O nejnějnějších myšlenkách lze říci, co se praví o Sokratovi, který, byv tázán, co soudí o spisech Heraklidových, odpověděl: »Nerozumím jim úplně, ale čemu rozumím, je tak výborné, že nepochybuji, že i to, čemu nerozumím, je právě tak dobré.«

Věc v rukách se mění. »I dřevo v lese má různé určení: z jednoho se dělají svatí, z jiného uhlí« – povídá španělské přísloví. Přejí si, aby ze »Slov geniů« nedělalo se jedno ani druhé, nýbrž aby, kam přijdou, rozhojňovaly účinnou víru v dobro, krásno a pravdu, pevnou naději ve slunný zítřek člověka a vděčnou lásku k Tomu, jenž je cesta, pravda a život.

V Brně 10. prosince 1923.

Frant. Šidlo.

I.

ČLOVĚK A SVĚT.

PŘÍRODA A VESMÍR.

Kdo je dobrý, žije s přírodou ve blahé shodě.
Vrchlický.

Slovo boží jest vesmír, který vidíme kolem sebe
Paine.

S tváře přírody odhalili jsme mnoho závojů,
a po každém odestření jeví se nám tvář
její krásnější, vznešenější, zázračnější.
Crooks.

Zadívati se třeba bez náboženských myšlenek
na oblohu, působí jakýmsi nepopsatelným
pohnutím, ježto se ztrácíme v nekonečnu
prostoru vesmírového, a zbavuje tak rázem
důležitosti, již přikládáme všem malicher=
ným starostem, žádostem života i sku=
tečnosti, které jindy snadno tísnívají.
W. Humboldt.

Kdo rozumí mluvě přírody, kdo dovede na=
cházeti družné radosti v polí na opuštěných
stezkách, ten není bez útěchy a byt byl
i zarmoucen.

Holtey.

Dobrotivá příroda stará se o všechny své děti,
je to krátkozraký člověk, jenž se domnívá,
že všechny věci jsou stvořeny pro něho.
Pope.

Zda nejsou hory, vody a nebes obloha jen částí
mne a duše mé, jako já jsem jejich část?
Byron.

Mnozí jen proto nerozumějí hlasu přírody,
poněvadž jim zaznívá příliš jednoduše.
Schopenhauer.

Matko nezměrného světa... miloval jsem tě
povždy a tebe jedinou.
Shelley.

Mnou tento ohromný rozprostřen byl vesmír;
leč každému viditelným nejsem já. Vše
mou vytvořeno bylo silou, vše ve mně
jest, jenž od věčnosti do věčnosti trvám.
Bhagavad Gita.

Bohatství přírody vidíme nikoli v množství,
v mnoha zvláštěnostech, nýbrž v po=
znání zákonů, jež ovládají přírodu, v za=
chycení faktů.
A. Humboldt.

Je svět vždy různých útrap skryše a kalu
plná — čistá číše.

Hatahija.

Jen jedna jest světová soustava, malé i velké věci
jsou vždy pouze části obrovského celku.

Ruskin.

Pozorujeme-li svědectví svých smyslů, shledáme, že nás naprosto klamou. Vidíme slunce, měsíc i hvězdy otáčeti se kol nás: toť klam. Cítíme nehybnost země: toť klam. Vidíme slunce zvedati se nad obzor: je pod ním. Dotýkáme se těles pevných: nejsou jimi, Slyšíme harmonické zvuky: vzduch přenáší jen vlny tiché samy o sobě. Divíme se účinkům světla a barev, které ožívují v očích našich nádherné divadlo přírody: v pravdě není ni světla ni barev, nýbrž jedině temné pohyby éteru, které dotýkajíce se našeho nervu optického, budí v nás dojmy světelné. Spálíme si nohu v ohni: a zatím je to, aniž jsme si toho vědomi, pouze v našem mozku, kdež sídlí dojem sežehnutí. Mluvíme o teple a chladu: není ve vesmíru ani tepla ani chladu, nýbrž jedině pohyb. A tak smysly naše klamou nás o skutečnu. Dojem a skutečnost jest dvojí.

Flammarion.

Pokud se mne týče, já, skromný člověk, studuji
zázračný problem vesmíru, hledám...

Flammarion.

Příroda je milována tím nejlepším, co je v nás.
Je milována jako město Boží, ačkoli, nebo
spíše, protože není v ní žádného občanství.
Západ slunce nepodobá se žádné věci
pod sluncem: nemá lidí.

Emerson.

✓ A stále byl jsem samotný a stále se mi zdálo,
že tajemně velkolepá příroda, přitahující
k sobě světlý kruh měsíce, zastavivšího
se, bůhví, proč, na jediném vysokém a ne-
určitěm místě bledomodrého nebe a stojící
při tom přece jen, všude a naplňující
takřka celé neobsáhlé prostranství, a já
ničemný červík, poskvřený už všemi
drobnými, ubohými lidskými vášněmi, ale
obdařený mohutnou silou lásky, zdálo se
mi v tu chvíli, že luža, příroda i já -
jsme jedno a totéž.

Tolstoj.

Jsme občany nebes.

Flammarion.

Zde je svatost, která zahanbuje naše nábo-
ženství, a skutečnost, která uvádí v roz-

paky naše hrdiny. Tu jest příroda tak velká, že vše ostatní mizí: jako Bůh vede člověka přímo k sobě.

Emerson.

Nic zajisté není dosti malé a nepatrné v přirozenosti věcí, aby v tom nezářila dobrota, jako se stává led vodou a plynem. Svět je precipitát ducha a prchavá essence, vždycky uniká ve stavu volné myšlenky.

Emerson.

Nejstarší kolébkou lidstva nebyla ani jižní Asie, nýbrž Lemurie, zemědíl jižně od ní se rozprostírající, který se později ponořil pod hladinu indiokého oceánu.

Haeckel.

Není člověkem, kdo nikdy nepocítil »posvátné hrůzy«, kterou Lucain umísťuje pod klenbu velikých dubů v druidských pralesech, a jaká se ještě spíše pocituje v pralese hvězd pod klenbou nebes.

Fouillée.

Jedině příroda ví, co zamýšlí.

Goethe.

Nad touto viditelnou přírodou jiná jest neviditelná bytost, život to, jenž nikdy

zaniknouti nemůže, i když nebe i země pomínou.

Bhagavad Gita.

Dobře tomu, musím jej blaženě opěvovati, kdo v tichu na venkovské nivě, vzdálen vířivých kruhů života, dětinně odpočívá na prsou přírody.

Schiller.

Není ničeho, co by bylo »mrtvou« nebo »slepou« hmotou, jak není také »slepého« nebo »nevědomého« zákona.

Blavacká.

Příroda je neúprosná a neměnitelná; jí je jedno, zda jsou či nejsou srozumitelný člověku příčiny a úmysly jejího konání.

Galileo Galilei.

Jaká skvělá dálka, jaká nevyslovitelná nádhera a co lásky v zapadajícím slunci! Ale kdož může jíti tam a položití svoji ruku, nebo stoupnouti tam svojí nohou?

Emerson.

Skutečně tisíce let to trvalo nežli zvítězilo poznání nad odporem učenců a theologů, že naše planeta je kulaté těleso, jež se volně vznáší v prostoru.

F. Hartmann.

Osůbka moje znechucena je tímto velkým světem.

Shakespeare.

A vědomí, že probíháme celou stupnicí bytí, od středu až k pólům přírody, a při každé možnosti že něco získáváme, propůjčuje smrti její vznešenou záři, kterou filosofie a náboženství v lidových naukách příliš povrchně a knižně vyjadřují, učíce o nesmrtelnosti duše. Skutečnost je velkolepější než poučení o ní. Zde není zničení, přerušení, umdlení. Božský koloběh nikdy se nezastaví, ani nezmění. Příroda je vtělení myšlenky a vrací se k myšlence.

Zeyer.

Ne pouze člověk, zvíře, rostlina a nerost stupnice jsou života, je tvorů víc, než myslit dovedem...

Zeyer.

A každý z nás nosí v sobě atomy patřící dříve tělům jiným.

Flammarion.

Nemohu již žiti bez jemnocitu, leč venkovan bude mým svátečním mistrem. Ten, kdo nejvíce zná, kdo zná, co sladkosti a ctnosti je v půdě, vodách, rostlinách, obloze a jak se dopídití těchto půvabů, je bohatý

a královský člověk. Jen pokud hrdinové světa si přírodu zvali na pomoc, dosáhl výše své slávy.

Emerson.

U bran lesa je nucen překvapený člověk světa zanechat všeho své měšťácké odhadování velkého a malého, moudrého a pošetilého.

Emerson.

V bytostech tajemných, kterým říkáme rostliny je jakýsi druh skrytého a tajného života, který naplňuje údivem a podivným překvapením ducha pozorovatele.

Flammarion.

Pomíjivé listy květiny jeví více ducha i života nežli nemotorné žulové balvany, jež vzdorují tisíciletím.

Feuerbach

Aj, hle, mladé divoké kravky, s jakou důvěrou se blíží k člověku a kterak uvykly hlasu jeho řeči, jak hopkují beze starosti a před námi neutíkají! A tam posvátná jezera! V jejich vodách svlažují se kořeny posvěcených stromů, a vánek pohrává opatrně se třpytnými vlnkami... povrch řeky je zacloněn nachovou září!... Zde skála, pokryta kvítím, květ modrého

lotusu spočívá na její klenbě . . . Zda jsi zaslechl jasný popěvek kokily, jež obla-
žuje tichou noc svými písněmi, a která
nepocituje spánku? Hle, zahrada upro-
střed lesa! Amrové stromy ji vroubí.
Tam odtud vycházejí dva učenci ze
stinných chodeb, nesou džbány s vodou,
by zavraždily milované stromy, Pojď,
bychom jim vzdali úctu! Zataj svůj dech,
bys neporušil jejich svatých myšlenek!

Kalidasa.

ČLOVĚK A ŽIVOČIŠSTVO.

Je potvrzeno zkušeností, že někteří krokodilové
dobře si pamatují místo a osoby, jimž
neubližují, mnohdy leží mezi koupajícími
se dětmi, nedbajíce toho, že ohromní
ještěři čas od času hlavu z vody pozdvihují,
ocasem povrch její mlátí, ohromné své
tlamy rozevírají a s hlasitým bouch-
nutím zavírají. Jsou to takřka přátelé
dětí a vždy přicházejí z moře, kdykoli
dětí v řece se koupají. Po odchodu dětí
vracejí se obrovití ještěři do moře.

Durdik.

Soucítí se zvířetem souvisí tak těsně s dobrotou povahy, že lze s přesvědčením tvrdit, že nemůže býti dobrý člověk, kdo je krutý ke zvířeti. Soucítí se zvířetem vzniká z jednoho pramene zároveň s milosrdenstvím ke člověku. Tak na př. člověk jemnějšího citu při vzpomínce, že tloukl svého psa, či koně nezaslouženě, zbytečně nebo přespříliš jsa ve špatné náladě, v hněvu, nebo rozpálen byv vínem, cítí tutéž nespokojenost sám s sebou jako při vzpomínce na křivdu, spáchanou na člověku, a nespokojenost ta sluje kárajícím hlasem svědomí.

Schopenhauer.

— — — kdyby bylo i pravda, že Bůh dal Adamovi panství »nad všemi zvířaty, která lezou po zemi«, tak přece nikde nestojí, že pán mu poručil, pojídati zvířata nebo je pro svůj sport ničit. Naopak poukázal pán »na všelike rostlinstvo, které se seje a všelike ovocné stromy« a pravil zcela zřejmě: »Vizte, to jsem vám dal za pokrm.«

Blavacká.

Čtení a psaní nelze nazvat ani malým vzdě-

láním, nepomáhá-li lidem, aby byli lepší
ke všem tvorům.

Ruskin.

Nic není krásnějšího nad to, jak se Birman chová
ke svým dětem, ke svým zvířatům, ke
všem, kdož jsou nižší než on.

Fielding.

Zdali pak mi Bůh odpustí, že jsem tak ukrutně
mučil jeho tvory?

Albrecht z Hallerů.

Z malého tryznitele zvířat bude zatvrzelý,
ukrutný muž.

Paul.

Nic nečiní člověka lidštějším, než láska ke
zvířatům.

Fielding.

V dnešní době jsou zvířata řemeslně vražděna
v ovzduší hrůzy, vzpoury a bezjmenného
utrpení... – Důsledek tohoto fakta je,
že dnešní lidé nestravují jen maso, ale
zároveň i vztek, vzpouru a zvířecnost.

Encausse.

Mluvíme za ty, kteří nemohou mluvit sami
za sebe.

Angell.

Syt svých přátel v Damašku, uchýlil jsem
se na poušť u Jerusaléma, bych vyhledával
společnost zvířat.

Sadi.

A tak ve svém chování ke zvířatům má
buddhista na zřeteli sebe. Má úctu k své
důstojnosti, své síle a je k nim laskavý
a soucitný, poněvadž je velkodušný.

Fielding.

Veliký hlas všehomíra mluví ke mně šumem
lesa, tklivostí a něhou zpěvu ptačího
a oko moje poznalo, co záblesků ducha
pod lebkou zvěři kmitá.

Zeyer.

Proč sevře se mi povždy srdce, když shlédnu
v hlučných, a lomozných ulicích velko-
městského labyrintu zděšeného, úzkostí
se třesoucího zbloudilého psíka..., který
se ztratil pánu svému?...

Zola.

»Nezabiješ!«, nevztahuje se jen k zabití člověka, ale k zabití všeho živého. Zákaz ten byl napsán v lidském srdci dříve, nežli byl psán na hoře Sinai.

Tolstoj.

K mravnosti kterého člověka budete mítí v neštěstí více důvěry... onoho, jenž spoutané tvory osvobozuje nebo toho, kdo je poutá, aby je trýznil!

Wagner.

Jsou barbaři, kteří zapomenuvše na všecek lidský cit, dovedou chopiti se psa, jenž obdivuhodnou věrností svého přátelství daleko předstihuje člověka, připoutati ho na desku stolu a za živa rozřezati jen proto, aby ukázali oběh jeho krve! Nožem odhalují v něm tytéž orgány citu, které se v člověku tají a nehrozí se ta sídla citová v živoucím těle mučiti hroznými bolestmi! Zaslouží takoví nelidští tvorové jména člověk?

Voltaire.

Udice je dlouhý prut, na jehož jednom konci visí červ a na druhém konci – lenoch.

Sheridan.

Proč vám působí bolest, vidíte-li, jak bezbranné zvíře vedeno je na zabití? Protože cítíte v hlubině své duše, jak kruto a nespravedливо je zabíjeti tvora bezbranného a nevinného... Budte poslušní popudu svých srdcí a přestaňte povzbuzovat vraždění nevinných tvorů tím, že se zřeknete požitku masité stravy.

Struwe.

Teprve až vnikne do lidu ona prostá, nad všechnu pochybnost povznesená pravda, že zvířata jsou v podstatě totéž, co my, přestanou býti zvířata bez práv zde jako tvorové a nebudou vydána zlovůli a ukrutnosti každého kluka, pak nebude též dovoleno každému špatnému lékaři, aby hleděl vyzkoušeti kdejaký dobrodružný rozmar své nevědomosti nejkrutějšími mukami nesčetných zvířat, jako se to děje dnes.

Schopenhauer.

Budte šťastny všechny bytosti, osvobodte se od starostí, útrap a nemoci, od žádostí, jež přinášejí bol!

Buddha

ČLOVĚK A SPOLEČNOST. RODINA A PŘÁTELÉ.

Znám otce, který ví přesně, kolik stojí vy= učování jeho syna. Vše si zapisuje. Ale čemu sám se od svého dítěte učí, neza= pisuje. To je nespravedlivé.

Multatuli.

Víru a nevinnost naleznete jen u maličkých.
Dante.

Bůh položil nám v dětech hádanky, jež se řeší ze všech nejtíže, láska však je vždy rozluští, jakmile se obětuje.

Lenau.

V dětech jsou složeny všechny možnosti, i nejvyšší.

Tolstoj.

Ach, kam mám ještě kráčet se svojí touhou? . . .
Se všech hor vyhlédám země otcovské
a mateřské . . . Otčiny však nenašel jsem
nikde. Nemám stání v žádném městě, jsa

na odchodu u všech bran... Vyhnán jsem ze zemí otcovských a mateřských... Tak miluji jediné ještě zemi svých dětí, neobjevenou, v nejdálnějším moři. Tu ať hledají, hledají moje lodní plachty... Kde jest můj domov? Na ten se ptám, jej hledám a hledal jsem. Nenašel jsem jej. O věčné všude, o věčné nikde, o věčné marně.

Nietzsche.

Děcku lze říci vše, mne vždy překvapovalo, jak málo znají dospělí lidé dítky, otcové a matky i své vlastní děti. Před dětmi netřeba ničeho tajiti pod pláštíkem, že jsou malinké a že se jim nemusí vše tak časně říkat. Jak žalostná a nešťastná jest ta myšlenka! A jak dobře děti samy vystihují, že rodiče považují je za příliš malé a nechápavé, zatím co chápají vše. Dospělí nevědí, že dítě může poskytnouti neobyčejně vážné rady i v nejtěžších příhodách...

Dostojevský.

Rodinná výchova mládeže jest prvním základem lidského blaha.

Leibniz.

Já skládám všecku výchovu pokolení lidského
v ruce matčiny.

Pestalozzi.

Navádějme děti již v prvních letech života
k milosrdenství a k soucitu se zvířaty.
Neboť na zvířeti se dítě cvičí nejprve
buď v milosrdenství nebo ukrutnosti, a
když vyrostе pak bude milosrdným
a pomocným nebo nemilosrdným a so-
beckým také ku svým spolubližním.

Fröbel.

U ženy je třeba především rozvíjeti smysl
pro krásu a dobro, její výchova budiž
hlavně mravní a estetická: přenesе na
své děti, ať již výchovou, ať dědičností
tutéž jemnost esthetickou a mravní.

Fouillée.

Jakož slunečný paprsek, kterýž skrze sklo
projde, toho barvu na se vezme, taktéž
s kterýmiž jest kdo v obyčeji, těch vášní
mívá.

Štítný.

Zvolíš-li, milá dívko, jakékoli povolání pro
život, snaž se, aby práce tvoje byla vždy
dokonalou. Ať si zvolíš jakékoliv po-

volání, miluj je! Práce všeho druhu člověka jen zušlechťuje a nikdy ho neponižuje. Co ponižuje každého je povrchnost práce, nedbalost, polovičatost, neurčitost.

Lužická.

Nevědomost bývá přechasto příčinou, že se dívka nudí a že se nevinným způsobem baviti neumí.

Fénelon.

Pokud ženy nebudou jinak vzdělávány pro své povolání než posud, potud nebude také na světě lépe, potud bude jen málo šťastných sňatků manželských, a potud bude se lidstvo po strance tělesné i duševní mizerným jeviti.

K. A. Bock.

Vzdělávati ženu, znamená vzdělávati muže, povznášeti povahu její značí povznášeti svou povahu, rozšiřovati její duševní svobodu je tolik, jako rozšiřovati svobodu veškeré společnosti. Neboť národové jsou jen chovanci domácnosti a veškeré lidstvo je odchovancem matek.

Smiles.

Byl by čas, aby ženy přestaly myslet, že jsou
na světě pro parádu.

Němcová.

Na veselou mládež jest vždy milo hleděti,
třeba si hrála s bublinkami. Děti sobě
hrají, my přemýšlíme, ony mají zábavu,
my poesii, obojí jest život.

Hálek.

Muž vypravuje, co ví, žena, čím by se zalíbila.
Rousseau.

Mužové budou vždy tím, co z nich ženy udělají.
Rousseau.

Místo pohybu na čerstvém vzduchu a v jasu
slunečním musejí děti hráti na klavír a
housle, vyšívati, háčkovati a pod., večer
nechají je dlouho do noci seděti, berou
je s sebou do hostinců a zábav, dovolují
jim čísti všeliký škvár, dávají jim kávu,
čaj, pivo, víno, přecpávají je masem
a vejci.

Barth.

Tot' moudrý otec, kdo zná své dítě.

Shakespeare.

Rodily by se zdárné děti, kdyby byli rodiče
vychováni.

Goethe.

Studium života dítěte musí býti drahé a milé všem, jimž není lhostejným osud našich maličkých spolubližních.

Čáda.

Které dítě nemělo by příčiny plakati nad svými rodiči.

Nietzsche.

Výchova je největší a nejnesnadnější problém, který může býti uložen člověku.

Kant.

Nic není zanedbanějšího než vychování dívek.

Fénelon.

Ke všem matkám bych volal: Dbejte svých dcer od prvního mládí. Zpozorujete-li, že počíná jimi zmítati flintivost, pak ji vyhladte. Nestrojte děti jako modní opičky, neučte je pohlížeti s pýchou na dívky oděné jednoduše nebo nevkusně. Učte je prostotě, která nevylučuje vkusu, a především živte mysl i ducha a obračejte je k nepomíjejícímu.

Leixner.

Nedostatek sebekázně, nedostatek inteligence, nedostatek trpělivosti, nedostatek důstojnosti — toť čtvero základních kamenů, na nichž spočívá systém trestání.

Keyová.

Mravnosti učí se dítě právě tak jako čtení a počítání. Zná-li dítě písmena a dovede-li je spojovati, neumí tím ještě čísti, a to, které správně písmenko za písmenkem napíše, nedovede tím již psát. Čeho se nedostává prvnímu i druhému? Zběhlosti, zvyklosti, snadnosti, hbitosti výkonu. Právě tak, opakuje-li dítě první předpisy mravní, neumí se ještě jimi řídit, jest potřebí cvičiti je, aby jich užívalo běžně, stále, téměř samovolně, takto jenom přejde mravnost z hlavy do srdce a odtud do života, a dítě nebude již moci se jí odnaučiti.

Ferry.

Umírám starostí o dítě, kéž by tuto starost pochopil celý svět.

Cordfrey.

Krásou věnčí mladost — vyspěje úrodu dej!
Čelakovský.

Hloupě dělají, kteříž dítěte nijakž nenastrojíc k školmistru, jako k řezníku tele, a neb hovádko do stáda vedou, škrab on se pak s ním, jak chceš. Ale nad to bázlivě dělají, kteříž z preceptorů strašidel a ze škol mučičen nadělajíc, teprv pak je vedou. Což bývá, když se nerozšafně od rodičů neb čeládky dětem o pardusích v škole, o zuřivosti mistrů, o nehraní napotom a co víc podobného vypravuje: »Dám tě do školy, dám,« říkají někteří, »skrotneš ty tam, budou šlahati, počkej jen« atd. Ježto to ne k tomu, aby pachole skrotlo, než aby se splášilo, sobě zoufalo, otrockou proti sobě i preceptorům (učitelům) mysl vzalo, slouží.

Komenský.

Přátelství nemá býti celním úřadem na vybírání povinných dávek, nýbrž zdrojem radosti a kráslení života.

Ambrož.

Každý člověk je od přirozenosti přátelský ke každému.

Sokrates.

Kdo by chtěl vzítí přátelství ze života člověka, ten by bral slunce z jeho světa.

Cicero.

Pomoz mi, příteli, nejprve z mé bídy, řečniti
můžeš potom.

Lafontaine.

Pravé a dokonalé přátelství znamená spojení
mnoho srdcí a těl v jedno srdce a v jed-
noho ducha.

Pythagoras.

Souhlas zlých lidí v konání zla není přátel-
ství, neboť přátelství je čisté samo v sobě
a proto nelze ho použiti k zlému.

Aristoteles.

Člověk má býti týž k svému příteli, jakým
je sám k sobě. Přítel je on sám v jiné
osobě.

Sokrates.

Kde není rovnosti, přátelství nemívá trvání.
Plato.

Vzdálenost nezabrání přátelství, ona může
obmeziti pouze jeho výkonnost.

Sokrates.

VZDĚLANOST.

Vzdělání mládeže je hlavním úkolem obce.
Havlíček

Po sedmém roce jsou závity mozkové u většiny dětí téměř úplně vyvinuty. Před touto dobou mělo by se naprosto vyvarovati duševní námaze a měl by počátek vyučování začíti až po skončeném sedmém roce.

Barth.
Proto voláme i se stanoviska lékařského všem reformním snahám ve školství a výchově, jež usilují o osvobození mládeže z pout nepřirozenosti, jež dýší duchem Komen-
ského, Lockeho, Rousseaua, Pestalozziho a j. — takovým snahám voláme: «Mnoho
zdaru!»

Barth.

Jinak školy naše zlepšiti se nedají než tak, když budou učitelové nejnižších škol i vzděláním i platem rovni úředníkům státním a všeliké ostatní t. zv. honoraci (v dobrém smyslu).

Havlíček.

Pro nejbližší budoucnost je nejdůležitějším úkolem reforma školy, neboť dnešním školstvím působí se do nebe volající mrhání duševní silou, vlivem nesmyslného vtlokání jazyků a soustavného rozrušování všeho nejušlechtilejšího, t. j. tvůrčí samostatnosti myšlení.

Ostwald.

Myslím, že brzo nastane obrat v soustavě vyučování a že bude zavedeno polodenní vyučování, aby se druhá půlka mohla věnovat praktickým úkolům.

Edwin Chadwick.

I nejnadanější může býti ujistěn, že bez vyučování a vzdělání musí zůstatí jeho vložka nevyvinuta a nečinná.

A. B. Marx.

Proto, chcete-li spořádané, rozzelenalé, skvělé obce, církve, domy míti, školy napřed založte a spořádejte.

Komenský.

Lze téměř vyslovit pravidlo: čím větší nadání a význam muže, tím mocnější jeho roztrpčenost při vzpomínce na dobu, kterou prožil ve škole.

Fulda.

Toliko sebevychováním lze účinkovat na vychování jiných.

Podlipská.

Který učitel si není jasně vědom toho, že má vychovávat sebe, ten nemá ponětí o vychování.

Masaryk.

Ti, kdož vybízejí činit, co praví, ne to, co dělají, říkají velkou pošetilost. Kdo nedělá sám, co praví, neříká to nikdy dobře, neboť postrádá řeč srdce, jež dojíma a přesvědčuje.

Rousseau.

Zde sedím a tvořím dle svého obrazu lidí, pokolení, jež mi je podobné.

Goethe.

Učitelé měli by se pokusiti, zdali by nemohli k vůli mládeži, to jest v zájmu národa, zdržeti se úplně požitku tabáku a alkoholismu, aby tak sami byli vzornými apoštoly nauky, již hlásají. Pak bylo by lze doufati ve zdravější mládež a zdárnější národ. Kdo se necítí schopným předcházeti tímto příkladem, nebuď učitelem.
— A kněží?

Björnson.

Ti, kdo vychovávají děti, měli by býti více ctěni nežli ti, kteří je splodili, neboť rodiče dali jim pouze život, vychovatelé vyučili je umění, rozumně žíti.

Aristoteles.

Kdož vychovávají dítky, přechasto jim neodpouštějí nic, ale sobě samým všecko.

Fénelon.

Člověk nemůže na člověka ničím víc působit, nežli svou osobností.

Goethe

Špatný stát naschvál učitelům a profesorům dává v poměru k jiným úředníkům malé platy, aby schopnější lidé raději k jiným vděčnějším stavům a zaměstnáním se obraceli než k učitelství, a aby tak nemohla se příliš zmáhati v národu osvěta, která je úhlavní prostředek proti vládní libovůli.

Havlíček.

Nevědomost, blud a nízká pověra činí člověka úplně bezmocným.

Zola.

Nejvyšším, nejvznešenějším povoláním v rodící se demokracii je povolání učitele obecné školy, opovrhovaného, jehož úkolem jest

vyučovati ponížené, vychovávati z nich budoucí šťastné občany, budovatele města spravedlnosti a míru.

Zola.

Nemusíme-liž zaplakati nad tou naší pedagogikou, která nás ve školách přidržuje ke všem nepravdělným auristům řeckým a obšírně nám vykládá, z čehož kdysi kdesi jaký most v Galii byl udělán... avšak o podmínkách našeho života nám nic neříká?

Masaryk.

Věci, věci! Nikdy nelze dost často opakovat, že přikládáme přílišnou moc slovům. Žvanivou svou vzdělaností vychováváme jen žvanily.

Rousseau.

Naše mládež jeví nebezpečný nedostatek charakteru a idealismu. To dlužno přičíst na vrub literatuře a politice, které zeslabily smysl ideální. Vychování nesměřuje dostatečnou měrou k tomu, aby vytvořilo lidi vlastní síly a svépomoci, selfmademen. Za sílu, kterou mám, jsem zavázán tuhému, přísnému vychování, nemyslím tím přímo tělesné kárání, nýbrž vážné

vychování. Učitelé musejí dávat dobrý příklad – to má ohromný význam. Hoši by se měli učit přišívát knoflíky a podrážet si boty – to tvoří muže. My jsme si musívali dřív zhotovit všechno, čeho jsme chtěli užívat – to vypěstovává charakter a osobnost. Mládež musí se učit odříkat si požitky, nesmí se spokojovat tím, aby jako nyní byla jen lyrická, sentimentální, snívá. Tu může pomoci tělocvik. Ne však moderní výhonek jeho, sport, neplecha rekordů, závodění, neboť to vše je nebezpečné a ničí tělo i ducha. Rozumný tělocvik naproti tomu působí harmonicky pro život, tvoří zdravé samostatné muže – a těch právě máme zapotřebí!

Nansen.

Nejdůležitější prací pro lidstvo jest vychovati po lidsku ony miliony mladých duší, jimž za krátko bude vstoupiti na jeviště života.

Angell.

Odbornost má přijíti až po bezpečném a trvalém získání všeobecných poznatků; užitečno má přijíti až po pravdě a krásnu.

Fouillée.

První a základní podmínka pozitivní a roz-
umové jakož i mravní výchovy má záležeti
v její přísné universalitě.

Comte.

Vyučování liberální má připouštěti jen nutné
a krásné; užitečného je nejčastěji příliš
mnoho. Vše, co není užitečno, je užitečno
jen relativně, a je tedy relativně neužitečno.
Krása, jako dobro, jako spekulativní pravda,
je užítkem universálním a věčným.

Fouillée.

La Prade napsal celou knihu o výchově
lidomorné; se stanoviska širšího ještě
mohla by se napsati kniha o zhoubné
výchově rasy, o výchově národomorné.

Fouillée.

Nuže jest ti vše zkoušeti, předně pevné srdce,
přesvědčující pravdy a také domněnky
smrtelníků, jimž nemožno vpravdě důvě-
řovati. Avšak i tomu jest se ti učit, by
člověk také povrch věcí zevrubně poznal
tím, že vše důkladně zkoumá.

Permenides.

Čemu se mají učit naše dítky? Hle, jaká to
pěkná otázka? Ať se učí tomu, čeho

jím třeba dělat jako lidem, ne tomu, co mají zapomenout.

Rousseau.

Vzděláti se a připraviti se pro život — toť úkolem mládeže.

Masaryk.

Jak mnohem snáze strůmek, aby tak nebo tak rostl, ohnut a nastrojen býti může, nežli strom odrostlý; tak mnohem snáze v tomto prvním věku mládež ke všemu navedena býti může, nežli potom.

Komenský.

Škola je dílna lidskosti, kdež lidé mladí a suroví bývají ku přijetí plných a pravých obrysů lidskosti vzdělávání, aby nezůstali pařezy, nýbrž stali se živými obrazy Boha, tvory Tvůrci nejpodobnějšími.

Komenský.

Učiti se pro život a ne pro školu.

Seneca.

Tím je odůvodněna naděje, že těmito čtyřmi prostředky se zažene temnota a světlo a pravda zvítězí. Pansofií nebudou lidé v tajemství božská jen věřiti, nýbrž budou jim také rozuměti. Universálními školami

rozšíří se světlo všem. Svazkem moudrých lidí světlo nikdy nezajde a temnota zůstane od lidí vzdálena. Rozšířením universální řeči povstane hluboký soulad mezi lidmi. Všichni budou jako jeden kmen, jeden národ, jeden dům a jedna škola Boží. Pohané se obrátí a židé poznají svou temnotu. Všecky země budou poslouchati Boha a Krista, podle apokalypsy a skutků apoštolských zvítězí církev Kristova, ďábel bude zajat a v triumfálním průvodu ukazován, svět bude míti mír, to bude opravdu zlatý věk, sabbat církve, sedmý čas světa, v kterém zazní oktáva blažené věčnosti.

Komenský.

Skřivánek v poli — volím to milé zvířátko, abych jiným obrazem neurazil — je vychováním svým stokrát šťastnější, než tak mnohá slečinka, jejíž vychování stojí rodiče velké oběti; onen se vychovává zcela dle své přirozenosti, tato zcela proti ní, onen je vyslovenou příjemnou individualitou, tato bezvýznamným tuctovým zbožím.

Neruda.

Co je skutečným úkolem moderní výchovy?
Je to vývoj a vzdělání mysli v nejlepším

směru, sesílení vůle? — — — — —
Všichni vychovatelé tak míní, ale jaký je výsledek jejich konání? Každý mladík, každý chlapec, ano i každý učitel mladší generace odpoví: účelem moderní výchovy je udělat zkoušky...

Blavacká.

Kdybychom měli prostředky, zřídili bychom školy tak, aby vytvářely víc než čtoucí a píšící kandidáty smrti hladem. Směřovali bychom k tomu, vytvořiti volné muže a ženy; volné v duchovním a mravním vztahu ke všemu bez předsudku a především bez sobectví.

Blavacká.

Účelem veškeré výchovy je probuditi genia v člověku.

Pythagoras.

Mnohé veliké rozdíly duševní, jimiž lidé ve spolek od sebe se liší, vězí více v časném vzdělání pozornosti, než na nějaké veliké nerovnosti schopností přirozených.

Smiles.

Tajemství rozvoje schopností spočívá v tom, že je co nejrozmanitěji zaměstnáváme a podněcujeme k hojné práci.

Mill,

...slyšíte bez ustání opakovati, že je třeba, »vyvíjeti paměť«, na př. tím, že se ukládá učit se mnoha lekcím z paměti. William James dokázal nejen důvody, nýbrž i pokusy, jak mylný je ten předsudek.

A. Fouillée.

Toť jest tajemství všeho vzdělání: nenasazuje umělých údů, voskových nosů, obrýlených očí, nýbrž jest osvobozováním, odstraňováním všelikého býlí, rumu, červivosti, jež jemné klíčky rostliny chce zasáhnouti; jest dáváním světla a tepla, libým tryskotem nočního deště; jest napodobením a vzýváním přírody, kde tato jest myslí mateřské a milosrdné; jest zdokonalováním přírody, zabraňujíc jejím ukrutným a nemilosrdným útokům a obracejíc ji k dobrému. Jsou zajisté ještě jiné prostředky, nabýti sebevědomí z omámení, v němž obyčejně jako ve chmurném mraku žijeme, ale není prostředku lepšího nežli vzpomenouti si na své vychovatele a vzdělavatele.

Nietsche.

Nikdy jsem nevěřil, že by vlohy, neb vrozená zručnost dosíci mohly úspěchů bez pilnosti a vytrvalé práce.

Ch. Dickens,

Učebnice mají býti vábivé.

Goethe.

Může=li kdo co poraditi, může=li co vymysleti,
může=li na Bohu vyprositi, jak by rostoucí
mládeži k dobrému bylo, ten ať nemlčí,
ale radí, myslí a prosí.

Komenský.

Budte spravedliví!

Nevyhrožujte!

Když jste něco dobře uvážili, jednejte!

Nerozkazujte bez důležité příčiny!

Co jste jednou zakázali, nepovolujte!

Nepříkládejte příliš veliké důležitosti dovádění
mládeže!

Trestati ve zlosti je totéž jako mstít se.

Každý trest je zlem, poněvadž působí bolest,
ale tímto zlem nutno předcházeti zlu ještě
většímu.

Trest jest jako jed, jehož lékař upotřebuje,
nemůže=li jinak léčiti.

Horace Mann.

Upřímně napomínaje, dobře ho ved', nejde=li
to, pak ustaň a nehanob sama sebe.

Konfuce.

Dobrá výchova má být negativní. Braňte, aby nepropukly neřesti, abyste udělali dosti pro čest.

Rousseau.

Nepřipouštějme trest k myšlenkám, které účinek jeho ničí a činí jej škodlivým. Nechtě trest jest vždy v přímém poměru ku provinění, a nikoli k některé vedlejší okolnosti provinění. Trestáte-li dítko, že přišlo pozdě do školy, přeje si, aby škola byla někde na konci světa, jen aby nebylo trestáno. Trestejte je spíše proto, že promarnilo čas neužitečnou hrou a později pohled na hru je poučí, že má přicházeti včas do školy. — Dítě lhalo. »Naučím tě mluvit pravdu!«, křičí učitel, ukazuje mu rákosku, a hle, obraz rákosky a pravdy se spolu spojí. Řekněte mu raději, že je trestáno pro lež, a spojení ideí stane se mravním a zdravým.

Horace Mann.

Bázeň způsobená kázní příliš tvrdou jest velmi velikým zlem... Jest však ještě jiné a to daleko větší zlo: toť nepoddajnost a neposlušnost. Jest lépe dovoliti i velmi přísný trest, když učitel nemá jiného

útočiště, než trpěti nepořádek a nekázeň
ve škole.

Horace Mann.

Třeba věděti a pamatovati, že přání trestati
je nízký zvířecí pud, který vyžaduje, aby
byl potlačen a ne řaděn k rozumné
činnosti.

Tolstoj.

Takové tresty, v nichž převládá nemilosrdnost
a zhovadilost, mají tu vlastnost, že po-
nenáhlu člověka tím neustálým otupo-
váním přetvořují ve zvíře divoké a začasťe
i dravé.

Hugo.

. . . aby učení ve školách snadné, lahodné,
libé a najisto bylo,
aby dětem nepřicházelo jinak než jako hra
a kratochvíl,
aby hojný prospěch neslo a budoucímu životu
napomáhalo,
aby chuť k učení se všelikým způsobem
v mládeži rozněcovala,
aby děti všemu z gruntu dobře rozuměly,
aby se jim všechno tak světle předkládalo, aby
to jako své prsty před sebou viděly,
aby všechno, co k vyrozumění čte, přednáší,

z paměti učí, říká nebo zkouší, dělo se jazykem známým, přirozeným, mateřským, aby učitel a žák byli téhož jazyka, rozumějíce sobě.

Komenský.

Nejlepší metody není — nejlepší metoda pro učitele je ta, v níž se dobře vyzná.

Tolstoj.

Rozmluvy probouzejí, oživují a udržují pozornost.

Komenský.

Cokoli děláno býti má, děláním se nejlépe ukazuje.

Komenský.

Umění tázati se není tak snadné, jak by někdo myslil; jest to umění příslušící spíše učiteli, nežli žáku. Musíme dříve značně mnoho znáti z nějaké věci, než-li se můžeme ptáti po tom, čeho neznáme. Indiánské přísloví praví, že učený zná a pátrá, nevědomec však neví o čem má pátrati.

Rousseau.

Mládež chce býti méně vyučována, leč více podněcována.

Goethe.

Kolem okovu pravidla ať vine se stříbrná niť
fantasie.

R. Schumann.

Byl jsem od rána do večera v jich středu.
Vše, co se jim dalo tělesně a duševně
dobrého, vycházelo z mé ruky. Ruka
má spočívala v ruce jejich, oko mé tkvělo
na oku jejich. Slzy mé řinuly se slzami
jejich a úsměv můj doprovázel úsměv
jejich. Byly mým světlem, byly u mne
a já jsem byl u nich. Jejich polévka byla
mou polévkou, jejich nápoj byl nápojem
mým. Neměl jsem ničeho, žádného
hospodářství, žádných přátel, žádných
služek kolem sebe, měl jsem toliko je.
Když byly zdravý stál jsem ve středu
jich, když byly nemocny, stál jsem po
jejich boku, spával jsem uprostřed jich,
byl jsem večer poslední, jenž šel na lože
a ráno první, jenž vstával. Modlil jsem
se a učil jsem se ještě v posteli s nimi,
až usnuly. Ony tomu tak chtěly.

Pestalozzi.

Budme vděční těm, kteří nás upozorňují na
naše chyby. I když se takovým po=
kynem nezbavíme hned svých chyb,
počínají nás tyto znepokojovat a trápit

naše svědomí, a pak usilujeme o to, abychom je odstranili a se polepšili.

Pascal.

UČENOST A VZDĚLANOST.

Světlo samorodné, světlo pokroku, jest pro ducha ujařmeného oživující koupelí s nebes, v nížvníká do něho vlastní cit, volnost a všemohoucnost.

Havlíček.

Věda je moc.

Bacon Verulamský.

Učenec, který nepoučuje, podobá se myrtě na poušti.

Talmud.

Kdo pokračuje ve vědách, ale upadá v mravnosti, více upadá než pokračuje.

Aristoteles.

Lid potřebuje podpory, pomoci, vzdělání, a komu připadá tento úkol, ne-li těm, kdož dovedou vědecky pracovati, t. j. těm, kteří svým vzděláním jsou povoláni k tomu, aby kriticky rozbírali a methodicky zkoumali otázky?

Denis.

Všecko máme, věřte, moji drazí — svornost
jen a osvěta nám schází.

Kollar.

Nechceme-li sobě evropské pozornosti dobýti
tím, že změníme hlas, barbarstvím porušíme
soulad osvěty, zbývá to jediné,
abychom dokázali, by hlas náš v té
hymně nad jiné krásněji vynikl — to jest,
abychom Evropu předstihli osvětou.

Václav Vlček.

Právě učeným a osvíceným býti, jak veliká věc!

Komenský.

Co člověk jest, jest jen vychováním, učením
a věděním.

Šmilovský.

Moderní člověk rád se učí mnoho, ale musí
se to dít rychle a zároveň ho to musí
bavit, on nemá mnoho času ani na učení,
ani na zábavu, oboje hledí odbyt zároveň.
Proto také žádá od vědy, aby se zpopula-
risovala, zpříjemnila, od umění, aby zas
bylo poučné, mnoho vyslovující, vše-
stranné, plné kypícího ducha: věda a
umění má právě tak splynout, jak splývá
lidstvo celé.

Neruda.

Vzdělávati sebe a svůj lid, k tomu vždy je čas a příležitost, avšak nejen čas – i povinnost.

Durdik.

Nejlepší část vzdělání je ta, kterou člověk si zjednává sám.

Scott.

Všecky hluboké věci jsou zpěvem.

Carlyle.

Vzdělávati ducha je právě tak potřebno, jako živiti tělo.

Cicero.

Jest více příležitostí k vynálezům v oborech zanedbaných, než-li ve vyhledávání oborů nových.

Tesla.

Jsou však lidé povrchní, kteří spolkli jen slupky různých věd a příliš se vypínají. Vyšli z přirozené nevědomosti, leč nebyli s to, aby dospěli až k pravé moudrosti učenců, jižto chápou nedokonalost a nicotnost všeho lidského vědění. Tito lidé mají se za nejvyšší rozumné a uvádějí svět ve zmatek.

Pascal.

Lze býti prázdným učencem – totiž člověkem, jenž strojově poučuje jiné, jak sám byl vyučován – a při tom přece velmi obmezeným vzhledem k rozumnému používání svých vědomostí.

Kant.

Všeobecně lidé, kteří málo vědí, mnoho mluví a lidé, kteří mnoho vědí, mluví málo. Je zřejmo, že nevědomec přikládá všemu důležitost, co ví, a říká to každému. Ale člověk vzdělaný nevykládá tak snadno svůj reportoir. Měl by mnoho na srdci a vidí, že bylo by lze ještě více říci po něm: proto mlčí . . .

Rousseau.

Hlupák najde vždy většího hlupáka, jenž ho obdivuje.

Boileau.

S hloupostí i bohové marně bojují.

Schiller.

Všecko poučení přichází ze srdce, všecko vzdělání ze života.

Hebbel.

Podstata vzdělanosti spočívá daleko více ve všeobecnosti a povšechnosti náhledů než-li ve hromadění vědění.

Diesterweg.

Zdvořilost pojiti s hrdostí, je věc mistrná.

Schopenhauer.

Základy jen pevné my nyní vzdělanosti položíme: nechť stěny a střechu sám vnuk si na těchto staví.

Kollár.

Vzdělávati se musíme, sebe i celý národ, abychom předčili vzdělaností sousedy německé. Když všichni naši vlastenci upřímně a pravou vzdělaností pracovati budou, pak nemám strachu o naši národnost a o národ náš. Ten se udrží sám, dokud bude chtíti, a více, než jeho nepřátelé si přejí.

Palacký.

Není nám inteligentem, kdo prošel určité školy a má vysvědčení, ale dále se nevzdělává, nevidíme v inteligenci zvláštní stav — nám je inteligentem každý, kdo se vzdělává, samostatně myslí, duševně pokračuje.

Masaryk.

Největší vadou naší civilisace je, že rozum přenecháváme vědám, mysl církvi, již nevěříme. Ve všech školách našich, velkých i malých, jenom rozum se vzdělává, o vzdělání etické stará se pouze církev. Tato dvojakost je zhoubná, při nedostatku jednotného názoru o světě nevzrůstají charakterové, než jen mravní a intelektuelní chaos. Vzniká polovzdělání, které přivodí na jedné straně indiferentismus, skepticismus a cynismus a s tím nespokojenost a stísněnost.

Masaryk.

Vzdělání rozumu má malý účinek na mravnost člověka. Známe lidi studované, vzdělané, učené, a přece nejsou mravní. Jsou marnotratníky, opilci, tropí neřesti, nýbrž i zločinů se dopouštějí. Z toho patrně, že vychování má se zakládati na zásadách náboženství a mravouky.

Smiles.

Kdo dospěl tak daleko, že chce zdokonaliti svůj rozum na úkor svého srdce, ten těžce hřeší proti ctnosti, která na váze života oceňuje vždy srdce nad rozum . . . proti ctnosti ze všech na světě nejvzne-

šenější . . . , bez níž nezaslouží člověk
člověkem slout . . . proti lidskosti!

Schiller.

Věda dobyla si u nás své svobody, ale duše
je stále v poutech.

Fielding.

Lidé myslí, že zachovávají pravou víru, vy-
znávajíce Boha toliko ústy a projevující
svou úctu jemu pouze vnějšími znameními.

Chelčický.

. . . Umělá řeč může býti mnohem pravidel-
nější, dokonalejší a snadnější na učení se,
než-li kterákoli z přirozených řečí lidstva.

M. Müller.

Kdyby na světě byl jeden jazyk, přibyla by
třetina života pokolení lidskému, totiž ta,
jež se vynakládá na jazyky.

Leibniz.

Na mnohotvárné lidského obcování závady
a zmatky, jež vznikají z množství ne-
snadností a nedokonalostí jazyků, není
léku platnějšího, než aby utvořen byl
jazyk nový, všech známých snazší, by

mu bylo lze učit se beze ztráty času a věcí.

Komenský.

Ze všech soudců nejshovívavější jest znalec.
Schiller.

Kdo přišel na svět, aby jej vážně a v nej-
důležitějších věcech poučoval, může
mluvit o štěstí, odejde-li se světa se
zdravou kůží.

Schopenhauer.

Ti, kteří vyučují, skvíti se budou jako blesk
oblohy, a kteříž k spravedlnosti přivozují
mnohé, jako hvězdy na věčné věky.
Daniel.

KNIHA, ČETBA.

Jadrná stručnost, klid a zralost — nalézáš-li
kde tyto vlastnosti spisovatele, pak se
zastav a raduj se z řídké slavnosti
uprostřed pouště. Nebude ti brzy tak
blaze.

Nietzsche.

Tisk stane se nejobdivuhodnějším nástrojem
vzdělání, jakmile bude vybaven z rukou

politických a peněžních banditů, kteří jím
zblbují a okrádají své odběratele.

Zola.

Bez svobody tisku nemám důvěry ani v krále,
ani v parlamenty, ani v soudce, ani
v kněze.

Worthsworth.

Ze všeho napsaného miluji jen to, co kdo
píše svou krví. Piš krví a dovíš se, že
krev je duch.

Nietsche.

Jsmo zde jen chvílku, ale písmem žijí naše
myšlenky po věky.

Neruda.

Nemám jiného způsobu posuzovati svou
četbu nežli pátrati po náladách, které
zanechává v mé duši, a myslím, že sotva
bude dobrá taková kniha, která nepovznáší
čtenáře k dobru.

Rousseau.

Kdo zabíjí člověka, zabíjí rozumnou bytost,
kdo však zabíjí dobrou knihu, zabíjí
rozum sám.

Milton.

Velké peníze platí se na choutky jazyka, žaludku, za doutníky, ženské, koně, kočáry, ozdoby, klobouky, vějíře, šátky; leč na knihy není tu ani haléře . . .

Sosnovsky.

Obcovati s knihami jest obcovati s duchy.
Feuerbach.

Vy zhrdáte knihami; vy, kdo všecken život maříte marnou ctižádostí, vyhledáváním rozkoše nebo indolencí: pomněte však, že knihy ovládají, vyjmouc toliko kmeny divochů, všecken známý svět.

Voltaire.

Knihy jsou velcí strážcové pokladů lidstva. Uchovávají z jednoho století do druhého to nejlepší, co vůbec myšleno, a hlásají, co kdy jen živo bylo. Co knihy vynalezeny, uloženo v nich téměř vše, co víme a nazýváme vzdělaností. Kniha objímá svými deskami opravdu lidského ducha.

Freytag.

Knihy jsou nahromaděným pokladem světa vhodným dědictvím pokolení i národů.

Thoreau.

Knihovna je škola, a to škola pro mládež i pro dospělé, škola všestranná, kde vyučuje mnoho moudrých učitelů.

Havlíček.

Společnost knih provází mne po celý můj život a jest mi oporou. Potěšuje mé stáří a moji samotu, osvobozuje mne od břemene nečinné nudy, chrání mne od nepříjemné společnosti a otupuje osten strastí, nejsou-li příliš vážné a veliké. Abych unikl mučivým představám, potřebuji pouze sáhnouti po knize. Snadno mne upoutá a pobaví a nemá mi za zlé, že se po ní ohlížím, jen když ji potřebuji. Tváří se vždy stejně. Knihy považuji za nejlepší výzbroj pro cestu životem a lituji všechny lidi inteligentní, kdož jich nemají.

Montaigne.

Zřizování školních a městských veřejných knihoven považujeme za nejdůležitější a nejlepší prostředek ku vzdělání lidu.

Havlíček.

Dům může míti třicet vysokých světnic s měkkými koberci a nábytkem s řezbami: nejsou-li v něm knihy, jež tvoří část písemnictví nějakého národa, pak je to příbytek chudobný a tísnivý.

Maclaren.

Kniha dobrá je poklad živoucí, kniha špatná je duch mučící. Kniha dobrá učí správnosti, pravdě a dobrotě, kniha špatná učí nepravosti, sobectví a nevěře.

Smiles.

Knihy jsou lidem tím, čím perutě ptákům.

Ruskin.

V naší době nic nemůže tak napravit nebo pokaziti, jako dobrá nebo špatná kniha.

Herder.

Knihy dlužno čísti s takovou rozvahou a opatrností, s jakou jsou psány.

Thoreau.

Kniha je nejtrpělivější a nejzábavnější společník, který nás nikdy neopouští, má se k vám vždy se stejnou láskou, baví a poučuje nás za mladosti a těší ve stáří.

Smiles.

Na nic nebyly by nivy, kdyby nebylo semen; na nic včely, kdyby nebylo zahrad a luk, kde by sbíraly med; na nic mravenci, kdyby nebylo polí, na kterých by hledali potravu; ano na nic oči, kdyby nebylo nač se dívat; na nic chřípě, kdyby nebylo vonidel; na nic uši, kdyby

nebylo zvuku. Na nic byl by tedy také vtip, kdyby nebylo pokrmu moudrosti, jež dávají dobré knihy, dobrými pravidly, příklady, mravy, zákony, náboženstvím naplněné. Ony po způsobu věrných přátel rády s námi obcují, s námi upřímně, zřejmě, bez přetvářky rozprávějíce, o čemkoli chceme, nás poučují, návody dávají, napomínají, těší a věci od zraku našeho i nejodlehlejší nám představují jako přítomné. Ó podivuhodná knih moci, velebnosti a skoro i božskosti! Kdyby knih nebylo, suroví bychom byli všichni a neučení, nemajíce nižádné paměti věcí minulých, nižádné vědomosti věcí božských ani lidských. A kdyby něco toho bylo, báje by byly, těkavou ústního podání nestálostí tisíckráté jinak a jinak proměněné. Jaký jsou tedy božský dar, myslí lidské učiněný, knihy: většího pro život paměti a soudnosti nemohlo nic býti popřáno! Nemilovati jich jest nemilovati moudrosti, jest hováděti, kterážto věc obrací se v urážku Boha Tvůrce, jenžto nás mítí chce obrazy svými. Mějme se tedy na pozor! A poněvadž knihami mnozí učenými se stávají i mimo školu, bez knih pak nikdo učeným nebývá ani ve škole: jestliže milujeme školy, milujeme

také knihy, duše škol, nebývají-li zajisté školy oživeny knihami, mrtvolami jsou.
Komenský.

Co kniha znamenati může člověku, toho příkladů máme více. Na př. spisy Aristotelovy pro filosofii. — Bible stále svatou celému křesťanstvu.

Masaryk.

Kniha je člověk, je více; je duší člověka. Jistě — kniha dobrá. Takovou dobrou knihu můžeme považovati jako dopis člověka moudrého, mnohdy snad obšírný, ale poučný; ovšem dopis tomu, kdo dovede číst.

Masaryk.

Kniha je nejlepším přítelem. Jsme knihami spojeni s duchem všech národů a dob. V knihovně dobře vybrané jsme jako ve věčnosti; ztrácí se historie, máme tu nejstarší a nejnovější myšlenky, kterými postihujeme, že člověk není jen bytostí historickou.

Masaryk.

Každý vzdělanec má míti svou zvláštní knihovnu, svou docela osobní. Pověz mi,

co čteš, a já ti povím, kdo jsi. Máme mít knihy nejen jako prostředky při práci, ale máme mít každý autory milé, své, naše, zde můžeme si vybírat společnost lépe než ve světě – a alespoň jednoho autora měj každý svého a toho čti často a často. Autor, který se dá přečíst jednou navždy, není ten pravý.

Masaryk.

Jak dnes věci se mají, myslím, že i dosti chudý a snad i nejchudší může mít svou knihovnu. Inteligent, který nekupuje knih, není vůbec vzdělaný člověk. Ovšem vím velmi dobře, jak se lidé vymlouvají: že prý na venkově není spojení atd. To není pravda. Každý, kdo trochu dbá o sebe, i v malém městě může se sdružit v kruh, který by odbíral knih více. To je všechno otázka malé energie a malého rozumu. V Anglii stalo se čtení institucí národní.

Masaryk.

UMĚNÍ.

Umění je květ života celé společnosti.

Tolstoj.

Co vytvářejí prsty, je dělané; co však zaznívá uvnitř, to mluví opět ke všem a přežije křehké tělo.

Schumann.

Není jiného prostředku učiniti smyslného člověka rozumným a dobrým, než učiniti jej nejprv estetickým, jen z estetického stavu vyvinuje se stav morální.

Schiller.

Za jakým účelem byla nám dána hudba? Ne, aby lidskou duši osvěžila po vážném studiu a namáhavé práci?

Shakespeare.

Jako tvořivá hlína, jako měkký vosk je lidské srdce ve tvé ruce.

Grillparzer.

Když pod tvrdým tlakem utrpení stísněné
srdce chce podlehnout, tu hudba svým
stříbrným zvukem dovede je povznést.
Shakespeare.

Hudba uvolňuje ducha a okřídluje myšlenky.
Nietzsche.

Božská hudba byla vždy vládkyní.
Shakespeare.

... kdybych měl svůj život prožít ještě jednou,
ustanovil bych si pravidlem, aspoň každý
týden čísti něco poetického a poslechnout
si trochu hudby; potom snad stálým
užíváním zachovaly by se mi v činnosti
části mozku zaniklé. Ztráta vnímavosti
pro tyto věci je ztrátou kusu štěstí a
možná, že je na úkor mravnímu charak=
teru, poněvadž zeslabuje citově vznětlivou
část naší přirozenosti.

Darwin.

VLAST, NÁROD, LIDSTVO.

Každý nejlépe pracuje pro národ, připravuje-li
se svědomitě na budoucí své povolání.
Netřeba si lámati hlavu, čím prospějeme
národu; jestliže studuješ medicínu, nejlépe

mu prospěješ, budeš-li dobrým a svědomitým lékařem, ty zase prospěješ nejlépe, budeš-li dobrým a svědomitým učitelem, ty řádným řemeslníkem nebo poctivým obchodníkem — jak jinak každý máme pracovati pro národ?

Masaryk.

To nejhorší je, že žádný společný duch mezi Čechy nepanuje, co jeden staví — druhý boří a tak to jde neustále.

Čelakovský.

My stále nevěříme v klekání,
leč v jitra žalm, jenž čeliti má tmám.
Náš základ pevný sluje lidskost ryzí
a komu pojem svobody je cizí,
ať zmlkne — Čech si zvyk vždy býti sám.

Vrchlický.

My neklesnem, my nezhyne,
my nejsme více sami,
a když teď znovu k předu jdem,
jde celý svět již s námi.

Neruda.

Pořád vytýkáme, že »národ« nemá důvěry
v sebe. Proč všechno strkat na »národ«
— ten národ jsme každý sám!

Masaryk,

Národ, který více pije, neomylně podlehne tomu, který je střízlivější.

Masaryk.

Vězeňský řád je naprosto a od základu pochybený. Dal bych za to vše, kdybych to mohl změnit, až vyjdu.

Wilde.

Nejsme lepší jiných, jsme mělcí, povrchní, kde moc, tam sehnem otrocky šíji, za to poníženy jsme zlými pány.

Machar.

Věřím v Boha, že se zase k Tobě vrátí správa věcí Tvých, o lide český.

Komenský.

Veřejnost jest jedním z očištných živlů politiky. Nejlepší věc, kterou můžete učiniti s něčím, co je zkřiveno, jest vyzvednouti to, aby každý mohl viděti, že je to zkřiveno, a pak se to buď narovná nebo to zmizí. Nic nebrání všem špatným praktikám politiky, jako veřejně je odhaliti. Nemůžete se zkřiviti na světle. Nevím, zda jste to kdy zkoušeli či ne, ale já odvažuji se říci, pouze na základě pozorování, že se to nemůže státi.

Wilson,

Člověk minulosti byl cizí svým bližním, jeho vlastní právo bylo mu bližší; v budoucnosti bude člověku i cizinec milým důvěrným příslušníkem.

Aug. Smetana.

Divoši se vzájemně potírají, a krotčí se mezi sebou klamou, a tomu se říká běh života. Osvobození může vyrůstí jen z vnitřního obrození, z nových mocných proudů zdravých stáv.

Ruskin.

Obyvatelstvo našich velkých měst je bezbožné, materialistické, nezná žádných svazků, žádných bratrských citů, žádného odúševnění. To nejsou lidé, nýbrž putující hlad a žízeň, v maso přeměněné horečné sny a žádosti. Jak vůbec mohou lidé ještě dále žítí — tak bez cíle, jak jsou! Dosáhnou-li svých zakrnělých cílů, drží je pohromadě, jak se zdá, jen ještě vápno v jejich kostech, ale žádný důstojný účel. Již se nevěří v duševní vesmír a také ne ve mravní. Věří se v lučbu, v jídlo a víno, v bohatství, mechaniku, parní stroje, elektrické baterie, turbinová kola, šicí stroje a veřejné mínění, nikoli však na božské příčiny.

Emerson,

Český národ tu krásnou dobu, kterouž odtrhl se od papežstva, v umění nade všechny Evropany vynikal, nikdy pak více neklesl, než když jezovitstvo nad ním zvítězilo.
Jungmann.

Nepřipisuj svaté jméno vlasti kraji tomu, v kterém bydlíme; pravou vlast jen v srdci nosíme.

Kollár.

Pohříchu, nyní velmi se psi kousaví rozmnožili a již tak v obyčej utržení vstoupilo, že již ho nemají za hřích.

Hus.

V prvotní církvi bývaly dřevěné kalichy, ale zlatí preláti; nyní má církev kalichy zlaté, ale preláti jsou dřevění.

Savonarola.

Je naší povinností, bychom učinili svět lepším, nežli jsme jej sami našli.

Taylor.

Společnost therapeutika musí postupovat jako lékařská: musí se snažiti odstraňovati zlo již existující, a pak — a to je nejdůležitější — vzniku zla zabráňovati.

Masaryk.

Prokážete největší služby státu i národu, když pozdvihnete, ne střechy domů, ale duše občanů; neboť jest lépe, aby velké duše přebývaly v malých domech, než aby nízké duše číhaly v příbytcích velkých.

Epiktet.

Zdaž není Asie kolébkou lidstva i všech velkých událostí, které se dotýkají jeho duševních dějin? Zdaž se tam nenarodila všechna slavná náboženství, která měla veliký vliv na svět? Tam ve slohu obrazů smělých a allegorií pitoreskních zříme rozumem vynalezeny největší pravdy! A ty Evropo, dovedlas jen sbíratí ovoce těchto plodných stromů; a nemohouc se honositi předností inspirace, obmezila jsi se na vypravování. Jsi jen odleskem paprsků, jež zářily v Asii.

Martin.

Myšlenka, spojení lidstvo přes vše ky hranice k čilé výměně myšlenek a k vyššímu, leč reálního podkladu nepostrádajícímu obcování, musí mítí pro každého cosi vábivého, kdo je si vědom pojmu všeobecnosti.

Kürschner.

Je zvláštní věc ta národnostní zášť. Vždy ji naleznete nejsilnější a nejprudší na nejnižších stupních kultury. Je však stupeň, kde mizí zcela a kde člověk stojí takřka nad národy a pocituje štěstí a bol svého sousedního národa, jakoby je zakoušel sám. Tento stupeň osvěty hodil se mé povaze a dávno ustálil jsem se na něm, dříve nežli mi bylo 60 let.

Goethe.

Lidstvo spěje dvojím směrem, národním a mezinárodním. Tím okamžikem, kdy se národy osvobozují, také lidstvo se přibližuje k svému sjednocení. My nespějeme k boji jednoho proti druhému, nýbrž k smíru a jednotě všech národů. Avšak jednotu člověčenstva chceme dosáhnouti přirozeným mírným organisováním národů, nikoli tak jak Němci, aby jeden národ panoval nad druhým.

Masaryk.

Úkolem člověka je sloužiti všem, všem lidem a ne sloužiti jedněm a zle činiti jiným.

Tolstoj.

Nejvíce lidí podobá se dětem, z nichž každé vnutiti chce všem ostatním koníčka, na

němž samo jezdí, protože jej má za jedině pravého.

Hartmann.

Církev nebyla nikdy krásnější, čistší a svě-
tější než ve dnech, kdy ještě nebylo
žádného papeže! Pravím veřejně: já jsem
pátral po nějakém papeži v prvních čty-
řech stoletích, ale nenašel jsem jej...

Strossmayer.

Dokud neuvidím, že nejdůležitější příkázání
Kristovo, láska k nepřátelům, není lépe
plněno, dotud nepřestanu pochybovati
o tom, že ti jsou skutečně křesťané, kdo
se za ně vydávají.

Lessing.

Pokud se leje třeba jen jedno dělo, pokud
vraždí ještě jeden člověk člověka, pokud
není žádného náboženství na světě, pokud
jeden duchovní nechává přísahati člověka,
by vraždil na povel svého bratra, je
všecko církevnictví samá lež.

Auerbach.

Vadí-li a táhají se mocní světa o koruny a
sceptra, z čehož krveprolití a zhouby
krajín a zemí povstávají, ani o to se

v sobě sám netroudí osvěcený křesťan;
mysle, že málo nebo nic na tom nezá=
leží, kdo světem vládne.

Komenský.

Člověk vycvičený rozumem a uměním, avšak
bez mravnosti, podobá se zlaté pochvě,
v níž se olověný meč chová.

Komenský.

Jsem individualista a považuji socialism jen
za přechodní očišťovací proces, nezbytný
k dosažení pravého, otroctví prostého
ideálu. Myslím, že socialism bude zjevem
přechodním, že svým rozvojem nepřikryje
vše, nikoli — je pouhá jednotlivá, mo=
hutná síla mezi všemi ostatními, reorga=
nisujícími společnost. Ano, jsem indivi=
dualista . . . Naše buržoazie stojí níže
všech ostatních. Nemá žádných tradic,
málo vážnosti k sobě samé i k druhému.
Kdyby stála o něco výše, nešel by chod
osvobozovacího hnutí dnešním tempem.

Gorkij.

Je jeden posvátný květ, za nějž bych dal
všechnen výnos vašich pěstěných květin:
je to lesní fialka svobody.

Nedbáte o ni, zašlapáváte ji, ale nezhyne nikdy.

Rolland.

Nemohu než co nejdůrazněji mluvit proti panující bezprogramovosti. Politik musí mít politické přesvědčení. Politika dnes, zejména u nás, je velmi důležitá, každý z nás měl by mít přímo politický názor na život.

Masaryk.

Ženy mají mít s muži stejná práva občanská a stejné vychování.

Platon.

Lidé nenábožní nemohou činit nic jiného než to, co dělají – přidat se k některé straně a bojovat, nenávidět, hřešit. Lidem nábožným třeba, aby žili svým životem, aby se snažili splnit před Bohem svůj úkol, jímž jest povinnost litovati lidí, milovat je, sloužit jim všemožně, ale nikterak nezřizovat takovou nebo onakou dumu nebo ústavodárné shromáždění a tomu podobné hlouposti. Že tomu tak je, lze se přesvědčit z toho, že, jsi-li zaměstnán vnějšími záležitostmi, ne= hledě k tomu, že sám se ničíš a lekáš,

sám nevíš, co je dobré a co je pošetilé, a ihned přicházíš do nepřátelských styků s lidmi. Myslíš-li pouze na své povinnosti před Bohem, jest vše jasno, lehko, není nijakých překážek mimo ty, které jsou v tobě samém, a jež proto mohou být překonány, a nejenom nepocituješ nepřátelství k lidem, nýbrž naopak pocituješ lásku k nim a vzbuzuješ ji k sobě.

Tolstoj.

Nejen po chlebě, stejně je hlad i po chlebě duchovním. Není pravda, že socialismus je jen otázkou žaludku — také mozku a srdce stejně. Demokratismus nezná jen rovnost politickou, nýbrž také hospodářsko=sociální, mravní, náboženskou a duchovní vůbec.

Masaryk.

Ale věda může uspokojiti jenom hlavu, nestačí pro život a pro smrt; proto uspokojuje jenom z polovice, nedává mravní opory, nedovede vésti masy.

Masaryk.

Bylo třeba počtáře, a tanečník dostal to místo.

Beaumarchais.

Mravnost dnes znamená do veliké míry mravnost politickou. Nėdėlejme rozdíl mezi politikou a mravností.

Masaryk.

Kdo se v politice neřídí pravidly mravnosti, ten se jimi neřídí také v soukromém životě a naopak.

Masaryk.

Jsou toliko dvě strany politické na světě: Strana poctivých a strana nepoctivých, poznáte a rozeznáte je podle toho, kterak školství podporují.

Havlíček.

Ve všedním životě neméně lze osvědčiti zmužilost nežli na historických polích činu. Tu potřebujeme na příklad docela zřejmé odvahy býti poctivými, odvahy vzdorovat pokušení, odvahy mluvit pravdu, odvahy ukazovat se takovými, jakými opravdu jsme a nechtít se zdát, čím nejsme . . .

Smiles.

Demokracie bez osvěty je metlou.

Daudet.

Kdo chce dělati revoluce, musí dvě věci napřed povážiti: předně, má-li pevnou naději vyhrát, za druhé, má-li pevnou naději po výhře zavéstí lepší svobodu a lepší vládu než byla ta, proti které revoluci způsobil.

Havlíček.

Já jsem vůbec velký nepřítel revoluce se zbraní a držím hlavně na revoluce v hlavách a srdcích.

Havlíček.

Nenávidím velké, nenávidím jejich postavení, jejich tvrdost, jejich předsudky, jejich malichernost a všecky jejich poklesky, nenáviděl bych je ještě více, kdybych jimi méně opovrhoval.

Rousseau.

Protože však v zemi Samojedů neznali ani zlých pomluv, ani tiskového práva, ani podezřívání, ani hloupé pravověrnosti, ani falešného liberalismu, ani úplatné politiky, ani uplácejících ministrů, ani zlotřilé druhé sněmovny . . . tloukli pacienta ohlodanými kostmi tuleňů, jež byl on sám ulovil.

Multatuli.

Jednou za rok přichází den, kdy nádeník, pomahač, vozka a muž, jenž na silnici kamení tluče, senát soudí, do mozolovité ruky bere své ministry, poslance a presidenta republiky a praví: »Moc jsem já!« Jaká to podpora osobní důstojnosti a tedy i mravnosti! Jaké dostiučinění a spolu i uspokojení! Poohlédněte na dělníka, jdoucího k hlasování. On tam vstupuje se smutnou tváří proletáře a odchází s pohledem svrchovaného mocnáře.

Hugo.

Je trojí aristokracie: 1. rodu a hodnosti, 2. aristokracie peněz, 3. duševní aristokracie. Ta třetí je vlastně nejvznešenější, bývá za ní uznávána, třeba ji jen poshovět. ..

Schopenhauer.

Dluh dělá z člověka otroka.

Wellington.

Nad vlastní život miluji volnost.

Schiller.

Každý ujařmený budí pláč, každý vládce hrozí. Nejlépe nebýt žádným z obou.

Pythagoras.

Jsou různí lidé na světě. Jeden by za kousek chleba oko vyloupil, a druhý, ač hladový, dá druhému i poslední sousto. A podívejte se, nejen lidé jsou takoví, ale celé vesnice. Leckde na vesnici lidé hádají se k vůli mezi a lávce, k vůli kousku trávy, k vůli bodláku; zkrátka peklo živoucí. Žebrák pustí s prázdnou, pocestnému nedají přespat, nikomu neučiní nic dobrého. A pořád křičí všichni: To je moje! To je moje! A tak za tím svým se plahočí, pořád vše ztrácejí, ztrácejí všichni to své, a stává se jim hůře. Jinde žijí lidé sná= šelivě, přátelsky. Není tam ani hádek, ani pomluv, druh druhu i v práci pomáhá, peníze půjčí, chudého neopustí, pocest= ného přijme, pohostí – nu nezchudnou proto, žijí, mají a dětem ještě zachovají . . .

Franko.

Každá velká reforma nespočívala v tom, učiniti něco nového, nýbrž odstraniti něco starého. Nejcenější zákony byly odstra= něním dřívějších zákonů, a nejlepší zákony, které byly vydány, jsou ty, které rušily staré zákony.

Buckle.

Já šťastným? Já nemám ani jednu hodinu šťastnou v celém svém životě. Nemohu

jísti ani pítí více než jiní, nemohu nositi více oděvů, nemohu spáti než v jedné ložnici a jedné posteli. Všecky ostatní věci jsou nejen zbytečné, nýbrž činí mi stále samé starosti. Moje miliony působí mi úzkosti ve dne v noci.

Vanderbildt.

Žerty boháčů jsou vždy důvtipné. (Satiricky o pochlebnících boháčů).

Goldsmith.

Bída s chudobou není totožná. Bída je následek příčin mravních, neřestí a bezuzdné lehkomyšlnosti.

Smiles.

Kdo prospívá v umění a hyne v mravech, spíše hyne, než prospívá.

Komenský.

Ačkoli tato spravující, centralisující, kontrolující moc státu je veliká, přece není tak silná, jak úsilí a tužby náboženské, osvětne, vědecké, mravní, vůbec kulturní. Pro společnost, pro národ důležitější je tento život kulturní a jeho základové než-li jediná jeho část, činnost politická.

Masaryk.

Kdo jásá nad vítězstvím, ten se těší ze ztráty lidských životů.

Kdo se těší z krveprolévání, není způsobilým, aby mu byla svěřena vláda nad světem.
Laoce.

Jak dva tahy sledů ze dvou stran postupují na bojiště, jež zovou polem cti, a ubíjejí se tu navzájem jako zuřiví šílenci...
Flammarion.

Krev! Ano, červená jest — alespoň u nás plebejců — i ta zvláštní, drahocenná šťáva, jež koluje našimi žilami a již nazýváme také šťávou životní. Drahocenný je to mok, a přece plýtvá jím lidstvo nekřesťansky od nejdávnějších věků až po naši osvícenou, humánní dobu.

Mnozí, horlíce proti veliké revoluci francouzské, ukazují vždy na proudy krve, jimiž se v rozpoutané zuřivosti brodila, žádný lidumil nemůže ovšem schvalovati toho strašného vraždění — ale můj bože! jaké moře nevinné krve prolito od té doby na různých bojištích evropských z podnětu nebo za souhlasu těchže lidí, kteří nejhorlivěji spínali a spínají ruce nad

krvavou hrůzovládou Robespierrovou! Ovšem, tam padaly pod gilotinou i hlavy korunované, vzácné hlavy markýzů, krásné hlavy vznešených dvořanek, hlavy lidí mocných a bohatých, kdežto bojiště bývají poseta hlavně jen mrtvolami prostých vojinů, z nichž mnohého opláče snad jen chudá matička pod nízkou slaměnou střechou. Za víření bubnů vedou ty oběti na pole krvavé, aby nejen samy byly ubíjeny, ale před tím jiné ubíjely – arci pro idey vznešené: pro to, aby někdo zlepšil nebo rozmnožil svůj panovnický titul, aby některá říše byla zvětšena o tolik a tolik čtverečních mil, aby některý národ ukojil svou ješitnost a plemennou zášť, aby podrobil své zvůli jiné národy, nebo otevřel svým kupčíkům nové dráhy zisku... A což, musí-li některý národ krví svých synů sloužiti účelům, které jsou přímo namířeny na jeho škodu, které urážejí nejsvětější jeho city?

Ó, válečná sláva jeví se nám v jiných, zcela jiných barvách nežli ještě našim otcům. Vidímeť v bitevních výjevech především příliš realistickou červen, tu strašlivou červen, jíž se tak nápadně rumění obrazy Vereščaginovy.

A přece jest velmi možné, že historie poznamená sklonek našeho století právě tou červení . . . A kdož ví, jaké budou červánky . . .

Čech.

Nade vše protiví se učení Kristovu služba mečem, protože splácí zlo zlem.

Chelčický.

Ó, bratři ze soustavy Siria! Kdybyste nás pozorovali z té dálky, jak byste se museli smát národní i mezinárodní »politice« země!

Flammarion.

. . . den co den mře a ubíjí se miliony bytostí živých, aby jiným život zabezpečily, že válka a zápas je přirozeným zákonem mezi zvířetí a že lidstvo posud jen málo sprostilo se zvířecí té surovosti, že skoro veškerí národové jako v dobách prvotních spokojují se jařmem a otroctvím!

Flammarion.

Ó, barbarství! Ó, hovadství! Nebylo-liž jiných ku smíření cest? — Divým šelmám, a ne lidem tak se smířiti sluší. — Bídnať jest to věc člověku proto se krmiti dáti, aby hned na jatky musil.

Komenský.

Celá Evropa vydržuje stále armády, odnímá muže od užitečné a plodné práce a vrhá veškeré své síly a zdroje v bezednou propast! Je šťastna a hrda na to, chlubí a honosí se tím!

Flammarion.

Děti, sotva zrozené, učí se obdivovati vojáctví a jsou vychovány v zášti proti svým sousedům. Inteligentní lidstvo! Čarovný to svět!

Flammarion.

Co vykonali pro blaho lidstva, ti mužové války? Nic. Co vynalezli? Děla a pušky. Toť vše. Vynálezce koleček, zda nevykonal pro lidstvo více touto jednoduchou a praktickou myšlenkou, spojit kolečko s dvěma dřevy, nežli vynálezce moderních opevnění.

Maupassant.

Ačkoliv jsem byl vychován jako voják, a třeba jsem zakusil dvě války, byl jsem vždy stoupencem míru, jenž se zasazuje, aby spory byly vyřizovány rozhodčími soudy. Byl jsem tak nešťastný, že bojoval jsem ve více bitvách než kterýkoliv americký generál, avšak nebylo za mého velení

ani jediného okamžiku, kdy bych nebyl volil raději rozhodnouti rozumově než mečem. Hledím s touhou vstříc době, kdy se budou mezinárodní spory rozhodovati tribunálem, uznaným od všech národů, místo aby se vydržovaly ohromné armády, jako se děje v Evropě.

Generál Grant.

Svaz evropských národů musí býti udržován zástupci každé země, jichž první výrok musí zníti: »Válka prohlašuje se za ne= možnou.« Druhým základem musí býti zákon, jímž všechny spory mezinárodní řeší se na mezinárodním kongresu. Tímto způsobem bude válka – tato metla a po= tupa lidstva – navždy odstraněna. Pak ovšem pomine také nutnost vydržovati placené armády.

Garibaldi.

Nad národem stojí lidstvo. – Bůh mne chraň před takovým vlastenectvím, které mne nechává zapomínat, že mám býti především světoobčanem.

Lessing.

Může býti něco pošetilejšího, nežli že má člověk právo mne zabít, poněvadž bydlí

na druhém břehu řeky a poněvadž jeho vládce žije v nesváru s mým, když my oba nikdy jsme neměli mezi sebou sporu?
Pascal.

Válka, kde není vnucená sebeobrana, jest nelidské, horší než zvířecí počínání, a následky války — hroznější než válka sama — jsou nemoce, lazarety, hlad, loupež, násilí, zpusťování krajín, zdivočení lidí, rozbití rodín atd. Všichni šlechtetní lidé měli by tento názor rozšiřovati s vřelým citem lidskosti, otcové a matky vštěpovati své zkušenosti o tom svém dětem, aby strašné slovo »válka«, jež tak snadno se vysloví, stało se lidem nenáviděným.

Herder.

Militarismus jest největší tyran naší doby.
Gladstone.

DOBRO, KRÁSNO A PRAVDA.

Každý má hledět k tomu, aby přispěl k dobrobytu obecnému.

Němcová.

Všude lidé, kteří jeden druhého trápí, trní pod nohy si stelou, ale všude ruka lásky, která je odhazuje.

Němcová.

Člověk potřebuje účastenství, aby cítil, že je členem lidstva, jež by nežilo, kdyby nebylo lásky vzájemné.

Podlipská.

Největší vítězství v životě lidském jest od-pustiti tomu, jenž mi ublížil, přítelem zůstatí tomu, jenž přátelství zradil, věrnost zachovati tomu, jenž ji porušil.

Drtina.

Utiším-li bolest jinou, je moje vlastní zapomenuta, jakoby jí nikdy nebylo bývalo. Svaté tajemství soucitu a lásky k bližnímu není každému odhaleno. Komu se zjevuje v utěšené záři, tenť jest účasten milosti boží.

Podlipská.

Humanitní ideál český má svůj historický i věčný základ v naší reformaci.

Masaryk.

Ať zahyne památka člověka, který se opovážil tvrdit, že je rozdíl mezi tím, co je dobré a tím, co je užitečné.

Sokrates.

Svědomí, svědomí! božský pude, nesmrtelný a nebeský hlase, bezpečný vůdce bytosti nevědomé a omezené, avšak rozumné a svobodné, neomylný soudce dobra i zla, který činiš člověka podobna Bohu: ty působíš znamenitost jeho přirozené povahy i mravnost jeho činiš: bez tebe necítím v sobě — nic, co by mne povznášelo nad zvířata, mimo smutnou výsadu, že možno blouditi z klamu do klamu s neurovnaným poznáváním a s rozumem bez zákonů.

Rousseau.

Ušlechtilý budiž člověk, nápomocný a dobrý.

Goethe.

Je marno zajisté, říkáš-li chudému: Jest Bůh, a diš-li sirotkovi: máš otce v nebesích. Obrazy a slovy žádný člověk druhého nepřivede k poznání Boha. Ale pomůžeš-li chudému, aby mohl žíti jako člověk, ukážeš mu Boha, a vychováš-li sirotka, t. j. způsobilš-li, jako by otce měl, vedeš jej

k tomu, aby poznal otce v nebesích, jenž srdce tvé tak uzpůsobil, že jsi jej vychovati musil ... Pojdte se mnou do chatrče chudých, pojdte se mnou k slzám sirotků, tu poznáte Boha, tu se naučíte být dobrými, tu se stanete lidmi.

Pestalozzi.

Jsme civilisováni až k omrzení, ke všelijaké zdvořilosti a slušnosti. Leč za mravné se považovati, na to nám schází velmi mnoho ... Vždyť idea mravnosti patří také ke vzdělanosti. Pokud však státy všech svých sil používají na své marnivé a násilné úmysly rozšiřovati se, a tím neustále zdržují pozvolnou námahu vnitřního vzdělání způsobu myšlení svých příslušníků, berouce jim z téhož úmyslu také i veškeru podporu, nelze očekávati ničeho v této příčině, neboť ke vzdělání členů společnosti je potřeba jejího dlouhého zpracování vnitřního. Ale vše dobré, co nevyrostá z mravního dobrého smýšlení, není ničím než pouhým klamem a naparáděnou psotou.

Kant.

Neházej kamení do studny, z níž ses napil.

Talmud.

V obratných slovech a strojeném zevnějšku
zřídka je pravá lidskost.

Kungfuce.

Pevný, vytrvalý, přímý, zdržlivý v řeči je
blízký lidskosti.

Kungfuce.

Však vznesme srdce! Nad ten boj a shon
buď prapor pravdy, prapor síly vzpjat.
Vrchlický.

Lve, můj drahý apoštolé, buď vítán. Ty jsi
mně křesťanství tam dole důkladně zostřil.
Dobře tak. Ukázal jsi jim, že jejich tak
zvaná křesťanská kultura za mnoho ne-
stojí. Co je na ni kulturního, to není
křesťanské a co je na ni křesťanského,
to není kulturní. Ukázal jsi jim, že mezi
těmi miliony křesťanů není křesťana v mém
smyslu. Musil jsi pouze ty být jediným
křesťanem. Leč ani ty se svým vřelým
srdcem, se svou pevnou vůlí jsi jím nebyl
úplně. Ty jsi z mého učení o lásce k lidem
vyvodil nejprísrnější důsledek, a tento dů-
sledek jest — žasnu — revoluce. Ale
tak jsem já to vlastně nemyslel. A ty
zajisté také ne, neboť jsi sám řekl, že
nemáme odpírati zlu. Počínám skoro po-

chybovati, zdali pro tento lid jest Slovo pravým učitelem. Znam přísnějšího učitele – nouzi. Hroznou a strašnou nouzi, jež je stihne. Snad ta více zmůže. A po tisíci letech, můj drahý Lve, pošlu tě opět k těm ubožákům, k těm chudákům, s velkým srdcem plným svěží lásky. Do té doby uzrají. – A nyní si odpočiň!

Rosegger: Bůh v nebi Tolstému.

Nižádný nemiluje bližního jako sám se, kterýž více váží *〈si〉* zboží než bližního, jako činí lakomci. A tak činí každý, kdož moha učiniti skutek milosrdný nuznému, a neučiní, protože nižádný takový nemiluje svého bližního jako sám se, a tak nemá lásky bratrské.

Hus.

Věz, že neškodí, aby bohatí ctili chudé, neb zákon Kristův dí, aby všichni křesťané ctěním se předcházeli, to jest, aby se spolu mile ctili.

Hus.

Zákon Kristův stačí i nyní na řízení křesťanské společnosti, protože i dříve stačil. Zákon Boží neslábne ani odporem, který mu kladou, ani od množství obrácených

k němu: naopak tím nabyl větší ještě síly a protož sám vždy dostačí.

Chelčický.

Žádný zákon lidský nemůže vésti k takovému mravnímu zdokonalování lidí, jako zákon Boží.

Chelčický.

1. Neusmrcujte, nýbrž ctěte život!
2. Nekradte, neolupujte, nýbrž pomáhajte každému sklízeti ovoce jeho práce.
3. Zdržujte se vši nečistoty a vedte řádný, bezúhonný život.
4. Nelžete, nýbrž buďte přímí a mluvte pravdu, ne ze škodolibosti, ale neohroženě a v láskyplném smýšlení.
5. Nevyvolávejte nikterak zlých pomluv a nerozšiřujte je.

Buddha.

Mravouka je cosi, co se stále vyvíjí.

Tolstoj.

Čím je ostatně pozitivní věda bez mravnosti, ne-li vyšší formou síly, nebezpečnější snad nežli síla hrubá, protože mocnější, ale jak se řeklo, sotva účty hodnější.

Fouillée.

Neřest není vlastně nic jiného, než nepořádek
a nedostatek pravé míry.

Montaigne.

Svět jest mou vlastí, mým náboženstvím činiti
dobro.

Paine.

V tomto vidím smysl života: aby se utvořilo
království boží na zemi, t. j. aby se
zaměnilo násilnické, hrubé, nevraživé
soužití lidí laskavým a bratrským . . .
Jak řečeno v evangeliu, v čemž je veškeren
zákon a proroci: »Jednej s jinými tak,
jak chceš, aby jednali s tebou.«

Tolstoj.

Styďte se umřítí, dokud jste nezískali nějakého
vítězství ve prospěch lidskosti.

Horace Mann.

Vůle odolává krutosti, podléhá však lásce a
dobrotě.

Horace Mann.

Dobře je býti dobročinným, ale v čí prospěch?
Toť otázka.

Lafontaine.

Pochopiti jest odpustiti.

Staělová.

Dělej tu co chceš, za dílem nejlepším vždy
hana přikvápí.

Hugo.

Každý myslí, že uskuteční lásku ke svému
ideálu, nenávidí-li toho, kdo nezbožňuje
tentýž ideál.

Hartmann.

Zřídka tím co získá, kdo nás sesměšnil před
světem a v našich vlastních očích.

Björnson.

Kdo je dobrý, věří v dobro, poněvadž je
dovede tvořiti v jiných.

Tolstoj.

Potřeba jest znovu zorati úhor a osíti novým
semenem spravedlnosti a milosrdenství.

Komenský.

Něžným a slabým přemáhá se tvrdé a silné.
Něžnost přemáhá násilí.

Laoce.

Intelligence myšlenková není ničím bez inteli=
gence srdce. A není nic bez zdravého
puđu a ducha, který ukazuje každému
národu, každé bytosti místo, které jim
patří ve vesmíru — ducha, který je soud=

cem rozumu, posedlého přízraky, který je jako ten voják, stojící za křeslem na kapitolu a připomínající vítězi Césarů, že je holohlavý.

Rolland.

Veliká láska nerozlučně spojena je s hlubokým rozumem.

Gončarov.

Můj syn ať se učí a stane tím, k čemu má chuť, ale budu jej přidržovati k tomu, aby se naučil z chirurgie tolik, aby dovedl přiložiti první obvaz lidem a zvířatům.

Wagner.

Smysl pro umění, pro čistotu, souhlas a krásu ve všem — v přírodě i v průmyslu — budí a vyvinuje se s věkem u každého člověka dle poměrův a okolí, v jakém žije, zvláštním způsobem. Někdy začíná se probouzeti smysl ten velmi záhy — někdy po celé živobytí ani se nevyvine. — První dojmy umělecké činí u každého člověka jeho domácnost: domácí čistota a úprava, obrazy, náčiní, nábytek a obydlí samo nese jistý umělecký ráz. Z této domácnosti přináší s sebou do

života každý člověk jistou míru uměleckosti. Kdo vyrostl v nepořádku, neladu a nečistotě, toho nečistota a nevkus neuráží.

Majer.

Zlo a ohavnost jsou tak nutně jedno, že jsou všude pospolu, snaží se splynouti.

Hello.

Nejlepší pozorovatel a nejhlubší myslitel jsou vždy nejmírnější soudci.

Buckle.

Neboť viděti věci v jejich kráse, jest viděti je v jejich pravdě.

Matthew.

Krásno je vzlet po čistě božském.

Plato.

Kde není zákonů, tam není práv, není jistoty, není majetku!

Rieger.

Ani smrt nemůže zničiti vítězství toho, jenž ze všech sil bojuje za pravou věc. Bojuj tedy, neoblomné, věrné srdce, kráčeš vpřed nehledíc na štěstí a neštěstí a buď

jisto, že pravá věc, za níž bojuješ, zví-
tězí. Zahyne toliko vše nespravedlivé,
avšak nic pravého nemůže býti přemoženo.
Carlyle.

Kdykoli najdu v něčem myšlenku zralejší, rád
ustoupím od předešlé své myšlenky věda,
že co vím, jest jen nejmenší část toho,
co nevím.
Hus.

Zmýliti se může každý člověk; trvati v omylu
může však jen pošetilec.
Cicero.

Každý poctivý člověk rozmrzí se a naplněn
bývá hořkostí, kdykoli vidí, že se někomu
děje násilí a nespravedlnost.
Havlíček.

... kdo mne zná, ví, že má ruka není zvyklá
přinášeti kadidlo ... můj duch hledá
pravdu a uzná ji všude, kde ji najde.
Flammarion.

Obrození naše musí být obrození duše —
obrození musí být novým životem celého
člověka, musíme opět a cele hledat
pravdy, slyšet pravdu, učit se pravdě,

milovat pravdu, pravit pravdu, držet pravdu, bránit pravdu až do smrti . . .

Masaryk

Věčný pramen pravdy jest nevyčerpatelný a prýští všude; ale málo je těch, kdo otvírají svá srdce slunci pravdy.

Hartmann.

Stůjtež v poznané pravdě, kteráž nade všemi vítězí a mocná jest až na věky.

Hus.

Pravda jest co cedry na Libanu. Ti, již na ni dují — větrové — víc jen šíří vonnou její mannu.

Kollár.

Pojďte všichni, jsouce kteréhokoli národu, jazyka nebo vyznání, vy všickni, jež lepšího jste žádostivi, pojdte a hledejme bez přestání, pokud zde jsme: neb co můžeme činiti lepšího v tomto životě, leč se snažiti, abychom našli pravdu . . .

Komenský.

Kořenem zla je neznalost pravdy. Z tohoto kořene vyrůstá strom bludu se svými plody utrpení, jež jdou do tisíců.

Hartmann.

Proti nevědosti jest jeden prostředek: poznání. Právěho poznání možno dojíti jen osobním zdokonalením. Proto i zlepšení všeobecného zla může býti dosaženo jen tím, že si lidé osvojí vyšší názor životní a sami se stanou lepšími, řídíce se svým životním názorem.

Hartmann.

Pravda je v Bohu, nám zbývá jen zkoumání.

Müller.

Znásilňování národnostní je ohavné.

Drtina.

Co jsou království bez spravedlnosti, leč velká shromáždění lotrů.

Sv. Augustin.

Kdyby každý dostal co mu patří, kdož' by byl pak bezpečen před výpraskem?

Shakespeare.

Člověk, jenž se přičinil, by rostly dva klasy, kde dosud rostl jeden, více vykonal pro blaho pozemské, než všichni politikové a filosofové dohromady.

Swift.

Bída nespočívá v újmě věcí, ale v potřebě,
již pocítujeme.

Rousseau.

Lidé mají dle vůle toho, jenž všemu žehná,
zemi chrániti před krví. Plody nesčetné
budou odměnou za práci a rolnictví.
Nejlepším králem je, kdo se stará o zúrod-
nění půdy; hlásej to lidem!

Zoroaster.

Ctěte Lykurga! neboť spatřoval ve zlatě a
stříbře klatbu a příčinu všech zločinů.

Pythagoras.

Peníze jsou jako ježek; snadněji se dají chytiti
nežli udržeti.

Archilochos.

Čas člověka, dobře-li se s ním hospodaří,
jest jako pole zpracované, jehož několik
měřic poskytuje více prospěchu živobytí
než rozsáhlé kraje i nejúrodnější půdy,
jsou-li pokryty býlím a trnám.

Hume.

Nestačí pracovat z donucení, z hladu — práce je povinností každého uvědomělého občana Československé republiky.

Masaryk.

Pravá bída začíná teprve, když se nám znechutí práce.

Jokai.

Co jsi neučinil, bude také trestáno: Jen práci dobýváme odměny.

Rückert.

Pracovitost zavírá dvěře neřesti, jež se plíží po boku zahálce, za níž jde v patách neštěstí.

Herder.

Pracujme bez hloubání, to jest jediný prostředek učiniti život snesitelným.

Voltaire.

Bez práce nedosáhneš klidu a bez boje vítězství.

Kempenský.

II.

ČLOVĚK K SOBĚ.

PRO ZDRAVÍ TĚLA A DUŠE.

Co je člověk v podobenství?
tážeš se snad zvědavě,
anděl – ve svém důstojenství,
dábel – ve své ohavě.

Jablonský.

Každý člověk je knihou, jen umíš-li v ní
čísti.

Channing.

Jsme utvořeni z téže hmoty jako sny.

Shakespeare.

Nejpřednější a nejpříjemnější koření je zdraví.

Plutarch.

Podrobujme se pouze nevyhnutelnému; proti
nemocem, nevědomosti, násilnostem, za-
bedněnosti a nespravedlivosti bojujme
ze všech sil.

Payot.

Tělesné zdraví je základem všech vloh.

Herbart.

Člověk je jen tehdy na duchu i těle zdrav,
když je mu hračkou všechno konání du=
ševní i tělesné.

Wieland.

Otužuj tělo! Nepodávej jemu více potravy
nežli třeba! Nepožívej omamujících ná=
pojů! Otupujit jemnocit a ochromujit duši.
Pythagoras.

Přes tělesnou svou slabost dosáhl jsem vy=
sokého stáří; pravidelná životospráva
zachránila mi život.

Voltaire.

Kdo nepracuje, ať také nejí, pravil apoštol.
A jedl. Avšak to byla už práce.

Kdo nepracuje, nechť také nejí, pravil národní
hospodář. A hladovějící lid mu odpověděl:
»Kdo nejí — tomu nemožno pracovati.«

Kdo nepracuje, ať také nejí, pravil státník.
A popsal svoji politickou dráhu.

Kdo nepracuje, nechť také nejí, pravil ministr.
A nezaměstnaní dělníci odpovídali: »Kdo
práci zadržuje, rovněž.«

Kdo nepracuje, nechť také nejí, pravil mora=
lista bursovních papírů. A koupil papíry
státního dluhu.

Multatuli.

Mnoho jídel způsobuje mnoho nemocí. Vizte, kolik věcí smichá požitkářství, aby je propustilo krkem! Jaké tu zbytečné pu= stošení země a moře!

Seneca.

Řekl ještě Bůh: Aj, dal jsem Vám všelikou bylinu vydávající símě, kteréž je na tváři, vší země a všeliké stromové (na němž je ovoce stromu), nesoucí símě; to bude Vám za pokrm.

Genesis.

Přijde doba, kdy se budou lidé štítiti požívání masa zvířat jako nyní požívání masa lidského.

Lamartine.

Povídá mi jeden farmař: »Nemůžete býti živ jen rostlinnou stravou, neboť z ní nemohou se vytvořiti kosti«, i věnuje svědomitě vždy část dne na to, aby zásobil svou tělesnou soustavu látkami kostivornými; povídá tedy, povídá, chodě při tom za svými voly, kteří svými kostmi z rostlinné stravy vlekou za sebou jej i jeho těžkopádný pluh přes všechny překážky.

Thoreau.

My lidé jíme ze zvířat, co nám chutná, škrtíme blízko i daleko, co má život, a rádi bychom odepřeli zvířatům tuto náklonnost. Což pak má býti vlk, to divoké zvíře, svědomitější než my?

Lafontaine.

Aby ukojili svůj hlad, nemají dosti na ovoci, které jim Bůh vložil pod ruku, zločinem vůči Bohu, nad kterým chvěje se celá příroda, žádají v krvi jiné potravu.

Lamartine.

Nechej mne, synu Latony, ve zdraví užití, co mám, obdař mne mimo to silou ducha, čestně a při sladkých zvucích strun nechť skončí má životní pout.

Horac.

Kéž by lidé chtěli jen prostě žít, brzy by byl všude přebytek, radost, svornost a mír.

Fénelon.

Piják smrt uspišuje uměle, chemicky, pijanství je mravní sebevraždou, sebeubíjením, alkoholism znamená říši smrti.

Masaryk.

Kdo chce pokrok, nesmí pít.

Masaryk.

Alkoholík kazí přirozenou povahu své krve.
Balzac.

Pivaření naší inteligence je hrob kultury.
Piják je zpátečník.

Masaryk.

Žádný zločin na zemi neničí tolik lidí a tolik
majetku jako pijáctví.

Bacon.

Národ, který více pije, neomylně podlehne
tomu, který je střízlivější.

Masaryk.

Zejména ty, omladino česká, čiň pokání, vyjdi
z věčného puchu pivnic a kaváren, oblékni
se kajícně v cvičebné roucho sokolské,
tuž se ve prospěch národa a naprav ko-
nečně hříchy na zdraví, svěžesti a stateč-
nosti své.

Tyrš.

Alkoholismem zvyšuje se zločinnost.

Masaryk.

Opilý netoliko učiní hřích, ale on sám jest hřích, že jiní se od něho kazí.

Hus.

Alkoholismus jest nepřitelem sociální a politické rovnosti a volnosti, alkoholismus jest protivníkem demokratismu, podporovatelem absolutismu, jemuž tvoří zrovna tak tyrany jak otroky.

Masaryk.

Velikost — at jest druhu kteréhokoliv — nemá horšího nepřítele nad pití.

Scott.

Alkoholismus jest velkou příčinou sebevražd, které svým hrozným počtem (nejméně 60.000 ročně v Evropě) a stálým přírůstkem jsou nejhlasitější obžalobou našeho vzdělání a civilisace.

Masaryk.

Víno působí, že i moudrý zbloudí.

Šalomoun.

Alkoholismem zvyšuje se zločinnost. Pivaření naší inteligence je hrob kultury. Dnes nemůže být nazýván inteligentem ten, kdo nezajímá se o otázku alkoholní.

Masaryk.

Kde bychom se neshledali s těmi mírnými
zrůdnostmi na duchu, které vyvolává
pivo?

Nietsche.

Vyšší světový názor, o který teď zápasíme,
abstinenci vyžaduje a schvaluje.

Masaryk.

Je to těžký hřích, dává-li se dětem pít pivo,
vino nebo kořalka. Jen neznalost a ne-
vědomost mohou rodiče tak zaslepiti.

Nothnagel.

Často, když vidím, jak ten náš Valášek a
Slováček pije, jak do sebe souká ten
klerikalismus, vedle duševního i hmotný
jed, tu mi vždy šlehne mozkiem písnička:
»Roztrhaná chalupa, slunce do ní svítí.«
To ovšem je pěkné v poesii. Ve skuteč-
nosti musí zmizet, a proto kladu na srdce:
nejen nadšení, nýbrž také praktickou
práci.

Masaryk.

Máme všude velký nedostatek lidí tělesně a
duševně naprosto zdravých, šťastných,
silně altruisticky cítících, pilných, vy-

trvalých, inteligentních, vůbec schopných a při tom dobrých, smírných a zákonů dbalých. Naopak, jest ohromný nadbytek lidí chorých, zvrhlých, blbých, duševně zvrhlých, zločinně založených, líných, prolhaných, úskočných, lakomých, náruživých, popudlivých, bezuzdných, kteří mnoho žádají od jiných, sami však zmo- hou velmi málo nebo dokonce velmi škodí. Prvně zmínění produkují daleko více, než spotřebují; za to z řad druhých hyne velká přemíra lidské síly a lidského života v blázincích, chorobincích, nemocnicích a žalářích. A pozorujeme-li by- střeji, tož najdeme venku volně žítí ještě daleko větší počet duševních a tělesných ci- zopasníků společnosti, již jsou pracovitým lidem břemenem. Ježto nyní za převážnou část těchto nezpůsobilých škůdců děku- jeme špatnému dědičnému uzpůsobení zárodků, jež je zplodily, staví zdravá rasová etika do popředí zdravý výběr při plození. Zrovna tak osudnými jsou však všechny vnější podmínky života a zvyky, jako především alkoholový požitek, které mají za následek ochromení pracovní energie, poruchu duševní a zvrženost zárodků.

Forel.

My máme problém malého národa: nehubit ani částku své energie, naopak shromažďovat a rozhojňovat všechny své síly. Ale problém malého národa nemůže býti rozřešen národem pijícím. Mluvíme o svém národním obrození, ale obrození nemůže být dovršeno bez ostřízlivění národa.

Foustka.

Alkoholismus rovná podušku tuberkulóze.

Payot.

Budoucnost patří střizlivým, totiž těm, kdož se rozhodli pro vyšší, mravnější světový názor a způsob života.

Masaryk.

Sluha boží má prchatí před vínem jako před jedem.

Sv. Jeronym.

Ač jsem byl tak silný, pozoroval jsem na sobě samém, že jedna sklenice piva, jedna sklenka kořalky k snídání učiní tělo i duši zřetelně méně schopnými k vážné práci na celý den. Neostýchám se říci, že piji obyčejně jen vodu s ovocnou šťávou nebo bez ní, a mléko místo vína, piva a

kořalky, a jen malý hrnek kávy jednou denně.

Müller.

Pochybují, že bude možno provésti abstinenci, a to tak dlouho, dokud bude jediný Němec na světě. Právě teď nedávno vynalezl jakýsi Němec způsob jak možno z dřevěných pilin připravovati kořalku. A nyní řekněte sami: Jaké vyhlídky má hnutí abstinentní, když člověku, který se chce opítí, stačí uříznouti si kus dřeva? Jaké pak pokroky může činiti abstinence, když bude možno každému ze šindele své střechy uvařiti si »cocktail?« Anebo, když nejkrásnější šílenství pijácké bude moci získati tím, že propije nohy svého kuchyňského stolu?

Twain.

.
z korbeličku si nalívá,
při tom nezná větší slast,
nežli milovat svou vlast!

Havlíček.

Silným kouřením trpí celý duševní život —
myšlení, cítění, chtění.

Barth.

Učitelé měli by se pokusiti, zdali by nemohli k vůli mládeži, t. j. v zájmu národa, úplně se zdržeti požitku tabáku a alkoholu, aby tak sami byli vzornými apoštolý nauky, již hlásají. Pak bylo by lze doufati ve zdravější mládež a zdatnější národ. Kdo necítí se schopna příkladem tímto předcházeti, nebudiž učitelem.

Björnson.

Kdybychom spočítali vážná onemocnění, jichž častou příčinou je kouření, pomyslíme-li, jak kazí vzduch a zuby, kdybychom spočítali všechny požáry, které zavini-
lo, kdybychom odhadli cenu pozemků, na nichž se pěstuje takák a cenu toho pěstování, cenu práce továren, kde se tento jed připravuje, cenu práce dělníků, dílovedoucích, inženýrů, prodavačů ve velkém i malém — užasli bychom, jak drahý je tento pochybný požitek.

Payot.

Kuplířství a prostituce jsou sociální rakovinou a proto v nejvyšší míře nemorální. Peníze vůbec korigují celou naši kulturu ve všech oborech vykořisťováním člověka člověkem a všemi formami kapitalismu. Takové kapitály však, jako kapitál alko-

holový a kuplířský, které přímo působí jako vyssavači zdraví jednotlivců a rasy, toho nejsvětějšího v lidstvu, tvoří vrchol nemravnosti v kultu mamonu. Tyto oba kapitály pracují si do rukou, aby přetvořily bohyni lásky v prodejnou děvku a muže v jejího upíra a zároveň oběť. Jsou také nejhoršími nepřáteli našeho potomstva, jež zplozují z rozmaru pívového nebo vinného, z jehož zárodků vznikají alkoholické neb venerické zrudnosti anebo se hubí.

Forel.

Alkoholismus svádí k zahálce, k prostituci, alkoholik zatěžuje duševně i tělesně své potomstvo.

Masaryk.

S největší určitostí možno tvrditi, že by muž neměl před třicátým rokem vstupovati v manželství.

Keith.

Manželství je svazek posvátný a bohulibý, a proto rozkoš, která z něho pochází, má býti zdrželivá, rozumná a spojená s jakousi mravní vážností, má to býti rozkoš jaksí moudrá a svědomitá. A

protože předním cílem jejím je plození
dítěk, někteří z filosofů jsou v pochyb-
nostech, zdali je dovoleno oddávati se
pohlavnímu obcování, když nesledujeme
tento cíl.

Montaigne.

PRÁCE.

Ruka pracovitých panovati bude.

Přisl. 12., 24.

Ale lépe být mučedníkem než být darmo-
chlebem, který neví, zač a proč je živ.

Němcová.

Nevěřme nikomu na světě širém —
věřme jen sobě, své práci a pílí,
věřme jen svatému nadšení v nás!

Čech.

Pracovati a nezoufati.

Carlyle.

Jedni pracují hlavou, druzí rukama. Ti, co
pracují hlavou, vládnou nad lidmi, ti, co
rukama, jsou oněmi ovládáni, ovládání

živí ty, kteří vládou. To jest obecný zákon světový.

Mengce.

Žádný mladík neoctne se na zcestí, jenž určitou část svého času věnuje určité práci, jak velická má býti tato část, závisí ovšem na okolnostech, ale ať je vyplňuje něčím užitečným. Jedna hodina denně, věnovaná určitému zaměstnání, přinese po roce hojnou žeň. Činnost nahodilá a přebíhání bez plánu od jednoho k druhému není, co se intelektuálních výsledků týče, o nic lepší než zahálka.

Blackie.

Kdo sám sebe a svou rodinu zachovalým a řádným způsobem živiti neumí, nevěřte mu, že dovede radu dát, jak by se zlepšil stav celé země. A právě mnoho takových lidí se nejvíc roztahuje a potlouká ve veřejném životě, jistě jenom ke zkáze země a národa.

Havlíček.

Všecko zlo v životě pochází od duševní prázdnoty, nudy, lenosti a vše to je nevyhnutelné, když si člověk zvykne žíti na účet jiných.

Čechov.

Vytrvalá práce přemůže vše.

Sv. Ambrož.

Nic není vzácnějšího u člověka než jeho vlastní čin.

Emerson.

Výše kultury je závislá skoro vždy právě na lásce k práci.

Gorkij.

Úspěch je dítětem dvou prostých rodičů: dochvilnosti a přesnosti.

Marden.

Nedbalost v nepatrných věcech je úskalí, o něž ztroskotala většina lidí.

Smiles.

Umiň si, že každý den něco vykonáš, k čemu nemáš zvláštní chuti. Pak brzy nebude ti povinnost na obtíž.

Twain.

Ano, lidstvo bude jako umělec, a celý jeho příští pozemský život bude mu uměleckým dílem, na němž bude pracovati bez ustání a klidu i bez námahy s blahou rozkoší až k jeho dokonání.

Aug. Smetana.

Jen prací a opět prací lze dělat politiku moderní, jen prací a opět prací lze dělat politiku světovou a tím zároveň uniknout té tísnivé malosti.

Masaryk.

Ovšem pak nepřestávám také napomínati a prositi, ba zaklínati dobrého, aby neod= dával se nečinnosti, ale vzdělával se, prac= coval a přičiňoval se ze vší síly, kudy by mohl rozšířiti a upevniti na zemi říši pravdy a spravedlnosti.

Palacký.

Lidé, kteří s výsledky práce dobře zacházejí umějí, stanou se majiteli kapitálu, který pak opět k další práci podnět dává, kapitál stéká se do jejich rukou. To jest počátek obchodu a tržby.

Smiles.

Je přirozeně nemožno, aby náboženské vědomí a čistá mravnost ujímaly se v těch vrst= vách národa, které si nedobývají chleba prací svých rukou.

Ruskin.

Odjakživa jsem byl nepřítelem marného na= říkání a kvílení, přesvědčen jsa, že jenom pilná práce a snažení k předu pomůže.

Havlíček.

Úspěch velebí s úctou i ohavné věci.

Seneca.

Všechna kvapná, povrchní a mělká práce není nic jiného než lež, za kterou by se měl stydět každý člověk.

Blackie.

Každý úmysl, když se nejeví v činech, jest úmysl marný, a každé slovo, jež jej vyjadřuje, jest slovem zahálky. Jen čin dokazuje život a jen čin potvrzuje a ukazuje vůli.

Elíphas Lévi.

Žij dle nejvyššího ideálu důstojnosti lidské, přemýšlej a pracuj!

Hartmann.

Jak mnohdy ten, kdo prací rukou, čela nám slouží zdárně, třeba nezvučela »vlast« nikdy z jeho slov — přec vlastenec je tisíckrát větší než ten, kdo honosí se každou řečí, jak horlí pro domov.

Čech.

Život byl nám dán k práci, lásce a zušlechťení.

Herder.

Práce jest tvořiti. A není větší rozkoše než tvořiti a vyráběti něco, co před tím nebylo, ať se domáháme citů, myšlenek, aneb hmotných výrobků, vždy tvoříme.

Kraszewski.

Člověk může nejkrásnější činy vykonati z nejšpinavějších, z nejzjištěnějších a nejnemravnějších pohnutek, a naopak, dobrý úmysl může před světem platiti za zlý.

Havlíček.

I malý čin je víc než pouhé řeči.

Čech.

Šlechetný nežene se do řeči, ale pospíchá do práce.

Konfuce.

Není nic krásnějšího v životě, jako když s prací naší spojeno je blaho jiných.

Šmilovský.

Každý opravdu schopný člověk, mluvíme-li s ním vážně, považuje své dílo, byť bylo sebevíce ceněno, za velice nedostatečné u přirovnání s tím, čím by mělo být.

Emerson.

Na světě je mnoho co dělat, vykonej to brzy!

Beethoven.

Lidé raději obětují život, nežli by pracovali.

— Člověka skutečně moderního a pokrokového poznáš podle pracovitosti.

Člověk skutečně moderní — toť pracovník.

Masaryk.

Nedělejte věci příliš hotových; dojem není dosti trvalý, aby pozdější vyhledávání nekonečného detailu neškodilo prvnímu vrhu; tak chladíte jeho žhavý tok a z vroucí krve děláte kamení; i kdyby to byl rubín, odvrzte jej daleko od sebe.

Gauguin.

Mnozí spisovatelé, zvláště básníci, jsou rádi, myslí-li se o nich, že tvoří v jakýchsi záchvatech podobných šílenství, v jakési ekstatické intuici, a za žádnou cenu by nechtěli, aby publikum nahlédlo za kulisy, na ten velmi namáhavý a obtížný postup komposice, kdy vhodná myšlenka přichází teprve v posledním okamžiku, když nesčetně jiných bylo zavrženo; na ten opatrný výběr, na ty bolestné výškrty a interpolace, jedním slovem: na všecko to zdlouhavé a obtížné manipulování s vnějším aparátem, jehož je potřebl.

Poe.

Cítí=li kdo pud — by k vysokým cílům
spěchal, ten ať poslechně vnitřních hlasů
svých.

Volá=li cos v tobě: učiň to neb ono pro
spásu a štěstí buď celku nebo bližního
jednotlivce, pak jdi, a konej, co můžeš.

Volá=li však něco v tobě: čiň vše, co možné,
— bez rozdílu mezi dobrem a zlem, bys
užitek z toho měl ty sám, — tu zdržuji
tě vším právem a radím ti, rozmysli si,
co činíš.

Zeyer.

Pohodlnost podkopává základy mravnosti,
maří sílu mužnosti a plodí zlozvyky, jež
vykořeniti jen smrt dovede.

Smiles.

Člověk prospí značnou část života, při nej=
menším třetinu, tak platí alespoň o veliké
části lidí. A přece nevíme dosud, čím
spánek vlastně je a čím nastává, jak vy=
padá — abych tak řekl — jeho vlastní
mechanism.

Thomayer.

Brzy spát, časně vstát, je cesta k zdraví,
bohatství a moudrosti.

Franklin.

Abychom otužili duši, třeba tužiti svaly.

Montaigne.

Čím slabší tělo, tím více poroučí, čím je silnější, tím více poslouchá.

Rousseau.

Šťastné, desetkráté šťastné dítě, které otužilou máti má!

Kneipp.

Spokojenosti ve stáří zaslouží si pouze ten člověk, jenž nikdy nepozbyl své víry v dobro, své vytrvalé a silné vůle a své potřeby účinného zaměstnání.

Turgeněv.

Obcuj s lidmi vznešené povahy a sám budeš povýšen a povznešen.

Rabelais.

Co mne se tkne, já se rád poučím od šlechtěných.

Shakespeare.

Národ, který spokojí se právě jen tím nejnutnějším, jde zpět. To není dostačivost, to je tupost. Musí zde býti touha po počitcích, jinak není vyšší vývoj myslitelný. Třeba však lidu ukázati užlechetější počitky než jídlo a pítí.

Ilse.

I zdali jest to neděli světiti! hráti, žráti, tan= čiti, frejovati, vaditi se a bití, píti celý den a tržiti? — Opilý netoliko činí hřích, ale on sám jest hřích, že jiní od něho se kazí.

Hus.

Nejintensivnější rozkoš, a zároveň povznáše= jící a nejčistší, nacházíme, jak se domní= vám, v pozorování krásna. Když se mluví o kráse, nemyslí se tím jakost, jak by se někdo mohl domnívati, ale dojem, na= ráží se tu zkrátka právě na ono povzne= sení duše, nikoli rozumu nebo srdce.

Poe.

Nejlepší lidé nežijí ani k vůli radovánkám ani k vůli slávě. Největší hybnou silou jest jim nadějná a užitečná práce v zájmu nějaké dobré věci.

Smiles.

Konečný cíl umění je zábava.

Lessing.

Vzrůst a svěžest všech údů těla jakož i kaž= dého výkonu života ve veškerenstvu závisí na pohybu. Veškeré žití není nic než úsilí a práce, dokonalý od=

počinek očekává nás až v hrobě. Míra životní síly člověka je také měrou jeho síly pracovní. Udrževati každou způsobilost a každý výkon těla v ladném pracujícím pořádku, znamená býti zdravým; zdraví s vyšším stupněm životní síly je pevná síla. Člověk může býti třeba zdravým, ale nikoli pevným, avšak veškeré zdraví směřuje k síle a všechna choroba je malátnost.

Blackie

Bylo by nesnadno najíti lepší metodu vyučovací než tu, o které nás poučuje staletá zkušenost; a tu lze shrnouti ve dva způsoby: tělocvik pro tělo a hudbu pro duši.

Platon.

»Zdravý duch ve zdravém těle« bylo snad kdysi správné. Nyní jest opak pravdou. Jen zdravý duch udržuje tělo zdravé; mravný život obsahuje všechny zdravotní podmínky: práci, jednoduchou stravu, střídmost a čistotu.

Tolstoj.

Nekazí nic člověka, jako peníze.

Hugo.

Peníze jsou tolik co krev v žilách, ale ta krev nám stoupá příliš snadno k hlavě, mate myšlenky a roztrhává naše srdce někdy na kusy.

Podlipská.

Život a čas je drahý. Kdo žije účelně, koná užitečnou práci pilně a dobře, je prospěšným společenstvem lidské. Většina, obrovská většina nás ale utrácí zbytečně drahý čas života, nežije dobře, účelně. Zpytuj každý své svědomí a ptej se často: Žiji dobře? Uvědoměme si chyby své a napravme se! Nový lepší život! To buď stále naším heslem.

Mark Aurel.

Předně nečiň nic nazdařbůh, nic bez určitého cíle. Za druhé, žádný čin tvůj nechť nesměřuje k ničemu jinému, než k dobru všech.

Mark Aurel.

. . . . kdo přestává růsti, již ho ubývá, kdo ustává, sám se vzdává, klid a stání jsou počátkem konce.

Gorkij.

ČISTOTA.

Mladost' je túžba živá po kráse,
je hlas nebeský v zemskom ohlase,
je nepokoj duší svätý,
je tá mohutnosť, čo slávu hľadá,
je kvetin lásky rajska záhrada,
je anjel v prachu zaviaty.

Sládkovič.

Život není tak krátky, že bychom vždy ještě
neměli kdy na zdvořilost.

Emerson.

Ošklivé je cizí a nepřátelské Bohu i přírodě.
Plotin.

Jedině vkus — tato schopnost, která zaujímá
střední místo mezi rozumem a smyslem
mravním, a které beztrestně nikdy nelze
zanedbávat — vkus jediný byl by nám
jistě ukázał cestu zpět ke kráse, přírodě
a životu.

Poe.

Krásá a dobro, toť dvě stránky jedné a téže
věci: krásá je odpovědí formy na hlas

dobra, a dobro, toť opět krása, povznesená nad formu, krása v království duše.
A obojí je pravda, která byla pochopena.
Dumont.

Hudba je vyšší zjevení než všechna moudrost
a filosofie.

Beethoven.

Pravé tajemství života je hledání krásna.

Wilde.

Uměním, a jen uměním se zdokonalujeme.
Umění, a jen umění může nás odvrátit
od špinavého nebezpečí života.

Wilde.

Ideál není nic jiného, než vrchol logiky, rovněž
krása není nic jiného než vrchol pravdy.
Národové umělečtí jsou zároveň i konsekventní. Milovati krásu značí tolik,
jako viděti světlo.

Strindberg.

Kdo očistí své srdce od všech špatností a
rozrušující žádostivosti, ten spatří ve
vlastní krásě odraz božské přírody.

Řehoř z Nyssy.

Ale buď řeč vaše: Jistě, jistě, nikoli, nikoli.
Což pak nad to více je, to od zlého jest.
Matouš.

V pravdě najdeme krásno.
Schiller.

Jsou lži, po kterých člověk v zářném rozmachu k nebi stoupá. A jsou pravdy, chladné, trpké a ponižující, které člověka olověnými pouty k zemi víží.
Dickens.

Že se může někdo usmívati a usmívati a býti padouchem.
Shakespeare.

Nenalhávej si minulost dle potřeby.
Leonardo da Vinci.

Zloděj vyhledává temno, pravda světlo.
Euripides.

Jsme stvořeni na to, abychom hledali pravdu; ji míti je výsadou vyšší moci.
Montaigne.

Pomni, že jsi hercem v představení, jakékoli básník vyvolí; krátké=li, v krátkém, dlouhé=li, v dlouhém. Chce=li, bys žebráka

představoval, ať i toho přirozeně hraješ, podobně i chromého, vládce, občana. Tvá to zajisté povinnost, abys úlohu přidělenou dobře zahrál: vybrati však ji, jinému přísluší.

Epiktet

Jen pravda vytrvá.

Sophokles.

Pravda je ovoce, které se má trhati jen hodně zralé.

Voltaire.

Pravdu přijímá člověk chladně, lež se zápalem.

Lafontaine.

Vzdělaný muž ale nepotřebuje nikomu na pouhé slovo věřit, on rozváživ všechno řečené, přidrží se toho, co za nejspravedlnější a nejužitečnější uznává. Proto se také poctivost každé politické strany nejlépe podle toho pozná, jak upřímně se o pravé vzdělání lidu stará.

Havlíček.

Jednoduché a dětské cnosti pravdomluvnosti a přímosti jsou v mých očích kořeny všeho vznešeného v povaze. Mluv, jak myslíš, buď, jaký jsi, plať své dluhy všeho

druhu. Raději chci býti považován za zdravého a placení schopného muže, jehož slovo tak dobře platí jako podpis, raději chci býti takovým mužem, nežli míti všecken kluzký přepych světa.

Emerson.

. . . při všech politických bouřkách a zmatcích vždy mnozí lidé nepoctiví jako hmyz se objevují a pro sebe něčeho při tom urvati se snaží. Ti pak zapletou všechno mnohem více a pokazí tolik, že to ani celý věk napravití nedovede.

Ha vliček

Kdekoli se potkáš se lží, hled' ji potlačit. Lži jsou jenom k tomu, aby byly potlačovány, žádají si toho, a směřují k tomu. Zkoumej se však dobře, v jakém duchu to činiš: ne v nenávisti, v přehánění, sobecké prudkosti, nýbrž s čistým srdcem a svatým zápallem, jemně, téměř útrpně.

Carlyle.

Zlořečený ten, kterýž pro skývu chleba opustí pravdu!

Hus,

Čistota, býti prost vášní a zdržovati se zlého,
toť božství. Je-li nyní ono v tobě, je
Bůh v tobě zcela.

Řehoř z Nyssy.

Beze skvrny si přeješ projít světa ruchem —
buď mezi zvěří člověk — mezi lidmi
duchem.

Havlíček.

Pravdivost, čistota mravů, láska k bližnímu
a úplné nesobectví jsou první nutné
vlastnosti dokonalého člověka, a Boha
viděti mohou jen ti, kdo jsou čistého
srdce.

Blavacká.

K VNITŘNÍ VOLNOSTI.

Také není určité hranice mezi pudem a roz=
umem, jež jsou všude spojeny nejnepo=
zorovatelnějšími přechody.

Büchner.

Všecko naše rozumování podléhne posléze
citu.

Pascal.

Dědičný hřích světa toho, tvář oné příšerné, rvoucí, vždy lačné obludy, kteráž se zove sobectví lidské, ten hrozný chtíč jedněch, aby panovali, uchvacovali, potlačovali druhé beze vší potřeby a nutnosti, jen z pouhé záliby pro ukojení libovolné choutky, vzpírající se nejvyššímu zákonu lásky boží, kteráž chce, aby měl každý, kdož ze země té se zrodil, s druhým stejná práva a povinnosti a nikoliv na ní si počínal hůře než ta zvěř, po ní rozptýlená, kteráž jen z hladu a nikoliv z kratochvíle mezi sebou se dává a pohlcuje.

Světlá.

Ten kdo první ohradil kousek země a řekl: »To jest moje země«, a setkal se s lidmi tak prostými, že tomu mohli uvěřiti, ten byl prvním zakladatelem měšťácké společnosti. Kolika zločinů, válek, vražd, neštěstí a hrůz byl by zbavil lidstvo ten, kdo by byl vyrval ze země kůly, zrovnal příkopy a řekl: »Střezte se, nevěřte tomu podvodníku! Jste ztraceni, zapomenete-li, že země nemůže nikomu náležeti a že její plody náleží všem.

Rousseau.

Hynou ideje, kde panuje hluboké, hrubé sobectví.

Palacký.

Kdo nemůže slyšet výkřiků obětí, kdo nemůže hledět na jejich bolestnou smrt, ale když se jen dostane pryč, odkud již neslyší oběti sténat a nevidí je sebou zmitat, pak je mu to jedno — ten má sice nervy, ale — srdce — nemá.

Suttnerová.

Vidíte-li člověka, jež vedou do vězení nebo na popravu, neříkejte hned: »Toť člověk zlý, jenž se dopustil zločinu na lidech.« Neboť možná, že jest to člověk poctivý, jenž chtěl prospěti lidem, a jenž za to jest trestán jejich utiskovateli.

Lamennais.

Pomozte mi, mně se srdce rozrývá zoufalostí, že jsme všichni zabloudili. Místo co byste sebe a mně politovali, nadšeně křičíte: podívejte se — s námi všemi do bláta.

Tolstoj.

Za ctí se pachtiti je pro nízké jen duchy, v nichž pro nic lepšího tu pochopení není než pro bláznivé, ilusorní tlachy,

jež každým dnem se jako moda mění,
moudrý nedbá nárážek a klení
znaje nízký podklad lidí zlých,
volí pevný ústup, nežli postup v dálném
chvění.

Moudrý neblázní jak hlupák v citech
svých, —
hladce smíří se, neb změní vážné v smích.
Spencer.

Složít zbraň, pokud byli jsme nejvyzbrojenější,
z povýšeného citu, — toť cesta k pra=
vému míru, který musí vždy spočívat
na míru smýšlení, kdežto tak zvaný
»ozbrojený mír,« jaký se vzmáhá nyní
všude, je nesvornost smýšlení, jenž ne=
důvěřuje ni sobě, ni sousedovi, a neod=
kládá zbraní, jednak z nenávisti, jednak
ze strachu.

Nietsche.

O hruď, když uvnitř krvácí, neleká se vnějších
ran! Kdo padá s vrcholu stěsí, neptá se,
do jakého hrobu.

Byron.

V srdci lidském je stálý boj dvou nepřátel:
zlé vůle a dobroty.

Shakespeare.

Srdce jest jako ty druhy stromů, jež nevy-
dávají svého balsámu na rány lidské,
dokud ostří sekery neporaní je samy.
Chateaubriand.

Nic nevyznačuje člověka lépe než způsob,
jak zachází s pošetilci.
Amiel.

Ó, cítit se uč, ať rod tvůj jakýkoli.
Schiller.

Spasitel lidstva nesídlí v hlavě, nýbrž v srdci.
F. Hartmann.

Jen lidé, schopni soucitu, budou pracovati na
tom, aby odstranili ze světa útisk, zne-
užití moci, krutost a bídu; a kdo kde-
koliv dusí soucit, kdo uděluje výsadu
krutosti srdce, škodí současnému světu
i potomstvu víc, než se mu může po-
sloužiti jakýmikoli fyziologickými a me-
dicinskými – a při tom problematickými
výsledky.

Suttnerová.

Sobectví nechce slyšet velké slovo Buddhovo:
To jsi ty, neboť ono nám ukládá cítit
mnoho bolu – a přece uvádí nás to

slovo v nejtajnější radosti. Jen splynutím svého já s nějakým »ty« spočívá nejvyšší rozkoš, a splyne-li konečně já se všehomírem, nabýváme nejvyšší moudrosti.

Suttnerová.

Bůh nižádnému nebude milosrdný, jedině tomu, kdož bude milosrdný.

Hus.

Slyšeli jsme o psu, který ještě v smrtelném zápase se tulil k svému pánu! Doslechl jsem také o psu, jenž na stole vivisekčním napjat v smrtelné úzkosti, lízal ruku svého operatéra! . . . A tu jsem jist, neměl-li člověk srdce z kamene, a nebyl-li jeho vivisekční pokus ospravedlněn plnou měrou, že musí cítit těžké hryzení svědomí až do poslední chvíle svého života!

Darwin.

Souslast je vždy těžší nežli soustrast, za to však tím šlechetnější. V kom není dostatek vzdělání, v tom nehledej ryzí ani soustrasti, ani souslasti.

Škoda.

»Buď zdráv,« jsa smířen za hřích! Neb já nyní nastupuji úřad tvůj. Buď požehnáno tvoje

utrpení, jež bloudu dalo nejvyšší sílu
soucitu a moc nejčistšího vědění.

R. Wagner.

Život náš není než věčné loučení se vším,
co jsme si zamilovali, kéž podaří se vám
žítí šťastně, totiž loučiti se se vším klidně,
s otevřeným srdcem pro trpící a s otevřeným okem do nebes.

Heyduk.

Ale když, místo abychom se stotožňovali
s dílem, cítíme, že duše dělníkova proudí
námi, shledáme, že v našem srdci se
usídlil mír úsvitu a nezměrné síly při-
tažlivosti a chemie, které byly již dávno
před tím uvnitř ve své nejvyšší formě,
mimo tento život.

Emerson.

V domě lidí dobrých štěstí nemá bytu, zní-li
nářek bídy z domu sousedova.

Čech.

Soucit je jedinou pravou mravní pohnutkou. —
Pohnutka, kterou hlásám, osvědčuje se
jakožto pravá . . . tím, že bere v ochranu
také zvířata.

Schopenhauer.

Lidskost je — cítit se zarmouceným.

Boccaccio.

Blahoslavení milosrdní, neboť oni milosrdenství
dojdou.

Mat. 5, 7.

Od nynějška mělo by nám záležeti jedině ještě
na tom, bychom získávali u nás úrodné
půdy pro pěstění náboženství soucitu proti
hlasatelům dogmat o užitečnosti.

R. Wagner.

Milosrdenství má býti každému nuznému uči-
něno, buď žid, pohan neb zlý křesťan.

Hus.

Stejně právo všech k nejušlechtilejší lidskosti
jest zákon Boží.

Palacký.

Nadšenost spojití s láskou ku pravdě jest
moudrosti květ, a pročez vlastencem
býti neznamená zavíratí oči před pravdou.

Durdík.

Sluší se, aby každý člověk měl se kam uchý-
liti, aby každý člověk měl aspoň jediné
takové místo, kde by i s ním měli
slitování.

Dostojevský.

Žádná společnost nemůže prospívati bez citů altruistických nebo sympatie a povinnosti svých údu, obyčejně se zvrhá. Síla citů v člověku je převeliká. Kdo si umíní býti zcela pánem svých citů, zmýlí se, a snad ještě více než ten, jenž přísahá, že nikdy nelhal, nebo že jednal ze svobodného rozhodnutí vůle. Socialismus bude mravní, nebo ho nebude, a bez sociální odpovědnosti nemůže býti člověk mravním. Musí se tudíž učiniti vše, aby byl posílněn lidský sociální cit povinnosti.

Forel.

Jsouť v náboženství věci, které jsou předmětem jen vnitřního srdečného tušení člověka, jsouť zase jiné, které sahají hluboce do občanského veřejného života a mají veliký vliv na praktický život.

Havlíček.

A to neznamená jen, že láska vytváří nový život. Nikoliv, to značí také: je-li ona bytost stvořena velkou láskou, bude zvyšovat pokolením duše, vytvoří bohatší, dokonalejší bytost lidskou s citovou schopností, vyzařující na vše strany.

Keyová.

Bylo by velice smutné, kdyby nová společnost udělala z Beethovena a Wagnera

strojvůdce, stejně velkým zneužitím sil by bylo, kdyby použila matek k mimo-rodinné práci, místo, aby je učinila pěstounkami duší. Že většina matek dnes má výchovavací metodu, která se podobá kolovrátku a ne hudbě, dokazuje jediné, že každému umění třeba se učit. Ale nedokazuje, že ženské síly celkově lépe by byly zužitkovány v jiných úkolech, než v úkolu vychovávatí vždy dokonalejší lidské pokolení, v úloze, již jsou všechny dnešní dobré snahy jen přípravami, které necítí vzájemnou souvislost. Dokonalejší pokolení znamená duševnější, duševnější značí láskyplnější. A jen z hlediska lásky muže a ženy, rodičů a dětí může vyzařovati rostoucí moc lásky na všechny obory života.

Keyová.

Ona něžná vroucnost, která činí tak nevýslovně milým život ušlechtilých rodin, bude oživovati stále větší kruhy a zapudí právo, jež lásky nezná jako zbytečné. Jako v rodině bolest stále prochvívá všemi, pokud jeden člen trpí, tak neuspokojí se láskou prodchnuté lidstvo, dokud nezmírní neštěstí ve svém okolí; a jako v rodině zraky všech na sobě navzájem

blaženě spočívají, jestliže jeden člen stal se šťastnějším, tak budou spolužijící lidé měřiti své vlastní štěstí jen podle cizího. A tato láska, která teprve ve svých oblažujících výtvorech ukáže božský základ našeho pokolení, opanuje posléze celé národy. Její zušlechťující říše bude se stále rozšiřovati. Národové musejí býti proniknuti touto mocnou láskou až k svým společným kořenům, má-li se všeobecné sbratření státi důkazem, že je Božské v pokolení lidském.

Aug. Smetana.

Život věčnosti je jedině láska.

Boehme.

Tvůj osud spočívá v tvém vlastním nitru.

Schiller.

SEBEVÝCHOVA.

Ne ten, kdo má málo, nýbrž ten, kdo mnoho žádá, je v pravdě chudý. Hledáte ráj v dáli? Ve vlastní hrudi jsou hvězdy osudu.

Giordano Bruno.

Tyranství vězí ve chtivosti vládnout nad
veškerenstvem, a to mimo vytčený řád.
Pascal.

Člověk nesmí naříkati na svou dobu, z toho
nic nevzejde. Doba je zlá, nuže, zde jsi,
abys ji učinil lepší.
Carlyle.

Je čas, by si člověk vytkl cíl. Je čas, by
vsadil zárodek své nejvyšší naděje.
Nietsche.

Především nikomu neškoditi, pak své já co
možná vysoko sociálně vzdělati co nej-
více prospěti sociálně a individuálně lidstvu
a jiným jedincům.
Forel.

Příliš přirozeně se kloníme k váhavosti, příliš
nás zarmucují nutné trosky. Toť naše
největší chyba. Bázlivci mezi námi, ná-
chylní nás zraditi — nechť aspoň neroz-
množují mrtvou hmotu, kterou vleče
příroda. Ale druzí nechť odevzdaně
následují nejhlubší nadšení, vzbuzené silou,
která je žene stále dále. Byť i jejich rozum
neschvaloval nejkrásnější opatření, jichž
používají, nechť jednají a doufají, neohlí=

žejíce se na rozum. Neboť země tak jak tak vyzývá, aby člověk pohlížel výše, nad cíl, jehož, jak doufá, dosáhne.

Maeterlinck.

O co zvelebíte a polepšíte duše své, o to zvelebíte vlast svou a svá práva.

Mickiewicz.

Dosavadní dějepisectvo všech národův a časů bylo obdivováním vojenského hrdinství zaujato tak, že zcela zapomenulo vypravovati nám o věcech, které u svém vzniku a rozvoji nebývají ozářeny podobným leskem velkoleposti, které však člověčenstvu více prospěly, nežli ty sedmileté, třicetileté a jiné války – máme zde totiž na zřeteli průmysl, obchod, školy, spravedlnost, svobodu atd. Svět se kořil a kořil energii vůle, nehledě k tomu, jak se to má s tou vůlí vzhledem ku blahověli, právu a spravedlnosti.

Lindner.

Stálost, vytrvalost a neohroženost politická jsou vlastnosti, které nevyhnutelně národ mítí musí, chce-li upevniti svoje právo a svou svobodu.

Havlíček.

Kritika je pohodlná věc, neboť na útok jedním slovem je potřeba několika stránek obrany.

Rousseau.

Zákonný odpor je nejlepší prostředek k hájení svobod proti větší moci, k povzbuzování zmužilého ducha v národě, zákonný odpor je první a nevyhnutelný stupeň k dosažení pravé svobody. » . . . « za nedbávati svého práva, nehlásiti se, kde se nám bezpráví děje, mlčelivě snášet každou libovůli, to není důstojné pro řádného občana, jenž povědom sobě býti má, že není otrok v některém východoasiatském pašalíku, nýbrž obyvatel svobodný, zemí, které řízeny býti mají dle práva a ne dle libosti jednotlivců.

Havlíček.

. . . Ono vyniknutí, na kterém záleží, znamená nic jiného, než že se máme octnout zase v tom popředí vzdělanosti a pravé osvěty, kde národ náš se druhdy již nacházel. Proto je nutno, aby každý jednotlivec, každý spolek v oboru svém všemi silami se činil, aby každý v oboru zvoleném za cílem nejvyšším se ubíral. Jen tam, kde věc k těm koncům dove-

vedena, že netřeba porovnání se vši cizinou se ostýchat a bát, jen tam dostáno úloze v životě národa a vši snaze vytknuté, kdo méně chce, je, jak by nechtěl nic.

Tyrš.

Většina zmužilosti však, již svět potřebuje, není rázu hrdinného. Ve všedním životě neméně lze osvědčit zmužilost nežli na historických polích činu. Tu potřebujeme ku příkladu docela obyčejné odvahy být poctivý, odvahy vzdorovat pokušení, odvahy mluvit pravdu, odvahy ukazovat se takovými, jakými opravdu jsme a nechtít se zdát, čím nejsme, odvahy žít poctivě podle vlastních prostředků a ne sahát nepoctivě po cizích. Největší díl všeho neštěstí a mnohé neřesti na světě plynou ze slabosti, nerozhodnosti, jinými slovy: z nedostatku zmužilosti. Lidé ovšem vědí dobře, co je správné, ale nemají zmužilosti tak jednat, znají dobře svou povinnost, ale nejsou s to, aby se zmužili k rozhodnosti, nutné k plnění povinnosti.

Smiles.

Hledejte svého nepřítele, bojujte ve svém zápase a pro svou myšlenku! A padne-li

vaše myšlenka, pak ať slaví vítězství
vaše poctivost.

Nietzsche.

Kdo se snaží dosíci velikého cíle, nesmí mysliti
na sebe.

Turgeněv.

Poslyš, naučím tě zdarma a stručně výmluv=
nosti, hudbě a geometrii. Osvoj si to,
co jest poctivé a budeš dokonalým řeč=
níkem, krot' hnutí duše a poznáš hudbu,
změř svoje síly a budeš pravým geo=
metrem.

Marsilius Ficinus.

Který člověk chce, z toho může něco býti;
jen vlastní vinou zůstane nevědomcem.
Světlá.

Šetrné zacházení s časem rovná se šetrnému
zacházení s penězi. Znamé jest Frankli=
novo: »Čas jsou peníze.« Kdo chce vy=
dělávat peníze, musí umět používat času,
však nejen k vydělávání peněz, nýbrž
ke konání rozličných dobrých skutků
k učení, k studování, pěstění umění, vědy
a literatury máme ho co nejsvědomitěji
užívat.

Smiles.

Bud' mlč, aneb řekni něco, co je lepší nežli mlčeti.

Pythagoras.

Při každém svém činu tažte se sama sebe: kdyby to, co činím, konali také všichni ostatní lidé a bylo to konáno pro všechny lidi, prospívalo nebo škodilo by to lid=skosti? A odpoví=li vám svědomí: ško=dilo, zanechte toho.

Mazzini.

Lidskou úlohu svoji musíme splniti čestně a bezúhonně, vše jedno, zda doufáme, že se jednou proměníme v anděla, nebo věříme, že jsme kdysi byli měkkýši.

Ruskin.

Nad všechno věren bud' sobě samému. A z toho pojde pak jako z noci den, že nebudeš nikomu nevěren.

Shakespeare.

Kdo chce hýbat světem, hni sám sebou!

Sokrates.

Rostítež duševně a pomáhajte druhým růsti.
V tom je celý život.

Tolstoj.

Buď sluncem nebo černým mrakem. ale vždy
nad davu brakem!

Nietsche.

Procitněte ke konání spravedlnosti a nehřešte.
Sv. Pavel.

Jakási neznámá síla tak velice drtí vše lidské,
zdá se, že svazků pretorských lesk i sekery
hrůzné do prachu deptá a všecku tu pýchu
— obrací v posměch.

Lucretius.

Kdyby se lidé vzdali své samosvatosti a své
moudrosti, bylo by to pro ně velmi pro-
spěšné.

Laoce.

Co znamenití lidé rozumem a duchem dokázali,
pozorností dokázali, jen že duchové níže
postavení de facto nedovedou povznést se
k tomu, aby pozornost svou obrátili
k určitým věcem, jako na př. ku hvězd-
natému nebi, k abstraktním anebo vše-
obecným pravdám, jelikož tato pozornost
zaujata jest nejbližším okolím, smyslností
a tělesností, vůbec předměty, které se
vztahují k nižším pudům a chtíčům.

Herbart.

Veškerý úspěch ve svém životě přičítám tomu, že jsem byl vždy o čtvrt hodiny dříve na místě nežli jsem byl povinen.

Nelson.

Úspěch je dítětem dvou prostých rodičů: dochvilnosti a přesnosti.

Marden.

Kdo chce míti úspěch, musí soustřediti všechny své síly vytrvale na jediný bod. Každé mrhání sil je pochováváním ideálů.

Amiel.

Jednej tak, aby pravidlo tvé vůle vždy mohlo se státi zásadou všeobecného zákonodárství.

Kant.

V pralese představ potuluje se tygr jménem rozum; čistí lidé tam nevcházejí, neboť touží po volnosti.

Sankara.

Neříkejme: jen v neukvapenosti, v počestné prostřednosti jest vždy nejúplnější pravda. Snad by to tak bylo, kdyby většina lidí nepřemýšlela, nedoufala víc, než jest vhodné. Proto jest třeba, aby někteří mysleli a doufali výše, než se zdá rozumným.

Prostřednost, početná prostřednost dnešní doby bude přistě nejméně lidskou vlastností.

Maeterlinck.

Myšlenka krásná! Když jí duše
jen malý koutek dopřeje –
ó, přijde jich pak celé jaro,
že svět se v tobě ohřeje.

Hálek.

Stanovisko dnešních úvah nečiní rozdílů
v druhu, nýbrž jen ve stupni vývoje, a vidí
rozum vyvíjeti se v nekonečné, nepřetržené řadě.

Büchner.

Rozum je v životě často mrtvým závažím,
které potlačuje cit, a na místo zásad
klade jen vypočítavost a ostražitost.

Davy.

Rozumem, ne však násilím, máme vésti lidi
k pravdě.

Diderot.

Smysl vzdělání spočívá v tom, abychom na-
byli zásad, které by nás potom vedly
a poučovaly.

Bulwer.

Každá myšlenka jest silou od nás vycházející a každá vrací se k nám zpět se svými účinky. Ale nejen to. Naše myšlenky a pocity mají bezprostřední vliv na naše tělo. Účinek nízkých pocitů nebo myšlenek, jako hněvu, nenávisti, žárlivosti a p., zvláště jsou-li dosti silny, spočívá v tom, že vytvářejí v těle jakýsi druh jedovaté látky nebo správněji snad, že mají škodlivý vliv, který proměňuje zdravé a životodárné šťávy těla v látky otravné. Při okamžitém výbuchu hněvu na př. vzniká v nás cosi, co lze nazvati tělesnou bouří; tato proměňuje normální a zdravé šťávy tělesné jaksí v žiravinu, takže na místo, by podporovaly zdraví člověka, působí v těle jako prudký jed. Jak zhoubně účinkuje zlost a nenávist na ducha i na tělo vysvítá z toho, že malé děcko, jak vypráví věhlasný lékař Carus, když je matka po prudkém návalu zlosti kojila, bylo náhle zachváčeno křečemi a za nedlouho zemřelo. Oddává-li se člověk po delší dobu výbuchům zlosti, vyvinuje v sobě pozvolna určitou chorobu, jež stává se časem chronickou. A tak, přísně vzato, má každá nemoc svou příčinu v nepřírozeném, protizákonném stavu ducha neb mysli. Naše vášné, hněv, ne=

návist, bázeň, roztrpčenost, žárlivost, zkrátka každá sobecká síla má zvláštní otravující účinek, jenž se projevuje různými chorobami těla.

Trine.

Tajemství věčného mládí spočívá v nás, v našem duchu, v našem myšlení. Ustavičné omlazování umožní se jen správným myšlením. Jevíme se mladými nebo starými dle toho, jaké jsou naše myšlenky a city. Musíme vnášet krásu do svého života čistými myšlenkami, vystavováním krásného a představováním krásných obrazů. Nejsilnějším prostředkem proti stárnutí jest však láska — láska k bližnímu, láska ke všem krásným věcem. Láska je nejmocnější tvůrkyní života. Ona vzbuzuje nejušlechtlejší pocity, nejjemnější vjemy a nejlepší vlastnosti člověka. Snaž se objeviti to nejlepší, co se skrývá v lidech. Při vzpomínce na některého člověka myslí na ideál, jakým by měl býti a nemyslí na znetvořeného, slabého a nevědomého tvora, jakého neřest a úskočný život z něho učinily. Tento návyk, viděti vždy jen to nejlepší, má nejen výhody pro jiné, ale především pro tebe samého. Braň se tomu prostě, abys viděl znetvořeniny

a měj na mysli vždy nejvyšší ideál.
Nejčistší duch všechny ostatní přežije.
Marden.

Na úsvitě předem rci sobě: Setkám se s člověkem všetečným, protivným, drzým, závistivým, nesdílným. Všem těmto nepěkným vlastnostem přivykají lidé proto jen, že nerozeznali dobra od zla. Já však, seznáv nejen, že dobro jest krásné, zlo pak šeredné, nýbrž i přirozenost toho, jenž chybuje: že jest mým sourozencem netoliko rodem a krví, než i rozumem a božským původem, nemohu ani urážky doznati od kohokoliv z nich, ani zanevřítí na sourozence a vzplanouti k němu nenávisť. Všichni jsme zrozeni ku společné práci jako nohy, ruce, chrup – odporujeme-li si navzájem, jest to proti přírodě a proti jsou i nenávisť a hněv.

Mark Aurel.

Každé hnutí vůle a každá myšlenka zůstávají v lidském mozku stopu. Tak do jisté míry píše člověk svůj vlastní životopis ve svém těle a andělé mohou jej z něho vyčísti.

Swedenborg.

Dvě pravdy nemohou si nikdy odporovati.
Galilei Galileo.

Nepřehánět, superlativ s hanbou neužívat;
neboť tak se člověk příliš pravdy vzdálí!
Spencer.

Myslit vznešeně a mluvit takto se všemi,
jako plavba proti proudu zde se nevyplácí.

— — — — —
Moudrý mluví tak, by věřícím se zdál,
v myšlenkácni jen letí trochu výš a dál.
Spencer.

Námi zmítají nejšlechetnější ideály, ale jen
s tou podmínkou, že ony ideály se do-
sáhnou samy sebou, že nám spadnou na
stůl odněkud s nebe a hlavně, aby se
nám jich dostalo darem, abychom za ně
nemuseli nic zaplatit.

Dostojevský.

... autorita, které se podrobiti má v jistých
ohledech rozum můj, nesmí na sobě míti
žádných vad, které já tímto svým rozumem
za vady pokládati musím.

Havlíček.

Nejvyšší právo, nejvyšší bezprávi.

Cicero.

Od nejprvnějšího rozbřesku dějin až podnes vypadá to v historii lidstva tak, jako by lid byl jen k tomu, aby se mohlo do něčeho sekat a střílet.

Herben.

... Ó, otče, řekni mi, proč slunce nespadne? Otec se styděl, že nevěděl, proč slunce nepadá, a potrestal své dítě, protože se styděl.

Dítě se bálo hněvu otcova a neptalo se již nikdy, proč slunce nepadá, ba ani na jiné věci, jež by bylo přece tak rádo vědělo. Dítě to nedospělo nikdy v muže, ačkoliv šest tisíc let... ne, ještě déle žilo. A je hloupé a tupé až do dnešního dne.

Multatuli.

Jak kdo myslí, takovým je.

Trine.

Buď příjemným a milým ve tváři, vlídným a zdvořilým v povahách a způsobech, přívětivým a pravdomluvným ústy, vroucím a upřímným v srdci. Miluj a tak milován budeš.

Komenský.

Nevyvracejme mínění žádného člověka, nýbrž pomysleme, že kdybychom mu měli vy=

mluviti všecky nesmysly, ve které věří,
mohli bychom dožítí Methusalemova věku
a nebyli bychom s tím ještě hotovi.

Schopenhauer.

Sotva která způsobilost jiná má pro intelektu-
ální pokrok člověka význam větší, nežli
pozornost.

Darwin.

Je třeba vymknouti se přílišností všem,
jež život snaží se vždy hromaditi v nás,
je třeba volnost zachovat vždy v nitru svém
pro idee, jež volá, chválí doby hlas,
jež opěvuje, přináší nám čas
na věčně svěžích, nesmrtelných křídlech.
Je prospěšno sic zachovat si laskavosti jas,
leč nutno pánem býti ve svých vlastních
sídlech

a při tom shlížet se v lidskosti svaté zřídlech!

Spencer.

Chceš-li pokročiti v životní moudrosti, zanech
myšlenek, jako jsou tyto: »Nebudu-li
dbáti o rozmnožení svého jmění, nebudu
míti k stáří, z čeho bych žil. — Nebudu-li
trestati svého sluhy, pokazí se a bude
sluhou špatným.« Neboť lépe jest zemřítí
hlady po životě, který byl starostí a bázně

prost, nežli žítí v hojnosti, ale s neklidnou duší. A lépe jest mítí sluhu nezdárného, nežli abys sám ze starosti o sluhu žil nešťastně.

Olej se rozlil, víno bylo ukradeno — proč se z toho rmoutit? Pomysli raději, že ses přiučil za tu nepatrnou škodu rovnodušnosti a klidné mysli. Zadarmo není na světě nic.

Zavoláš-li sluhu, pomysli si: Snad nepřijde, a přijde-li, snad neučiní, co poručím, anebo učiní špatně. Dobře je smířiti se předem se zlou vůlí a nemotorností sluhy; vždyť by bylo směšné a ponižující pro tebe, kdyby na sluhovi závisel tvůj duševní klid.

Epiktet.

Klidná síla v obtížích je první známka pravé velikosti.

Carlyle.

Položiti v srdce úmysl odporný pravdě, ač bude pod poctivú věcí, vždy jest blud.
Chelčický.

Jen duch obohacuje tělo.

Shakespeare.

Když utištěný nikde práva nenachází,
když nesnesitelným se břímě stává,
tu odhodlaně sám se vzchopí
a s nebes snese svoje věčná práva,
jež nezničitelně tam pevně tkví
jak kvězdy samy.

Schiller.

Nepozbývej myslí, nezoufej, jestli se ti vždy
nepodaří, abys podle správných zásad
zařídil své jednání. Když poklesl jsi se
své výše, povstaň zas; utěš se tím, že
osud většiny podobá se tvému, přístup
znova k dílu, alespoň něco jistě se ti
podaří. Nemysli, že filosofie je karabáč
— sáhni k ní, jako saháš k léku. Nutit
tě k rozumu nemůže nic. Filosofii musí
se oddat člověk s důvěrou. Ona snaží
se jen o to, čeho si žádá i tvá přirozenost.
Tys chtěl něco, čemu se vzpírala, protože
zdálo se ti to lahodnějším. Vášen budívá
v člověku takové chorobné choutky.
Rozmysli však; nejsou-li velkomyslnost,
svoboda duševní, prostota, klidná mysl
a čisté mravy přece jen tím nejpříjemnějším
na zemi. Neboť, co jest sladší nad moudrost,
rozumí-li se jí duševní síla, plynoucí
klidně a tiše bez víru a bez bouří?

Mark Aurel.

Prosím vás, abyste se milovali, dobrých násilím tlačiti nedali a pravdu každému práli.
Hus.

Což pak jsem nežil tehdy, kdy jsem se učil dívati, poslouchati, chápati, mluvit, kdy jsem spal, ssál hrud', líbal prs, smál se a těšil svou matku? Žil jsem a blaženě jsem žil!

Zdaž jsem si tehdy nezískával všeho toho, čím teď žiji? A zdaliž jsem si toho nezískával tak velice a tak rychle, že na celý další svůj život nezískal jsem si ani setiny toho? Od pětiletého dítěte až ke mně — je jen krok. Od novorozence do pětiletého dítěte je strašná vzdálenost! Od embrya k novorozenci — propast. A od neexistujícího k embryu je už ne propast, ale nepostižitelnost.

Tolstoj.

Nemohl jsem nikdy pochopiti, že jen desátý díl lidí má dosáhnouti vyššího vývoje a že ostatních devět desetin má sloužiti k tomu jakožto materiál a prostředek, a že mají sami zůstat v temnotě.

Dostojevský.

Z našich věd zdají se mi spíše pozemské a nízké ty, které stojí nejvýše, a nenalezám

nic tak nízkého a tak smrtelného v životě Alexandrově jako jeho choutky po nesmrtelnosti a zvěčnění.

Montaigne.

Moderní ideál má svůj typ v umění a svůj prostředek ve vědě. Neboť vědou usku=teční se ta vznešená vidina básníků, krása sociální. Ráj bude obnoven formulí $A + B$. Na výši dnešní civilisace jsou vědy exaktní nutnou podstatou zářivé krásy, a citu uměleckému netoliko, že ústroj vědecký prospívá, nýbrž on jej doplňuje, ten má přemýšleti. Umění, jež je doby=vatelem, má se opírat o vědu, která stále kráčí vpřed.

Hugo.

Je třeba pythagorisovati v dobrém smyslu a platonisovati : je třeba odestříti v počtech a tvarech začátky estetiky ; je třeba ukázati, jak počty řídí svět a jak tvary v prostoru zjevují nám vesmírový plán. Je třeba ukázat obraz lidského ducha i vesmíru . . .

Fouillée.

Co chováme si v srdci
jako zář svých zřítelnic,

to nám bude jednou soudcem —
nikdo víc!

Machar.

Ustavičně mějte se na pozoru, a než odsoudíte
jiné, pomyslete na vlastní nápravu.

Tolstoj.

Neodsuzuj nikoho, nebyl-li jsi na jeho místě.
Talmud.

Jestliže ses mnohému naučil, nebuď na to
domýšlivým, neboť to je tvé určení.
Talmud.

Vycházíme vždy od té zásady, že se jinak
školy naše zlepšiti nedají, než tak, když
budou učitelové nejnižších škol i vzdělá=
ním i platem rovni úředníkům státním,
a všeliké ostatní tak nazvané honoraci
(v dobrém úmyslu). Nic menšího nežá=
dáme, než aby každý učitel, i nejnižší
školy, vysoké školy tak absolvoval, jako
nyní kněží, právníci a lékařové. Či není
rozum lidský tak důležitý jako zdraví,
a když se jinému nepovoluje léčiti, než
kdo z vysokých škol s dobrým pro=
spěchem vystoupil, může se rozumným
způsobem svěřiti duševní zdraví, totiž

osvěta, lidem méně vzdělaným? Odměna jeho musí býti přiměřena vzdělanosti a drahocennosti jeho práce. Či je to opět rozumné a důsledné, když stavitelé domů, úředníci, lékaři a t. p. lépe placeni jsou za svou práci, nežli ti, kterým je vzdělání občanů na starost položeno? Jistě má moudře zřízenému státu stejně ba více na tom záležitosti, aby lid byl vycvičen a k dobrému naveden, nežli aby silnice a cesty byly v dobrém stavu, aby soudy byly spravedlivé atd.

Havlíček.

Komukoli prospěti můžeš, prospívej rád, možno-li i celému světu. Byloť již dávno řečeno, že sloužiti a prospívati vlastnost jest povah vznešených.

Komenský.

Nejsme lepší jiných, jsme mělcí, povrchní, kde moc, tam sehнем otrocky šíji, za to poníženým jsme zlými pány.

Machar.

Je něco, co nás činí shovívavými vůči našemu bratru, co nám ztíží, ano znemožní, abychom jej odsuzovali.

Neznáme žhavých zápasů, těžkých bojů, jež náš bratr, naše sestra prožili; vidíme jen klopýtnutí a pád, jež tyto doprovázely. Kdybychom znali vše, co předcházelo, musili bychom často přiznati, že za týchž okolností byli bychom sotva tak statečně bojovali a desetkrát častěji klopýtli nebo padli nežli ti, jež tak rychle odsuzujeme.

Trine.

Sobec jest vždy v právu, vždy myslí, že se mu křivda děje, na křivdy, jím páchané, zapomíná mžikem.

Zeyer.

Jsou to časy, v nichž nemůžeme snést ani svých neřestí ani léků proti nim!

Livius.

Nepřej si nikdy, abys nabyl vědomí či moci k jinému účelu, než abys tyto poklady obětoval na oltáři ducha dobroty a lásky, který je postaven v každém srdci, neboť jen tak může ti prospěti trvale svědomí či moc.

Jugde.

Tři největší přednosti člověka jsou: svobodná vůle, vědění a ctnost; ale volnost bez

vědění je marná a vědění bez ctnosti nedává užitku, vědění bez lásky rodí jen pýchu, láska pak bez vědění vždy bloudí.
Sv. Bernard.

Moudrost a umění, a bázeň Hospodinova
poklad tvůj.

Iz. 33, 6.

Souvislost mezi pozemským a božským, přírodou a dějinami, jež se nám jevila již v pokuse přírody provésti přechod ten, je ve hloubi ještě daleko vzdálena jednoty, proto je na povrchu vědění tato souvislost ještě podivnější a plného vysvětlení ještě daleko později schopná, totiž pochopíme-li přechod od pozemského k božskému, rozčleněný v pět věků, v jeho vztahu k celému jevišti zemskému, na němž se odehrává. Ždá se to býti něco více než pouhá náhoda, je-li dějiště zemské tak utvořeno, že věda od počátku nové doby zároveň jako by z instinktu rozlišovala pět velikých dílů, prostorů jeho, na něž poukázáno je oněch pět věků předchozích, jakož i pět ras v lidském fysickém vývoji.

Aug. Smetana.

Nemám svou vědu z pošetilosti a domněnek
jako vy; nýbrž mám živoucí vědu v na-
zírání a pocitu.

Böhme.

Kdyby lidé spasiti chtěli sebe, místo co by
spasili svět; místo co by osvobozovali
lidstvo, sebe osvobozovali, jak mnoho
by vykonali pro spásu světa a pro
osvobození lidstva!

Hercen.

Zde ve poledním slunci
muž dobrý, hříchův syn,
a ejhle: špatný s dobrým
má stejně malý stín!
Dobrého i ten malý stínek mrzí,
však chlubně vedle kráčí hřích si drzý.

Neruda.

Svědomy je přece víc než celý svět našich
žalobců.

Lessing.

Ať jsem, kde jsem, nebudu jednati proti svému
svědomí.

Dostojevský.

Toť první je pomsta, že vinník není prost viny
před sebou samým.

Juvenalis.

Když se mine šíp cíle, přičítá si střelec
vinu; tak jedná také moudrý.

Confuce.

Když se z rána probudíš, prober si v mysli
vše, co bude asi nastávajícího dne. Byť
čekalo tě sebe více prací nepříjemných,
přece najde se vždy něco prospěšného
a milého, a to přijmi vědomě a s vděkem
za náhradu.

Platon.

Každý oprávněncem hájí ve svém právu vlastně
mravní podmínky svého života.

Ihering.

Tot' žebrák jen, kdo spočte svou cenu.

Shakespeare.

Soulad ve všem je meta, k níž člověk má
spět. Jako ve vesmíru, tak má být i v člo-
věku, světu takřka v malém.

Proto má člověk se snažit, aby sám sebe
poznal, aby dospěl k názoru souladu
čistých poměrů, řádu a nebeské krásy,
a tím vstoupil ve stálý styk s božstvím
a v něm našel nejvyšší dobro.

Pythagoras.

Co je sláva? Do dechu jiných vmyšlený život.
Pope.

Řeknu to krátce, že jsem realista, ke všemu nadpřirozenému jsem lhostejný, v žádné absolutno a systémy nevěřím, miluji nade vše svobodu myšlení. Vše lidské jest mi drahé, ale jakákoli orthodoxnost je mi cizí.
Turgeněv.

... Co to je? Jsem ve svém domě? U svého stolu? A musím slyšet od svých žáků takové názory? Bez lásky, bez tolerance? Od kdy máme dogma ve své theosofické společnosti? Nechejte lidi věřit, co chtějí, nebo mnohem více, co mohou. Žádné učení nesmí jim býti vnucováno. Je to přece první podmínkou theosofie, že každý má věřit jen to, co vnitřně jako nutné uznává. Na konec přijdou všichni – ke všemu.

Blavacká.

Volnosti nabýváme, vnímáme-li jednotu svého já s věčnem.

Sankara.

Kdo po volnosti touží, přestává lnout k předmětům a ve svaté čistotě zřiká se osobního zájmu na skutcích svých.
Sankara.

Co jest volnost? Volné je, co na ničem nelpí, a na čem nic nelpí . . . Bůh nelpí na ničem, vznáší se sám v sobě a jest prost všech věcí . . . Jakmile je něco nade mnou, co není Bohem, tlačí mne to, ať je to sebe menší. A třeba to byly rozum a láska, pokud jsou však stvořeny a nejsou samy Bohem, tlačí mne, neboť jsou nevolné.

Eckart.

Duševní princip trvá mimo čas a prostor. Čas a prostor jsou jen iluze živočišného života, podvod smyslů asi toho druhu, jako se nám zdá, že měsíc pluje, kdežto ve skutečnosti plují mraky kolem něho.

Tolstoj.

Pravá volnost není leč spravedlnost.

Seume.

Nezmění se osudy člověka, když obilí se dům, v němž přebývá. Kde nedýše duše člověka, nýbrž toliko dech otroka, tam všechny opravy jsou dýmem; svobodní, v pravdě svobodní budeme teprv toho dne, až každý sobě řekne sám u sebe: já chci býti svoboden! Až každý z nás

bude hotov obětovati vše — a trpěti za všechny!

Mazzini.

Kážu-li, mluvívám o odloučenosti a pak, by člověk zbavil se sám sebe a všech věcí, dále, by se oddal dobru, jež je Bůh, třetí, aby myslel na velkou šlechtnost, již Bůh dal duši, čtvrté, by pomněl, co je čistota a ryzost božské podstaty, ta je nevýslovná.

Eckart.

Děti měly by se učití lásce a vzájemné blahovůli, především pak, aby samy myslely a usuzovaly. Mechanická práce paměti měla by se ve školách zredukovati na minimum a na místě toho měl by se všecken čas věnovati vývoji vnitřních schopností dítěte. Cílem školy ve smyslu theosofickém je vytvořiti volné muže a volné ženy, svobodné v duchovním i morálním ohledu, bez předsudků a bez sobectví.

Blavacká.

Boha poslouchati je volnost.

Seneca,

Náměstí před vchodem do kostela je suché a zalito slunečním světlem. Není na něm nikoho. Otvírám opatrně dvěře a vcházím do kostela. Zde v přítmí, jež se mi zdá husté a temné jako nikdy jindy, ovládl mne pocit hříšnosti a nicotnosti. Nejvíce ze všeho bije mi do očí velký krucifix a po stranách Matka boží a Jan, miláček Páně . . . Vzpomínám si na všechny lidi, které jenom znám a všichni se mi zdají býti povrchními, hloupými, zlými a nezpůsobilými, aby zmírnili aspoň o kapku ono strašné hoře, jež nyní vidím, kostelní přítmí houstne, stává se temnějším a Matka boží s Janem, miláčkem Páně, zdají se mi býti osamoceni.

Čechov.

Západ slunce. — Díte mně: »Toť spousta výparů, která pohlcuje všechny ostatní paprsky a odráží jen červené« — to však naprosto nemá co činit se mnou, neboť toto rudé vidění mne podněcuje, pění a rozvlňuje mou krev. Mám teď představy nepopsatelné, a vy nedotkli jste se tajemství tohoto vlivu. Není-li ve vašem výkladě nic mystického, je mi zcela nedostatečný . . . Jaká to věda, která intelekt obohacuje, ale fantasii okrádá! Nejen že

bere Petru, aby Pavlovi zaplatila, nýbrž bere Petru víc, než dává Pavlovi. Tak mluví sice k intelektu, ne však k obraznosti. Kdybychom všechno věděli jen takto mechanicky, věděli bychom pak něco skutečně?

Thoreau.

Májový den je kategorickým rozkazem radosti.
Hebbel.

Oj, veď každá krása len chvilochku žije
a sladká hodina len jeden raz bije,
krásy krás boja sa, čas času sa bojí.
Sládkovič.

Není větší bolesti nežli vzpomínat v neštěstí
na doby smavého štěstí.

Dante.

. . . neštěstím předčasně vadnou smrtelníci.
Homer.

Je důležitější radovati se z květu růže nežli
položiti její kořen pod drobnohled.

Wilde.

Kdo žije dle zákonů přírodních, stane se šťastným, kdo je posuzuje, nešťastným. To se

provází jako stín světlo, jako ozvěna zvolání.

Konfuce.

Duch jest to, který činí dobrým nebo zlým, bídným nebo šťastným, bohatým nebo chudým.

Spencer.

Je umění to velké na té naší zemi
vyčkat štěstí své, chytit je v pravou chvíli. —
Po štěstí přijde čas vždy pustý tak a němý,
o němž nadarmo pak člověk po něm šílí. —
Jen uchop štěstí vždy a odhod', když tě zmýlí.

Spencer.

Neštěstím a bolestí očisťuje se člověk všech
strusek jako zlato ohněm. .

Němcová.

Štěstí, toť zdokonaliti každou velkou schopnost
vždy novým napětím, ukojiti vždy vyšší
požadavky dokonalosti. Štěstí, toť milovati,
tvořiti, mysleti, trpěti a radovati se vždy
ve vyšším a vyšším stupni. A onu výši
dosáhneme jednou »šťastnými«, jindy »ne-
šťastnými« okolnostmi.

Keyová.

Povinnost je býti užitečným, ne jak se nám chce, nýbrž jak můžeme.

Amiel.

Pohodlí činí z lidí děti, obtíže činí z nich muže.

Smiles.

Statečně bojuj, vroucně se modli, pilně pracuj, často studuj, dobrovolně mlč, trpělivě snášej. Kdykoli budeš rozrušen a velmi zarmoucen, vždy důvěřuj v Boha.

Kempenský.

Neznám vznešenější skutečnosti nad nepopíratelnou schopnost člověka přivést svůj život jistými námahami k vyššímu stupni.

Thoreau.

Kdo má těžší boj, nežli ten, který snaží se přemoci sebe samého?

Kempenský.

Positivní víra, která na konec jest jen subjektivní náhražka vědění, srovnává se ovšem velice dobře s tím, co člověk má činiti. Také mají obě dostatečně příčin obávati se vědění. Tomuto však jest nicméně setrvati ve své snaze po zdokonalení,

aby nabudouc ho zasáhlo docela jinak
do života a sobectví, i smyslnost s ne-
konečně větším úspěchem paralysovalo,
než byly doposud s to všechny předpisy
moralistů.

Aug. Smetana.

Velikým být značí: Nezachvět se bez velké
příčiny, ale hájit hrdinně třeba slaměnu,
jde-li o poctivost.

Shakespeare

Obtížemi k hvězdám.

Seneca.

Kdo se hádá, neslouží Bohu.

Böhme.

Ne v bratří vraždě jev se muže síla, než
v boji s živly dravými se tuž, sval
jeho . . . konej míru díla a v jarém napětí
jen dobrou služ, služ, služ, ducha sílo,
přemáhání sebe, té saně sobectví, jež
lidstvo střebe.

Čech.

Kdo se pokořuje, zůstane uchráněn až do
konce.

Kdo se ohýbá, bude vzpřímen.

Kdo se vylévá, bude naplněn.

Kdo se opotřebuje, bude obnoven.

Kdo se poníží, bude povýšen.

Kdo se sám povyšuje, bude ponížen.

Laoce.

Nyní vám káži, abyste mne ztratili a sebe našli; a teprve, až mne všichni zapřete, chci se k vám navrátit.

Nietsche.

Karakter se tvoří věrným konáním malých povinností, tvoří se sebezapřením, sebeobětováním a laskavostí.

Smiles.

Největší pokora samosvojnosti je největším povznesením ducha.

Hartmann.

Není nic slavnostnějšího, než mlčením a trpěním uzavíratí zlolajná ústa a následovati příkladu Krista mlčícího před Pilátem, když mu bylo mnoho křivě vytýkáno.

Kempenský.

Pokutován jest, i trápen, však neotevřel úst svých.

Izaiáš 53, 7.

Učte se strádati, osud vlasti je ve vašich rukou, přítomnost nesmí vám sloužit za vzor, je špatná v mnohém ohledu, čkejte více od budoucnosti!

Hedin.

Pec zkouší zlatu a trápení člověka.

Komenský.

Kdo se sám přemůže, je mocný.

Laoce.

Život je založen na obětování se jednotlivců pro celek. Každá buňka živého těla musí se věnovati zdokonalení celého těla. Jedná-li jinak, dostaví se nemoc a smrt, aby neposlušného jednotlivce naučila poslušnosti.

Blavacká.

Jsem panu de Sacy zavázán za některá pravidla mravní, jimiž jsem se vždy řídil. Mám od něho zejména to pravidlo, ne-odpovídat nikdy na útoky časopisů, ani na ohavnosti sebe větší. Byl v tom mínění Guizotova, jehož žádné utrhačství se nedotklo, poněvadž jím napořád opo-
vrhoval. K různým možným případům výjimečným, jež jsem mu namítal, odpovídal: nikdy, nikdy, nikdy! Mám za to,

že jsem v té věci jako v mnohých jiných svědomitě řídil se radami svého starého učitele. Kterýsi časopis uveřejnil snímek, domnělý můj autograf, takového druhu, že by mne byl opravdu ubíli směšností, kdyby byl býval zaručen. Neřekl jsem k tomu nic a nepozoroval jsem, že by mi to bylo nějak ublížilo. Nechal jsem vytisknout bez odvolání, že jsem dostal od Rotschilda milion, abych napsal Život Ježíšův. Prohlašuji předem, uveřejní-li někdo snímek kvitance, že se proti tomu neozvu. Pán de Sacy bude se mnou v nebi spokojen.

Renan.

Přestál-li dokonalý poslední zkoušku a smí vejíti v klid nirvány, obklopí ho hluboké ticho. Pojednou zazní tichem výkřik a v jediném tom výkřiku je shrnuta veškerá bolest země. Tu zříká se božský pln jsa smilování míru nirvány a bere na sebe znovu břímě pozemského života, aby lidstvu ukazoval cestu k oněm výšinám, jichž sám statečně dostoupil.

Buddha.

Dobré-li jen věci bráti budeme od Boha, zlých pak nebudeme přijímati?

Job 2, 10.

Chce-li kdo za mnou jít, zapři sebe sám a vezmi denně kříž svůj a následuj mne. Neboť kdož by chtěl život svůj zachrániti, ztratí jej, kdož by pak ztratil život svůj pro mne, nalezne jej.

Matouš 16, 24.

Kdož nebéře kříže svého a nenásleduje mne, není mne hoden.

Matouš 10, 38.

OSOBNOST, GENIUS.

Uměti správně užívatí svého života je naprostá dokonalost, takřka božská! Hledáme jiné přednosti, protože neumíme užívatí svých vlastních a utíkáme ze svého nitra, protože nevíme, jak je v něm. A přece nadarmo vylézáme na chůdy, neboť i když jsme na chůdách, musíme kráčetí svýma nohama a na nejvyšším trůně světa sedíme přece jen na své zadnici. Po mém zdání jsou nejkrásnější ty životy, které se spravují obecným lidským vzorem, které jsou spořádané, avšak bez zázraků, bez výstředností.

Montaigne.

Žádné studium není pro dítě důležitější, nad studium bible a pravd, jež ona učí a není lepšího zařízení pro vyučování těmto pravdám, jako jsou nedělní školy. V pravdě jsou tyto nejmnocnějšími činiteli v našem životě; ony budují karaktery a působí na vývin zdravé morální síly, neboť vliv tento začíná již ve věku, kdy dítě se učí mluvit a trvá po celý život. Lekce nedělních škol dneška je měřítkem mravnosti zítřka. Nemůžeme ani dostatečně věnovati pozornosti práci, jež koná nedělní škola.

Wilson.

Nejbohatší jest ta země, která má největší počet šlachetných a šťastných bytostí, a nejbohatší jest ten muž, který vyplní až do krajnosti své povinnosti životní vykonává také největší a nejúčinnější vliv na život jiných jak svou osobností, tak svými prostředky.

Ruskin.

Každý základ je dobrý, unese-li budovu, každé símě je užitečné, jsou-li pak plody a ovoce požívatelné.

Giordano Bruno.

Karakter je úplně vyvinutá vůle. – Nejvyšším cílem člověka jest, abychom vytvořili ze sebe co nejlepší charakter.

Smiles.

Činiti rozdíl mezi geniem a talentem a mluvit o genu jako o nové vlastnosti je hloupé, neboť pak by se muselo věřit i na zvláštní zjevení. Ti největší umělci mají zvláštní vlohy k technické zručnosti a necvičí-li se tyto, hynou; proto řekl kdosi, že genij je pilnost; přidá-li se k tomu vzdělání a dobrý rozum, pronikne genij jako produkt celé řady příznivých okolností.

Strindberg.

Ze srdce svérázného člověka září plamen, jenž osvěžuje a hřeje náš vnější svět, a pořádá i rovná zároveň naše poznání a povinnosti.

Pestalozzi.

Velcí moudří dlí v pokoji; přinášejí světu radost jako vracející se Vesna. Přeplyjí moře bludu, jsou však ochotni pomáhat jiným.

Sankara.

Posloucháme-li vnuknutí toho, co je v nás velikého, stáváme se velikými, ale podlé-

háme=li malicherným svým náklonnostem,
stáváme se malými.

Mengce.

Každý člověk tvoří si svou vlastní velikost.
Trpaslíci zůstávají trpaslíky, i když sedí
na Alpách.

Kotzebue.

První a poslední, co žádáme od genia je láska
ku pravdě.

Goethe.

K velkým lidem táhnou bolesti jako bouře
k horám.

Paul.

Něco jako čistý dech hor k nám zavane,
pocítíme=li blízkost heroů ducha.

Auerbach.

Pravá velikost je nenucená, milá; důvěřivá,
lidová. Dovoluje, bychom se k ní při=
blížili a s ní obcovali. Neztrácí ničeho,
vidíme=li ji zblízka; čím více ji pozná=
váme, tím více ji obdivujeme.

Bruyère.

Sta talentů ukazuje výši své doby; ale genius
vytvoří, co jí schází.

Geibel.

Genius je mořem a kritika sluncem.

Paul.

Antika a příroda jsou spojeny týmž tajemstvím.

Antika je pracující člověk, jenž se povznesl k nejvyššímu stupni mistrovství. Tajemství přírody je ještě hlubší než tajemství genia. Je chloubou antiky, že rozuměla přírodě.

Rodin.

»On není společenský«, praví již zpoła: »Je to muž výtečných vlastností.«

Schopenhauer.

To, co je v nás nejdrahocennějšího, nikdy se neukazuje.

Amiel.

Ve veliké duši je všechno velké.

Pascal.

Vznešené duše jsou to, které pro nás něco činí, ne vznešená společnost.

Emerson.

Autografů bych nesbíral. Kdykoliv jsem spatřil rukopis člověka, jenž mne tím oním byl zajímal, dotklo se mne písmo cize a ne=

shodovalo se s představou v duši mé o člověku tom vzrostlou. Obraz se mi nedoplnil, také neopravil, nýbrž omíhal, zkazil. Stará pravda, že lidé, kteří nás at již jakýmikoli svými činy zajímají, nemáme chtít seznat co do osoby, a písmo náleží k věcem osobním.

Neruda.

Každé geniální slovo je hromem rozrážejícím nejtvrdší skály, blýskajícím a rozléhajícím se přes dlouhé věky. Mohoucnost tuto znají dobře utlačitelé naši, opakující výrok Fridricha II.: »Velcí spisovatelé jsou nejopravdovějšími a nejvševládnějšími panovníky světa.« Pronásledují také nejvíce ty, kdo se chopili péra pro vlast a národ.

Trentowski.

Objeví-li se opravdový genius na světě, poznáte jej dle toho, že se proti němu spojí všechny hloupé hlavy.

Swift.

III.

ČLOVĚK A BŮH.

SVĚT PROMĚN.

Jsme utvořeni z téže hmoty jako sny.

Shakespeare.

Víte patrně o Sjutájevovi. Je to negramotný mužík, a jeho působení na lidi, na naši inteligenci je větší a značnější než působení všech ruských učenců a spisovatelů i se všemi Puškiny, Bělinskými, od Tretjakovského až po naši dobu.

Tolstoj.

Víme, co jsme, ale nevíme, co z nás může být.

Shakespeare.

Vidíš, žes mnou?

Hugo.

Jak mistrným dílem jest člověk! – A přece nač mně tato vybroušenost prachu?

Shakespeare.

Člověče, myslí přece na vznešenost svého určení! Dostalo se ti slávy býti vyvolenu,

abys byl trůnem, svatostánkem a služebníkem požehnání našeho Boha, a tvé srdce může se živiti sladkými poklady současně, kdy je může rozdělovati svým bližním.

Saint-Martin.

Člověk nemohl by žíti ani jediný okamžik, kdyby odňat mu byl vliv z duchovního světa.

Swedenborg.

Mám velký sklon nadchnouti se pro myšlenku jednoty lidstva a nenalézám tak velkých rasových rozdílů, abych se odvážil je přesně zjistit.

Virchow.

Ať tedy člověk pozná tyto zákony. Ať porozumí povaze a podstatě bytostí a věcí, jež ho obklopují, ať pozná svou vlastní podstatu, a pak bude znáti to, co řídí jeho osudy, bude věděti jaké jsou příčiny jeho neštěstí a jak možno naléztí proti nim léku.

Volney.

Materialismus je formou, která tvoří zdánlivě vědecký a soustavný výraz pro odvrát lidského myšlení od Boha. Materialistické základní myšlenky jsou prvním listem v záznamech lidských pobloudění, praktický materialismus, který prohlašuje hmotný požitek a hmotné násilí za nejvyšší a jedinou životní moc, je plodnou myšlenkou, z níž znova vyrůstá tato nauka, jež vyžaduje doplnění ve své teorii, vědeckých formulí a oprávněnosti svých tužeb. Materialismus zřejmý ve všech obdobích dějin, vynořuje se vždy a vystupuje zvláště nyní s jistotou vítězství a surově, jak tomu nebylo v minulých stoletích.

Hettinger.

Holdoval jsem tomuto materialistickému učení, pokud se o něm mluvilo v salonech, když mi je však demonstrovali dělníci ze školy Weitlingovy svými surovými pěstmi, zděsil jsem se ho.

Heine.

Což nepodléhá kombinace hmoty, z níž je složena podstata mozku, ustavičnému obnovování sebe? Kterak má souviseti hmota, jež se ustavičně vyměňuje, s trvalými zjevy duševními? Kterak by byla

možna jednota sebevědomí našeho »já«, kterak by byla možna vzpomínka, kterak paměť, která tím, že zachovává představy a pojmy, tvoří obsah všeho myšlení a ztělesňuje je ve smyslném výrazu řeči; kterak by se mohlo státi, že čím více duševně vnímáme, tím více, tím snadněji každý nový přírůstek nabývá místa, když molekuly mozku, které přijímají vjemy a mají je zachovati, když tytéž molekuly vystupují ze svých spojení a vylučujícími ústroji těla vrací se do neorganické přírody, z níž byly vypůjčeny na krátkou dobu použití?

Hyrťl.

Podstata theosofie záleží v dokonalém zharmonisování božského s lidským, v probuzení božských vlastností a aspirací v člověku a v nadvládě jejich nad pozemskými či zvířecími vášněmi. Dobrota, nezištnost, blahovůle, láska ke všem bytostem a dokonalá spravedlnost vůči jiným, jakou žádáme pro sebe — jsou hlavní požadavky theosofie. — Každý, kdo vyučuje theosofii, hlasá evangelium blahovůle, a opačně, kdo hlásá evangelium blahovůle, učí theosofii.

Blavacká.

Mystické v umění, mystické v životě, mystické v přírodě — toť po čem prahnu a snad to naleznu ve velkých symfoniích, ve svaté bolesti a v mořských hlubinách. Ano, je nezbytně nutno, abych je někde našel.

Wilde.

Kdo má zdravý rozum, ten chápe, že dospěl jistého stupně lidského vývoje, a vidí zároveň na lidech kolem sebe, že jsou stupně tohoto vývoje nižší než jeho; z tohoto logicky můžeme uzavírat, že jsou-li, jak to stále nové objevy vědecké dokazují, ještě nekonečně nižší stupně tvorů pod námi, než ty, které jsme již kolem sebe v přírodě a tvorstvu seznali, že jsou také jistě nekonečně vyšší stupně tvorů nad námi, jichž s dnešního svého stupně nedohlédáme pro jejich vznešenost právě tak, jako nepostřehujeme těch dosud mikroskopii neobjevených pro jejich úžasnou drobnost, nízkost pod námi.

Emerson.

Proč bych se neměl vraceti (na tento svět) tolikrát, kolikrát bych byl poslán nabýti nových vědomostí a zručností? Či od našich si najednou již tolik, že by snad

nestálo za to se navraceti? . . . Nebo, že bych tak zmařil mnoho času? Zmařil? Čeho pak nazanedbáváme? Nepátrí mi všecka věčnost?

Lessing.

Kdo spí v hříších a v tučných časech svého břicha, praví: je všude pokoj a ticho, nikde neslyšet blasu Páně. Leč hlas Páně zazněl na koncích světa, a vystupuje dým a v středu dýmu veliká jasnost světla.

Boehme.

Věčně tápeme v problémech.

Goethe.

Kdo si uvědomuje jen své osobní bytí, není příliš vysoko nad zvířetem; kdo poznává v sobě vše, je sjednocen se vším; žije v celku a je duchovně povznesen nad vlastní svou osobností a ostatními jevy.

Hartmann.

Osekané kořeny pučí znova, prastaré věci se vracejí, skryté pravdy se zjevují; věru, toť nové světlo, jež vychází nad obzor našeho poznání a stoupá pozvolna k poledníku našeho ducha.

Giordano Bruno.

Naše doba má dobrou naději. Dnešní spor, rozpoutaný mezi stranou veřejného svědomí a stranou zpátečníků, přinesl zdравější způsob myšlení. Konečně musí se zdařit, že padne blud a oslaveno bude vítězství pravdy. Opětne pravíme — my pracujeme na jasnějším zítřku.

Blavacká.

Když spatřuji nebesa Tvá, dílo rukou Tvých, měsíc a hvězdy, které jsi tak upevnil, říkám: Co je člověk, že jsi ho pamětliv, a syn člověka, že jej navštěvuješ?

Nebo učinil jsi ho málo menšího andělů, slávou a ctí korunoval jsi jej. Pánem jsi jej učinil nad dílem rukou svých, všecko jsi podložil pod nohy jeho . . .

Hospodine, Pane náš, jak důstojné je jméno Tvé na vší zemi!

Žalm VIII., 4—10.

A to se ustavičně, bez přitrže děje, ať jedno hyne, druhé nastává a vždy jedno z druhého se dělá, a tak v kolo jdou živlové, skrze rozličné formy procházejíce a vždycky se do své formy zase vracějíce.

Komenský.

John Smith narodil se před několika lety a zemřel, ale neobrátil se v nic. Ač jeho osobnost započala narozením, není tím ještě nijak prokázáno, že on, jako i cokoli jiného, byl by povstal z ničeho.

Lodge.

Čemu říkají lidé ze zvyku osud, jsou většinou leda jejich vlastní hloupé kousky.

Schopenhauer.

Vědomí, že probíháme celou stupnicí bytí, od středu až k polům přírody, a při každé okolnosti, že něco získáváme, propůjčuje smrti její vznešenou záři, kterou filosofie a náboženství v lidových naukách příliš povrchně a knižně vyjadřují učíce o nesmrtelnosti duše. Skutečnost je velkolepější než poučení o ní. Zde není zničení, přerušení, umdlení. Božský koloběh nikdy, nikdy se nezastaví ani nezmění.

Emerson.

Usychá tráva, květ prší, ale slovo Boha našeho zůstává na věky.

Izaiáš 40, 8.

Pokud jsem prost pomstychtivosti, krutosti a pohrdání, mohl bych se dívatí životu

do očí s mnohem větším klidem a dů-
věrou, než kdyby bylo mé tělo oblečeno
v purpur a jemné plátno a má duše
churavěla záštím.

Wilde.

Ani jediný prášek ve světě se neztrácí, z ničeho
nepovstává a v nic se neobrací.

Havlíček.

Králem králů je pomíjivost.

Petőfi.

Život nutno měřiti spíše dle hloubky, než-li
dle délky, myšlením a jednáním spíše,
než časem.

Taylor.

Každý život má svou velikost.

Gorkij.

Zdalo se, jakoby příroda chtěla člověku říci:
Křehký tvore mých rukou! Nejsem ti
ničím povinna, a přec dávám ti život,
svět, do něhož tě nyní stavím, nebyl
stvořen pro tebe, a přece ho smíš uží-
vati: najdeš tu stejně dobro jako zlo,
jedno smíšeno s druhým. Na tobě jest,
abys rozeznal jedno od druhého, abys

našel správnou stezku mezi květy a trnám.
Bud' soudcem sám nad svým životem,
dávám ti osud tvůj do vlastních tvých
rukou! – Ano, člověk se stal tvůrcem
svého štěstí a svého osudu; on sám si
způsobil v životě na své cestě světem
střídavě doby nezdaru a doby štěstí
a úspěchu. A jestliže při pohledu na
tolik bolestí, jež si v životě svém způ-
sobil, musil opravdu naříkati nad svou
slabostí nebo nad svou neprozřetelností,
tož uvažuje-li, z jakých počátků vyšel
a do jakých výší se povznesl, má snad
ještě více práva doufati ve svou vlastní
sílu a honositi se svým vznešeným a
mohutným duchem.

Volney.

Vzlétněte z ohrad smyslů ve volnost myšlenky.
Schiller.

Život jesti roven řece dravé
ticho před člověkem tekoucí;
běda, tomu, kdo jí v horoucí
šalbě svěří nohy nedočkavé.

Kollár.

Kdo vládne okamžikem, vládne životem.
Eschenbachová.

Život krátký, umění dlouhé, příležitost prchavá,
pokusy nejisté, poučky nesnadné.

Hippokrates.

Jaký je život váš? Pára zajisté je, kteráž se
na maličko ukáže a potom zmizí.

Jakub 4, 14.

Svět jest kolo, jenž se točí,
prudce chvěje, hlučí, zvučí.
Kdo mu v centrum neusedne,
zamotá se a vypadne.

Komenský.

Vidoucímú životu nemůže nás nikdo naučiti.
Jakmile se však věčná pravda zjeví duši,
naučí se člověk, čemu třeba.

Ruysbroek.

Zřizujeme-li své žití znovu dle věčných zá=
měrů, zbavujeme se tím břemene úzkost=
livého přemítání, zodpovědnost za své
úspěchy klademe na bedra svého genia,
onoho genia, který nikdy chybně nekráčí,
neb jeho světlo proudí ze světa neko=
nečného. Tak osvobodíme své srdce od
tíhy, kterou po věky neslo a okusíme
prvních plodů svobody a míru. — Neboť
ve vůli svého genia jsme volni.

Upsanišada.

Konej svou povinnost! Ať při tom zuby jektáš mrazem, ať zaléváš se potem, ať při tom usínáš, ať spánku pozbýváš, ať lidem vděčíš se tím, nebo ne, ať z toho trpíš, ať život dáváš v šanc! Vždyť také smrt jest životním tvým úkolem, hleď, abys mu dostál šťastně, až k tobě přistoupí.

Mark Aurel.

Nás všechny čeká stejná noc.

Horác.

Vše se proměňuje, nic neumírá.

Herder.

Co rozkvétá, to odkvétá, co vzešlo, zase chřadne, a zem i s lidstvem rozkvetlým, jak bílá růže zvadne.

Neruda.

Přiblíží-li se smrt k člověku, tu se v něm rozpadne vše smrtelné — nesmrtelné a nezrušitelné vyjde ze smrti nedotčeno.

Sokrates.

Od kořene skáceného stromu pučí nové odnože, nejhlubší rána se zacelí, s životem střídá se smrt právě tak, jako se smrtí život.

Turgeněv.

Kdo ví, zda život není umírání a smrt život.
Euripides.

V absolutním smyslu není žádné smrti, neboť
»smrt«, toť přerušení životní činnosti a přechod
její v jiný způsob projevu.

Hartmann.

Všecko umírá, když chvíli kvetlo, až na
kořen.

Tento návrat k prapůvodu nazývá se mírem.
Je to vstup do nevyhnutelna.

Laoce.

Nesmíme naříkat, že vše pomíjí. Dojímá=li
nás pomíjivost do opravdy, tu probuzuje
naši nesmrtelnost.

Hebbel.

Pakliť umírám, aj, umírám vesele, v plném
potěšení božím, s plesáním a triumfem.
Nebo mi Bůh můj dal viděti spasení své
jako umírajícímu Jakubovi a jako Mojží-
šovi slavný způsob církve, kterýž bude,
když věčný náš Jozue, proveda lid svůj
přes Jordán nynějších rozvodnilých bíd,
kananejské plémě z země vyhubí. A věda
s Matatiášem knězem, že ač dítek a bratří
v úzkostech nechávám, při dobré však
při, kteréž se ujme Bůh a ji vyvede.

Komenský.

A když se někdo jen na tak dlouho, jak potřebí je, bychom rozžvýkali a polkli jediné sousto potravy, anebo jedinkrát vdechli a vydechli, hluboce zamyslí nad smrtí — mnoho vykonal.

Buddha.

Nic se netrap, duše má,
že je život krátký,
nepátrej, co Bůh ti dá
za hrobskými vrátky.

Bezkonečný světa kruh
točí se vždy vřele:
nesmrtelný jest tvůj duch
v nesmrtelném těle.

Co lid smrti jmenuje,
není ještě konec,
umíráček jenom je
divadelní zvonec.

On tu jenom znamená,
kde jsou aktů meze,
kdy vystoupí opona,
kdy se dolů svezí.

Po aktu se vždy naspěch
herci jen přestrojí,
ale aktů věčný běh
nikdy neustojí.

Havlíček.

Lhostejnost v otázkách o posledních věcech člověka je pravá nevěra.

Masaryk.

Jsou dvě velké knihy, které jsou božské — vesmír a bible. Vesmír není od mnohých považován za knihu, a přece jen byla to prvá kniha, která lidem byla dána, jediná kniha, v níž je rukopis boží. Tato kniha byla napsána před příchodem člověka na zem. Člověk našel ji zde, když přišel. Pozoroval letící oblaka, naslouchal hlasům přírody, zkoumal myriady jejich zvuků, když příroda k němu mluvila. Příroda může se smáti i plakat, modlit se i zpívat. Každá změna na obloze byla výrazem Boha. Květina a strom našeptávaly jeho duši jakýsi vzkaz. Každé zvíře bylo schránou jistého hnutí mysli. Čtení v knize přírody namnoze zaniklo. Máme dnes tak mnoho tištěné látky ke čtení, že jsme uvedeni ve zmatek. Kdysi byla příroda jedinou knihou a člověk se z ní učil . . . Pozorujme onu druhou knihu — bibli — milou velkolepou knihu, s níž se nemůže nikdo rozloučiti; knihu, která doprovází vojína na bojiště, knihu, již králové mají v uctivosti, knihu, která je ozdobou při sňatcích a která vyslovuje poslední svatá

slova nad našimi drahými zemřelými;
knihu, z níž náš otec při modlitbě čtl,
knihu, již nám matka darovala, když
jsme opouštěli svůj domov; knihu, již
líbá americký president, když skládá svoji
přisahu; kniha, jež každou neděli je čtena
v tisícerych chrámech.

Lathbury.

Není žádného zla na světě pro toho, kdo
dobře pochopil, že ztráta života není zlo;
umění umíratí zbavuje nás vši poroby
a všeho násilí.

Montaigne.

Smrt! mlčení! propast! — Hrozná tajemství
pro bytost, jež baží po nesmrtnosti,
po štěstí, po dokonalosti.

Amiel.

Co o sobě říkám já nebo jiní, na tom málo
záleží. To, na čem záleží, co leží přede
mnou, je to, co mám provéstí, aby nebyl
porušen krátký zbytek mých dnů.

Wilde.

Fysická smrt — oddech na zastávce cestou
k prameni života.

F. Hartmann.

Vše, co se pohybuje v přirozenosti, trápí se;
co však dosáhlo konce přirozenosti, je
sám klid bez trápení a přece je činné,
ale jen jedinou žádostí.

J. Böhme.

Ó smrti, smrti! Nevím, kdo by se tě bál,
když je v tobě život! Ale jak by se
nebál, kdo promrhal část života v nelásce
ke svému Bohu?

Sv. Terezie.

Mysli si, každý den že naposled slunce ti
svítí, chvíle, v níž nedoufals už, pak
k radosti ještě ti zbude.

Sv. Pavel II. 4, 13.

Nyní, drazí, mizí vše, co je osobní.

Strindberg. (Jeho poslední slova):

Tělesné pozůstatky Benjamína Franklina,
knihtiskaře, jsouce potravou červů, od-
počívají zde jako desky staré knihy,
z nichž obsah vyňat a jež jsou oloupeny
o nápis a pozlátko. Dílo samo však
nezahyne, nýbrž jak on věří, vyjde
kdysi v novém a krásnějším vydání,
prohlédnuto a opraveno autorem.

Franklin. (Napsal 1728 pro svůj budoucí náhrobek,)

Jest život vnitřní, tak skutečný jak život vnější,
v nepovědomu zjevuje se nejtajnější osud,
jen tam šeptá život poslední slovo.
Všecky věci přicházejí smrti k pokoji a
smrt jest jen vítězstvím života.

Bleibtreu.

Nechtěl bych nikterak postrádat štěstí věřiti
v trvalé žití, ba řekl bych s Lorenzem
Medici, že také všichni ti jsou mrtvi
pro tento život, kteří nedoufají v jiný.

Goethe.

Umírající připomíná si před smrtí, že je člověkem a že jsou bohové.

Plinius ml.

Tak všichni jsme z lidí, vládce i rob, a mne
život těší a neděsí hrob.

Sládek.

Kde jsou zemřelí? Tam, kde nezrození.

Seneca.

Co je přirozeným, společným souhlasem
všech lidí, musí býti nutně pravdivo;
musíme tudíž také doznati, že bohové
jsou.

Cicero,

Jako následuje po dni dobře využitkováném
spokojený spánek, tak život dobře použitý
zaručuje radostnou smrt.

Leonardo da Vinci.

Tam ni slunce, ni luna, ni hvězdy nesvíí,
blesk modrý nešlehne, co zemských
ohnů vzněty! Tam svítící sám sobě
plodí lesk a jeho světlem svítí všechny
světy.

Káthaka-upanišada.

Ne moudrost tohoto světa, která jest pouhou
učeností a ne skutečnou moudrostí; neboť
věda přihlíží jen na zevnějšek, a nitra
si nehledí, onoho nitra, jež v sobě veškeré
síly chová.

Eckharthausen.

Kdo ví, zda není život umíráním a smrt
životem?

Euripides.

Pták před svou smrtí žalostně zpívá; slova člo-
věka umírajícího jsou vážná a spasitelná.

Konfuce.

Blaženým nazývej jen toho, kdo skončil slasti-
plně život svůj.

Aeschylos.

Znalost mravních nauk duševních jest nesrovnatelně důležitější než jakékoli šíření vědomostí o dějích zázsvětí. Tyto souvisí jen s hmotnou a pomíjivou částí bytosti lidské, kdežto mravověda proniká hlouběji a zachycuje se pevně v pravé podstatě člověka, v jeho přerozujícím se jádru. Zevně je každý jednotlivec jen stvořením jednoho dne, ale vnitřně jsme věční, nesmrtelní. Studujme proto do základů učení o světovém řádu a šířme, i sami pěstujme onen způsob žití a smýšlení, kterým jedině se zachrání příští pokolení. Pracujme nejen pro určitý kruh spiritualistický, ale v něm pro lidstvo vůbec.

Blavacká.

Věru, bez radosti jsou ony světy, které spočívají skryty v temnu, kam ve smrti vstupují ti, kteří nedosáhli nijaké moudrosti, jichž duše se neotevřely světlu.

Upanišada.

Kdybych měl i nesčetné jazyky a nesčetné rty, železný hlas k tomu, přece bych nemohl nikdy popsati, jaká muka snášejí tam zlí za trest svých hříchů.

Virgil.

Kdo vcházíte, vzdejte se veškeré naděje.

Dante.

Ale běda, ďáblu, i nedají-li spolkům výhostu
〈jestliže jeho společnosti se neodřeknou〉,
společníkům 〈tovaryšům〉 jeho! Do pekla
〈do pekelného ohně〉 vstrčení budou.

Mstitel zajisté bude své slávy Všemohoucí.
Komenský.

Vedu k městu 〈peklu〉 plnému bolesti a hrůzy,
vedu k stálému utrpení, vedu tam, kde
úpí zavržení.

Dante.

Čisté duše ubírají se po smrti k bytostem
božským, nesmrtelným, povzneseným, ty
však, které jen tělu sloužily a je milovaly,
neoddělují se úplně od svého těla, jímž
tak jsou proniknuty, že samy něco hmot-
ného do sebe přibírají a v sobě podržují,
že mohou býti k zemi přitahovány, a
zde pak mohou se též objeovati.

Platon.

Jsem stvořeno 〈peklo〉 božskou mocí, nejvyšší
moudrostí, první láskou.

Dante.

Ti pak, kteří se úplně oddali neřestem a jsou nenapravitelní, budou trpěti hrozná muka po celou věčnost. Proto pohrdám marnými poctami, jen po pravdě toužím a snažím se žítí a zemřítí jako poctivý muž. K tomu nabádám i tebe a všechny ostatní, pokud je to v mé moci... Neboť nepomůžeš si již, až budeš státi před soudcem, třesa se, abys uslyšel ortel svůj. Až bude ortel vynesena, rozkáže soudce spravedlivým, aby se postavili po pravici jeho a vstoupili do nebe, zlým pak, aby se shromáždili na levici a odešli do pekla.

Platon.

Klidně a odhodlaně kráčí poutník po proudu, jenž vede k nirvaně. On ví, že čím více jeho nohy krvácejí, tím čistěji bude sám umyt. On ví, že po sedmi jen krátkých a rychlých zrozeních bude nirvana jemu údělem.

Blavacká.

Ó, svobodná vůle, ty otroku své svobody, připoutána bázní a láskou k svému Tvůrci! Ó, kdy nastane onen blahý den, kdy ponoříš se do nekonečného moře nejvyšší pravdy, kde nebudeš už, ani nebudeš

chtít býti svobodnou, abys mohla hřešiti, neboť budeš jistou před vší bídou a při-
způsobenou životu svého Boha.

Sv. Terezie.

Když mi bylo dáno obcovati s anděly, byly
mně věci, které se při nich vyskytují,
právě tak viditelný, jako věci na světě,
a to tak makavě, že jsem nemyslíl jinak,
nežli že jsem na světě, a to na dvoře
královském. Také jsem s nimi rozmlouval
jako člověk s člověkem.

Swedenborg.

ČLOVĚK.

Co jsme? Nevíme o sobě nyní nic víc, než
v dobách, kdy Sokrates vyřkl zásadu
»Poznej sám sebe«, třebaže jsme změřili
vzdálenosti hvězd, prozkoumali slunce a
zvážili světy. Což poznání sebe samých
zajímá nás méně než poznání vnějšího
světa?

Flammarion.

Nesmrtelnost duše je předmět tak důležitý,
tak hluboce se nás dotýkající, že je nutno
pozbyti všecek cit, aby člověk zůstal
v nevědomosti, čím tato nesmrtelnost jest.

Naším prvním zájmem a naší první povinností je osvětliti tento předmět, od něhož závisí veškeré naše chování. A proto z těch, kteří nejsou o tom přesvědčeni, odlišují se co nejvíce ti, kdo pracují ze všech sil na poznání proti těm, kteří žijí, aniž by se namáhali o tom přemýšleti.

Tato nedbalost k předmětu, v němž se jedná o ně samy, o jejich věčnost, o jejich vše, mne více dráždí, než uvádí v zármutek a podiv, děsí mne a zdá se mi býti ohavná. Nepravím to snad ze zbožné, horlivé, spirituální úslužnosti, naopak, míním, že každý má míti onen pocit z principu pouhého lidského zájmu.

Pascal.

Poznání, že lidská duše je nepochopitelná, je konečně slovo vědy. Poslední tajemství je člověk sám. Když jsme byli slunce položili na váhu a změřili dráhu měsíce a sledovali na mapě všech sedm nebi, hvězdu po hvězdě, zbývá ještě nerozřešené vlastní já. Kdo může vypočítati dráhu vlastní duše? Když vyšel syn, aby pátral po oslicích otcových, nevěděl, že na něj čeká muž boží s korunovačním křížem a že jeho duše byla už duší královskou.

Wilde.

Jsem přesvědčen, že jako náš rozum, osvobozený od pout, vyrůstal vždy rychleji k výšinám myšlenky, o kterých se nám dříve nesnilo, k věčným pravdám, k nevýslovné kráse, tak také naše duše až bude tak osvobozena, jako nyní je náš rozum, vzepne se k vznešenosti, o níž nyní nemáme ponětí.

Fielding.

Dvě věci naplňují mysl povždy novým, rostoucím podivem i úctou, čím častěji a déle o nich přemýšlím: Hvězdnaté nebe nade mnou a mravní zákon ve mně. Obojí nesmím hledati, ba ani se domnívati, že by to bylo jako cosi v temnotách zastřeného nebo nadsmyslného mimo můj obzor, vidím je před sebou a přímo je pojím vědomím svého bytí.

Kant.

Pokora, jako způsob, jímž umělci přijímají každou zkušenost, jest způsob projevu sebe sama. Je to lidská duše, k níž Kristus neustále vzhlíží. Nazývá ji »královstvím božím«, a nalézá ji ve všem. Srovnává ji s maličkostmi, s droboučkým zinem, s hrstí listí, s perlou. To proto, že každý vytvoří svou duši jen tím, že

setře s ní všechny cizí vášně, všecku
nabytou kulturu, všečen vnější majetek
ať dobrý, nebo zlý.

Wilde.

Ať jen každý otevře oči své a prozírá a duše
jeho naučí ho zázračným věcem.

Fielding.

Zkoumání sebe, jež chce vniknouti do hlubin
těžce zbadatelných, čili do propasti srdce,
a sebepoznání tím dosažitelné je počát=
kem každé lidské moudrosti.

Kant.

Ve zvláštních stavech mohou se povznést
pocity duše naší nad tělesné své hranice.

Goethe.

Duch člověka, jehož Bůh vdechl, nemůže
zhynout s tělesnou schránkou.

Milton.

Pamatujte, že, střílíte-li na mé tělo, zabijíte
svoji duši. . .

Tarakin, 22 letý rolník z Vladimírské gubernie
před svou popravou.

Tam v říši mého srdce kvete věčné jaro,
v ní stkví se pravdy tichý svatý stan,
v ní září čisté světlo nezkaleným zrakem.

Dógen.

Věda dobyla si u nás své svobody, ale duše
je posud v poutech.

Fielding.

Mé srdce podobá se zcela moři, má bouři
a mnohá krásná perla odpočívá v jeho
hlubinách.

Heine.

Co člověk prožívá ve svém neviditelném světě
myšlenkovém, to uskutečňuje neustále
ve světě viditelném, hmotném; chce-li
změnit něco v tomto, jest mu dříve
učiniti změnu ve světě onom. Tisícům
mužů a žen, kteří nyní pochybují, bylo
by pomoheno, tisícové, kteří jsou nyní
nemocní a trpí, nabyli by zdraví a síly,
tisíce lidí, kteří jsou nyní nešťastní a
neklidni, dosáhli by radosti a míru, kdyby
poznali tuto velkou pravdu.

Trine.

Najvětší myšlenky vycházejí ze srdce.

Vauvenargues.

Viechny jemnůstky metafysiky nepostačí,
aby i jen na okamžik vzbuditi mohly
ve mně pochybnost o nesmrtelnosti duše.
Cítím ji. Věřím ji. Žádám ji. Naději se

jí. A chci ji zastávati do svého posledního dechu.

Rousseau.

Člověk má ještě jednu podobu, o níž jsme tu nemluvili a o níž se nebudeme přítí: je to morální charakter. Jak by mohly shluky chemických molekul vzbuzovati dobrotu, oddanost, lásku k dobru, poctnost, ctnost, sebeobětavost, spravedlivost, zápal pro pravdu a všechny spirituelní vlastnosti, které tvoří morální oblast lidstva? Duševní schopnosti jsou právě tak rozdílné jako lidé, ale mezi všemi dušemi je jedna podobnost a ta je svědomí, zatracující zlo a schvalující dobro. Vedle duševní, duchovné části duše, je část morální, která je samým základem lidské duše. Jak by mohl v ní někdo viděti úkon mozkové hmoty?

Flammarioz.

Bez víry v osobní nesmrtelnost bylo by náboženství jako most, vedoucí k propasti.

Müller.

Duše člověka podobá se vodě: s nebe přichází, k nebi stoupá, a zase musí padnouti k zemi, kruhujíc věčně.

Goethe.

Nesmrtelnost ve hvězdách zdá se mi být logickým doplněním hvězdářství. V čem by nás mohlo nebe zajímat, je-li život náš pozemský zdědí jednoho dne? Duševní vědy jsou velmi opožděny za vědami hmotnými. Hvězdářství mělo svého Newtona, duševěda nemá ještě nežli nanejvýš Hipparcha a Ptolomea.

Flammarion.

Kdybychom se dovedli tázati instinktu a on mohl odpovídati, odhalil by nám nejintimnější tajemství života.

Bergson.

Kdyby oko nemělo cosi slunečného, jak by mohlo spatřit slunce?

Plotin.

Což naše myslící duše nejsou létavicemi duchovního nebe, jímž letíme, aniž ho známe, chvějíce se pod tajemnými zákony, žijíce tužbami a nadějemi, radostmi a zármutky, záříce jen na okamžik při dotyku našem se světem hmotným, abychom se pak vrátili do nesmírnosti vše pohlcující?

Flammarion.

Svědomy je zápas, jímž vítězíme nad vlastními chybami. Je to tichá práce vnitřního člověka, ve kteréž se projevuje zvláštní boží vůle a ducha božího.

Smiles.

Cena duše je nezávislá na letech.

Spurgeon.

Jsem přesvědčen, je-li svět, jak jsem řekl zbudován z bolesti, je tato zase zbudována rukama lásky, neboť nijak jinak nemohla by duše člověka, pro nějž je svět stvořen, dojíti plného vývinu své dokonalosti. Radost pro krásné tělo, však bolest pro krásnou duši.

Wilde.

Nemám rád vůbec žádné modly, ani modly lidstva.

. . . Intelektuálové němečtí, intelektuálové francouzští, vzdělávejte a osévejte pole svého ducha, ale respektujte pole druhých. Než se pustíte do organisace světa, máte ještě co dělati s organisací svého vnitřního světa. Pokuste se, možno-li zapomenouti vlastních ideí a podívejte se sami na sebe.

Rolland.

VÍRA.

Lidé věří rádi tomu, čeho si přejí.

Caesar.

Vrz povrchně na svět zraky
a máš v mysli pochyb mraky;
než hlubším zkumem všehomíra
vzejde v duchu v Boha víra.

Bacon Verulamský.

Silná víra a mocná představivost jsou dva
sloupy, jež podpírají bránu chrámu magie
a bez těchto dvou nemůže nic vykonáno
býti v tomto chrámě.

Paracelsus.

Násilí je argumentem lži a podvodu, vnutiti
mocí nějakou víru, jest činem, jenž
charakterisuje tyрана.

Volney.

Bez božského přispění jest rozum přirovnati
svůdnému veliteli a filosofii k žíravým
práškům, které ztrávivše divoce vzrostlé
maso na ráně, napadnou zdravou část,
rozežerou kosti a rozhlodají až na dřev.

Bayle.

Indiferentisté a tak zvaní rozumní lidé, kteří se nechtějí vysloviti o Bohu, jsou vlastně popírači Boha. Počátek a konec všech věcí je v Bohu.

Heine.

Přemož svou hříšnost a — zítra budeš věřícím.

Pascal.

Příteli můj, vystříhej se zla a číň dobro, a věř v Pána z celého srdce a z celé duše; pak bude tě Pán milovati a dá lásku za podklad konání a důvěru za podklad víry; pak budeš činiti dobro z lásky a věřiti z důvěry a setrváš-li v tom, nastane vzájemné spojení tebe s Pánem, a to neustálé a to je spásou a věčným životem samotným.

Swedenborg.

Jest jen jedno pravé náboženství, ale může býti mnoho druhů víry.

Kant.

Víra nás činí v slabosti silnými, v chudobě bohatými, v smrti živými.

Spurgeon.

Od Husa učit se musíme ne věřit, nýbrž mít přesvědčení. To je dnes úkol naší intelligence. »Zlořečený ten, kterýž pro skývu chleba opustí pravdu!« řekl Hus. Ale to děláme my, česká intelligence. My skrýváme přesvědčení. Představte si jen, že by dnes učitelé na obecných, středních, vysokých školách, že by lidé v úřadech, zkrátka my inteligenti všichni řekli, co nábožensky věříme a co nevěříme, jaká by to byla opravdovost českého života! Avšak, co vidíme dnes? Jen krčení a kompromisování v nejsvětějších pro člověka a společnost věcech.

Masaryk.

Vdávej Bohům nesmrtelným svatou úctu,
střež svou víru, cti paměť reků dobro-
dějů, duchů polobohů!

Pythagoras.

Vcházíme v odpočinutí my, kteříž jsme
uvěřili.

Žid. 4, 3.

Lépe je doufati v Hospodina, než naději
skládati v člověka.

Žid. 118, 8.

Věra křesťanská svým učením, svým duchem
je určena tvořiti bratrství mezi národy,
mírniti jejich surovost.

Havlíček.

Nejsme dostateční, abychom sami ze sebe
jenom něco mysleli, nejsme též dostateční,
abychom něco sami ze sebe věřili, ale
dostatečnost naše, dle kteréž věřiti za-
počínáme, z Boha jest.

Sv. Augustin.

Věříš, že Bůh se zrodil v chlévě
Betlémě; nezrozen-li v tobě,
bídneš, brachu, plémě.

Havlíček.

NÁBOŽENSTVÍ.

Ti, kteří říkají, že otázka náboženská je vy-
řizena, o stavu věci nemají zdání.

Masaryk.

Náboženství ztrativši původní svůj cíl a snahu
stalo se jen politickým prostředkem
k ovládnutí důvěřivých, lehkověrných a
prostých lidí. Aby toho dosáhli, chopili se

tohoto prostředku někdy lidé, kteří byli sami lehkověrní a svedeni vlastními svými představami a fikcemi, jindy zase odvážlivci a lidé energického ducha, kteří chovali veliké a ctižádostivé snahy.

Volney.

Hus nám dal příklad náboženské svobody, duchovní, příklad náboženského svědomí, příklad toho, co nábožensky máme činit, jak nábožensky máme postupovat.

Masaryk.

Rozum ponecháme vědě, mysl pak náboženství a církvi, v něž už nevěříme a kterým nedůvěřujeme — to je jedinou, ale ohromnou chybou naší civilisace. Ve všech našich školách, malých i velkých, je vzděláván jenom rozum; o mravní vedení se škola nestará, to přenechává pozitivnímu náboženství. Tak jest potom moderní společnost vedena ode dvou duchovních mocí, vědy a náboženství; poněvadž ale tyto moci spolu zápasí, je vedení obou nedostatečné a zhoubné.

Masaryk.

Pravé náboženství je nadpřirozené ve svém začátku, nadpřirozené ve svém pokračování a nadpřirozené ve svém konci.

Spurgeon.

Náboženství je centralisující duchovní mocí, má soustřediti všechn duchovní život a jeho různé prvky.

Masaryk.

Svoboda náboženská není pouze svobodou od náboženského tlaku církevního, není pouhou obranou proti státnímu vnucování náboženství – svoboda náboženská je a má být podmínkou náboženského pokroku. Také v náboženství jako ve ve všech ostatních oborech lidského usilování je vývoj a je pokrok: lidé nábožensky cítící a probuzení chtějí dnes překonat náboženství staré – chtějí nábožensky žít náboženstvím dokonalejším. Na vývoj a pokrok v náboženství moderní člověk klade veliký důraz. Jemu nestačí ta duchovní ztrnulost, kterou strážcové církevního náboženství tak ochotně zaměňují s tím vniterným uspokojením duše, které sliboval Ježíš. Moderní člověk nechce již a nemůže věřit slepě, protože nábožensky a církevně nejbolestněji byl zklamán.

Masaryk.

Člověk bez náboženství je pravý věčný žid, nesmrtelný ve svém nepokoji.

Spurgeon.

Nechci býti nespravedliv vůči pozitivnímu náboženství a církvím. Kdo upřímně ještě věří, jistě může mít z účastenství církev=ního požehnání, ale opakuji: ten, kdo věří upřímně. Ale těch je již málo, mnohem méně, nežli církev si připouští.
Masaryk.

Náboženství, založené na lidské autoritě, je bezcenné.
Spurgeon.

Lhostejnost v otázkách o posledních věcech člověka je pravá nevěra.
Masaryk.

Co popíral Kristus? – Vše, čemu se nyní říká křesťanství.
Nietsche.

Uznáváme jen dvoje náboženství, totiž pravé a nepravé, pravdivé a falešné. Pravým náboženstvím jmenujeme to, které ten, kdo je veřejně před světem vyznává, také skutečně v srdci svém potají věří, nepravé náboženství čili falešné jest každé, které se jen před světem ukazuje, v srdci ale nevěří.

Havlíček.

Náboženství je pokrm, který musí býti podáván horký; je-li vlažný vzbuzuje ošklivost.

Spurgeon.

Já vím, že náboženství není a nemá býti politikou, avšak právě náboženství církevní politikou je, jenže politikou sloužící mocným. Náboženství a církve měly by být ochránci mravnosti a lásky k bližnímu; jakmile nastávají konflikty mezi lidmi, církve by měly mít odhodlanost ku pravdě, měly by stát na straně lásky proti násilí. Dnes církve stojí venkonce na straně násilí.

Masaryk.

Není prospěšnější věci nad čtení Písem sv. dnem i nocí, v nich je jakási nebeská, živá, účinná síla, jež obdařena jsouc zázračným působením obrací duši čtenářovu k božské lásce.

Pico de la Mirandola.

Kdykoli slyším mluvit o náboženství Egyptanů, jsem vždy v pokušení zeptati se, o kterém egyptském náboženství se to mluví. Mluví o egyptském náboženství čtvrté dynastie, nebo o egyptském náboženství

doby Ptolemäovy? Mluví o náboženství obecného lidu nebo učenců? O náboženství, jak mu bylo vyučováno ve škole v Heliopoli, nebo o tom, jež bylo vysloveno v myslích a myšlenkách thébské kněžské kasty? Neboť mezi prvními memfidskými náhrobky, které mají odznak krále třetí dynastie a posledními kameny, do nichž bylo ryto v Esnehu za cesara Filípa arabského, je doba nejméně 5000 let. Nepřihlížíme-li ani ku vpádu pastýřských národů, etiopských a asyrských dynastií, dobytí Egypta od Peršanů, řecké kolonisaci a tisícovým převratům jejich politického života, prováděli Egypťané za těchto 5000 let četné proměny mravního a rozumového života.

Sedmnáctá kapitola Knihy Mrtvých, která asi obsahuje představy o světovém systému, jak byly chápány v Heliopoli za doby první dynastie, je nám známa jen v několika málo opisech jedenácté a dvanácté dynastie. Každý verš obsahující totéž byl vysvětlován třemi i čtyřmi způsoby v podstatě tak různými, že podle té neb oné školy znamenal tu sluneční žár, tam pravodu. Za dalších 15 století přibýlo ještě těchto významů. Postupem času změnili Egypťané své

názory o vesmíru a o silách jej ovládajících.

Křesťanství za krátkých 18 století svého trvání vypracovalo, vyvinulo a přeměnilo většinu svých dogmat; zdali nemohlo změnití svá dogma také egyptské kněžstvo za 50 století, které dělí Theodisia od prvních budovatelů pyramid?

Maspero.

Haecklův obraz světa znamená klesnutí zpět do nefalšované mythologie nejhrubšího druhu. To není ani báseň, ani věda, ani filosofie, nýbrž nutně zrozená směs ze ze všech těchto tří.

Chamberlain.

Náboženskou krizi cítíme všichni, třeba že jí ještě málo rozumíme. Jedni pozorují jen stránku politickou, slábnoucí monarchický aristokratism, druzí bojí se o své zlato a mizení hospodářského otroctví; mnozí pocítují také revoluci náboženskou, ale opět nestejně ji vykládají. Těm mizí svět, oněm umírá Bůh, zoufání nebo chvilková troufalost titanská rozněcuje mysl. Mnoho negace — smrt.

Na trůnech a na zlatě věčný život nespočívá. Nemizí svět, neumírá Bůh, nerodí se

nadčlověk — mnohem, mnohem více se děje: probouzí se člověk. Ejhle člověk — člověk uvědomělý!

Náboženská krise jeví se v padání starého řádu, avšak ten starý řád a pořádek musí býti odstraněn a nahrazen řádem a pořádkem novým a dokonalejším.

Krise náboženská jeví se však také mnohem intensivněji v té časové podrážděnosti, v duševním neklidu, v nervosnosti, psychose, pessimismu, sebevražednosti. Je to krise hluboká, krise zachvacující celou duši — skutečný přelom světa starého.

Náboženství nebo nihilism — toť krvavá disjunkce naší doby.

Tu krisi může překonat jen náboženství, náboženství zduchovněné, náboženství opravdové a vyšší. Posud měli lidé náboženství jen sváteční, chvilkové, moderní duše bojuje o náboženskou náladu stálou, osvědčující se vždy, všude a ve všech okolnostech energického života.

Masaryk.

Chceme vyšší mravnost! Naše náboženství musí se projevovati ve vyšších a šlechtěnějších názorech mravních; mravnost musí být nad kultem. V tom nám dal

dobrý příklad Ježíš: Ježíš nedržel s farisei, nežádal mnohomluvnosti — v tichosti, kde ho nikdo neviděl, se modlil; nám není náboženstvím ukazovat se na veřejných místech, třeba by to byl chrám.

Od Ježíše naučíme se lásku k bohu soustřeďovat na bližním.

Masaryk.

Náboženství vůbec bylo a jest to, čím duch český od jakživa nejvíce se vyznamenal a co úmysly českými nejmocněji a nejtrvaleji hýbalo; ono bylo ten pramen, ze kterého hlavně prýštila se duchovní činnost česká.

Palacký.

Filosofové neučili náboženství; proto však se nejedná o to, abychom jejich filosofii potírali. Filosof nikdy nepředstíral, že jest od Boha inspirován. Neboť potom přestal by býti filosofem a stal by se prorokem. Nejedná se přece o to věděti, zdali Ježíš Kristus musí přemoci Aristotela; jedná se o to dokázat, že náboženství Kristovo je pravé, Mohamedovo, Zoroastrovo, Konfuciovo a Hermovo a všechna jiná jsou nepravá. Není pravda, že filosofové nás učili, že jediným

dobrem je dobro v nás. Čtěte Plata, Marca Aurela, Epikteta; chtějí, aby každý toužil býti hodným spojení s Bohem.
Pascal.

Mnozí z ideje vývoje a pokroku snaží se dovodit, že pokrok spočívá v odumírání (degeneraci a t. p.) náboženství. To je soud nesprávný; jak se od samého počátku vyvíjí věda, umění atd., tak také se vyvíjí náboženství. Úpadek náboženství starého není úpadkem náboženství všeho, je přerodem, přelomem od náboženství starého k novému.

Masaryk.

Pozorujte hlubokou nespokojenost s nynější formou křesťanství, jak se šíří ve společnosti, projevuje se reptáním, jindy omrzelostí, zármutkem! Všichni touží po příchodu království božího. A to se blíží. Čistější křesťanství, třeba pomalu, ale stále víc a více zaujímá místo toho, jež se tím jménem nazývá.

Channing.

Veškeré náboženství vztahuje se k životu
— a životem náboženství je konání dobra.
Swedenborg.

Jsou v náboženství věci, které jsou předmětem vnitřního srdečného tušení člověka, jsou zase jiné, které sahají hluboce do občanského veřejného života a mají veliký vliv na praktický život.

Havlíček.

Pravé uctívání Boha jeví se tím, když jednáme dle vůle Boží, a to je třeba učit děti.

Kant.

Mým náboženstvím je láska ku všemu živému.

Ibrahim z Kordovy.

Křesťanští národové nežili nikdy dle svého náboženství, staří Indové však žili, jak věřili, a to proto, že Buddhovo učení jest jediným náboženstvím na světě, jež bylo schopno probouzeti dětinnou lásku a náboženský cit tím, že vštěpovalo odpor ku vraždě.

Voltaire.

To, kterak každý člověk opravdu a upřímně smýšlí o původu a účelu světa a o svých povinnostech, to jest jeho náboženství.

Havlíček.

A má-li býti náboženství skutečně tím, k čemu určeno jest, totiž vůdcem našim v tomto životě, nesmí zajisté jednu z nejdůležitějších stránek života, to jest občanskou stránku zanedbávati.

Havlíček.

Veškerá bohoslužba, konaná svobodně, jest skutečnou bohoslužbou, nikoliv však ta, která koná se z donucení.

Swedenborg.

Lid náboženství potřebuje, ale potřebuješ ho také, a především ty; lid bude mítí náboženství, budeš-li mítí náboženství ty a ty, my všichni. Lid potřebuje pravdu a poctivost a proto buď především poctiv každý sám k sobě.

Masaryk.

ZBOŽNOST.

Nejlepší modlitbou před jídlem je vědomí, že jsme si poctivě zasloužili svůj oběd.

Ruskin.

Nechť osvíti mne Pán, Světlo světa, a nechť mi pomůže vyložití perspektivu, nauku o jeho světle.

Leonardo da Vinci.

Život zbožnosti má jen do té míry cenu, do jaké je spojen se životem účinné lásky; zevnější svatost má jen do té míry cenu, v jaké prýští ze vnitřné svatosti; odříkání se světa má jen tehdy cenu, děje-li se ve světě, t. j. v povolání a v užitečném působení.

Swedenborg.

Kdo jiného kárá a zaň se nemodlí a necítí s ním, je ukrutným nepřítelem, není vlídným lékařem, ale obtížným mluvku. Dvojnásob dobře jedná, když se modlí za bližního jako sám za sebe.

Kempenský.

Nejvyšší, všemohoucí, dobrý Pane, Tobě buď chvála, sláva, čest a všechno blahořečení, Tobě, Nejvyšší, jedině přísluší, a žádný člověk není hoden Tebe milovati.

Pochválen buď, Pane můj, všemi Svými tvory, zvláště panem bratrem sluncem, který jest den a jímž osvětluješ; on je pěkný, a zářící velkým leskem, Tebe nosí znamení.

Pochválen buď, Pane můj, za sestru lunu a hvězdy, stvořil jsi je na nebi jasné, vzácné a pěkné.

Pochválen buď, Pane můj, za bratra větra
a za vzduch a mlhy a za jasné i každé
počasí, jímž dáváš žítí Svým tvorům.

Pochválen buď, Pane náš, za sestru vodu,
která je velmi užitečná a pokorná a
cenná a čistá.

Sv. František z Assisi.

Kdo Boha o dary prosí, ten je špatně na
tom, ten se modlí ke tvorů a ne k Tvůrci.

K Bohu nekřič! V tobě je pramen. Neza-
mezíš-li jeho výtok, stále prýští.

Kdo žije čistým srdcem a kráčí po cestě
Kristově, ten v pravdě k Bohu v sobě
se modlí.

Silesius.

Milost Boží vše k Bohu obrací, přirozenost
všecko k sobě vztahuje, pro sebe zápasí,
pro sebe soudí.

Kempenský.

BŮH.

Všecko máš hledati na svém místě. Hledej
proto: sebe v sobě, svět v světě, Boha
v Bohu.

Komenský.

Když lásky Tvé vyšlehnou světelné proudy
tvé vůle,
slavné a těžké jak tisíců životů život,
a z prostoru vyrůstá prostor, sršící světy,
tu věků budoucích smrtí
provanou zachvěním Myšlenku tvou.

A bolest tvá tvůrčí
až k posledním končinám vesmíru zalká,
nesmírná, rozlité tisíceletími,
hořící němými zápasy sluncí,
jež metají z propastí ran svých, kvasících
ohněm,
a gigantských tepen
oblouky plamených vln
do výší tisíců mil,
a pohnutými atmosférami
třesou všemi světy tvých duší.
A nad jejich hloubkami zdvižené oblaky tmy,
jak rozhrabaná hnízda ohnivých hadů
zasyčí silnými světly
a hněvem ztrnulých zraků
vždy otevřených!

Neboť i ty, Věčný a Tříkráte svatý,
v propastech svého nitra,
kde tisíce vesmírů mrtvých a budoucích
dřímá,
chováš svůj sen

a k němu se blížíš úzkostí lásky
tajemstvím věků.

A my všichni, nesmrtelní tvou vůli,
bolestí svoji

tvé bolesti sdílíme slávu!

A naše radost, dar příliš těžký,
jenž z dětských rukou nám dosud bezvládně
padá,

je slabosti naší
sesláblý obraz
vítězství tvých!

Březina.

Dokaž lidskou duši jejími podivnými silami
— — — a tys dokázal Boha.

Blavacká.

On, jenž v nebi — v blaženosti — přebývá,
a jiný je než nebe, on, kterého nebe nezná,
kterému nebe cílem jest, on, jenž nebem
z nitra vládne — ten je tvou duší —
onen vnitřní nesmrtelný vládce.

On, jenž v slunci — v sebevědomí — přebývá,
a jiný je než slunce, on, kterého slunce
nezná, kterému slunce tělem je, on, jenž
prostorem z nitra vládne — ten je tvou
duší — onen vnitřní nesmrtelný vládce.

- On, jenž sídlí v prostoru — v duchu — a jiný je než prostor; on, kterého prostor nezná, kterému prostor tělem je; on, jenž prostorem z nitra vládne — ten je tvou duší — onen vnitřní nesmrtelný vládce!
- On, jenž v měsíci a ve hvězdách — v myšlenkách a pocitech — sídlí, a jiný jest než měsíc a hvězdy; on, kterého měsíc a hvězdy neznají, kterému měsíc a hvězdy jsou tělem; on, který měsícem a hvězdami z nitra vládne — ten jest tvou duší — onen vnitřní, nesmrtelný vládce.
- On, jenž v éteru přebývá a jiný jest než éter; on, kterého éter nezná, kterému je éter tělem; on, jenž éterem z nitra vládne — ten je tvou duší — onen vnitřní, nesmrtelný vládce.
- On, jenž v temnotě přebývá, a jiný je než temno; on, jehož temnota nezná, kterému je temno tělem; on, jenž temnotou z nitra vládne — ten je tvou duší — onen vnitřní, nesmrtelný vládce.
- On, jenž ve vznešenosti — kráse — přebývá, a jiný je než vznešenost; on, jehož vznešenost nezná, jemuž vznešenost je tělem; on, jenž vznešeností z nitra vládne

— ten je tvou duší — onen vnitřní, ne-
smrtelný vládce.

Upanišada.

Blázen praví v srdci svém: není Boha.

Žalm 13, 1.

Ano, láska jest Bůh. A zamiluj si, zamiluj
si toho, kdo ti působil bolest, koho jsi
odsuzoval, nemiloval, a vše to, co skrý-
valo před tebou jeho duši, zmizí, a ty
jako skrz jasnou vodu na dně uvidíš
božskou podstatu jeho lásky, a tobě ne-
bude třeba odpouštětí jemu, nýbrž, jen
sobě za to, že jsi nemiloval Boha v tom,
v kom on byl, a pro svou nelásku jsi
jej neviděl.

Tolstoj.

Nevěřte lidem, kteří se staví mezi vás a Boha,
aby stín jejich zakryl jej před vámi.
Takoví lidé mají jen zlé úmysly. Jen od
Boha pochází síla, která dává svobodu,
jen od Boha láska, která sjednocuje.

Lamennais.

Nebeské Tao nezná žádných oblíbenců. Ono
pomáhá vždy dobrým lidem.

Laoce.

Věčně žíti — věčně viděti je — Tao.

Laoce.

Jako ucho naplněné vzduchem vnímá záchvěvy vzduchu, jako oko naplněné světlem, vidí světlo, tak jest to Bůh, jenž v duši vidí Boha.

Silesius.

Nemůže býti jiný základ víry než Bůh.

Hus.

A tak sbera člověk v rozum svůj, že Bůh jest nejlepší dobré, že jest otec nejlepší, stvořitel i přítel milostivý, choť i život věčný, má ho milovati nade všecky jiné věci . . .

Hus.

Jestliže hmota není věčná, čeho pánem by byl věčně Bůh? Uznávám, že nevím, kolik věků uplynulo, dříve než bylo stvořeno lidské pokolení, přece však nepochybují, že věci stvořené nejsou od věčnosti jako Stvořitel.

Sv. Augustin.

Jest někdo, kdo rozsvítil nebeská světla, jest někdo, kdo vybudoval stezku pro své

sluhy hvězdami posetou, kdo utkal arcidíla umění v domě Nejvyššího? Toť svatý nad svatými, vůdce náš.

Ze staroegyptského rukopisu turin. musea.

Proč stvořil Tvůrce celý svět? — Protože byl dobrý a dobrota nezná závisti. Dalekým jsa závisti, chtěl, aby vše bylo mu pokud možno podobno.

Platon.

Dám zákon svůj do nitra jejich a na srdci jejich napíši jej; i budu Bohem jejich a oni budou mým lidem. Všichni zajisté napořád znáti mne budou, od nejmenšího až do největšího z nich.

Jeremiáš.

Kdož pak rozumným způsobem mysliti může, že by stránka některá přirození veškerého tak ukryta a tajna byla a něco nedostížného smyslům našim v sebe přijala, by Bůh o tom nevěděl, aneb moci nad tím neměl?

Sv. Augustin.

Člověk se nemá Boha báti. Jen ta bázeň je pravá, když se obáváme Boha ztratit. To, co člověka od Boha odlučuje, jsou

jen věci povrchní, bezpodstatné, v podstatě je člověk Bůh a totéž. Jedná se jen o to, aby člověk v sobě tuto jednotu poznal, což se stává tím, že se učí odstraňovati překážky, jež se staví poznání v cestu.

Eckart.

Ó, jak jsi vznešený, a ti, kteří jsou pokorní srdcem, jsou tvým obydlím. Neboť zvedáš ty, již jsou stísněného srdce a ti nepadnou, jejichž výsost jsi Ty.

Sv. Augustin.

Pane, jehož duch je tak dobrotiv a milostiv všem věcem, jenž jsi tak milosrdný, že účinnost Tvého milosrdenství je nejen Tvá pomoc, nýbrž i nehody, které Tvé vyvolené stihají: buď mi milostiv, abych nejednal pohansky ve stavu, do něhož mne Tvá spravedlnost postavila, abych Tě uznával jako Otce a Boha, jakožto pravý křesťan v kterémkoliv případě, v němž se nacházím, neboť změna mého postavení nezasahuje do Tvého; neboť Ty zůstáváš stále týž, kdežto já jsem podroben změnám; Ty nejsi méně Bohem, i když útrapami stiháš a když trestáš,

jako když utišíš a milosrdenství prokazuješ.

Pascal,

On, který jest »to« nevýzpytatelné »tò«, z kteréhož vše vychází, do kteréhož vše se vrací, jest jako velké moře lásky a v hlubinách svatého toho lůna se opět najde, nevím, jakým způsobem a v kterém tvaru, co se muselo zde rozloučit.

Zeyer,

Věčně znova, přemožení, píseň písní počínáme, sladkostí i hrůzou chví se tajuplných rukou hra, lánem věků, ženci tvoji, cestu sobě prožínáme, ale v obzor nekonečný zraje setby nádhera.

Březina,

Bůh je věčná touha a věčná vůle projevenu býti.

Saint Martin.

Bůh nemůže dáti než dobré: neboť jestiť sám věčným dobrem a nikdy se již nezmění v nějaké zlo, nemůže také, jinak by nebyl více Bohem, ale ve Slově jeho zjevení, v němž vrcholí příroda a tvor

a podoby: všude tam vzniká působnost
k dobru a zlu.

Böhme.

Nepopírá Boha leč ten, jehož by těšilo,
kdyby nebylo Boha.

Sv. Augustin.

Je-li proneseno slovo poslední, nemáme účasti
ani na činech své vlastní vůle, ani na
svých jiných já, nýbrž na Vše=duši,
která jim život poskytuje. Jen proto, že
máme svůj původ v této Vše=duši, ná=
leží nám život náš i našich jiných já.
Ale je něco vznešenějšího a skvělejšího
než tyto světelné paprsky Vše=duše,
byť i byly jakkoli zářné a milé. To jest
tato Vše=duše sama, onen nekonečný,
nerozdělený »jeden život«. K němu budou
konečně naše kroky vedeny. A potom
jednou, až bude naše dílo dokonáno, až
úplná jednotnost bude nás spojovati
i všechna jiná já, takže božská zář bude
všechny bez překážky pronikati, pak
vstoupíme do téhož, pak ztratíme sebe
samy a vše — abychom opět vše našli
v nesmrtelné Vše=duši.

Upanišada.

Bůh je čistá tabule, na níž ničeho není, leč co jsi ty sám na ni napsal.

Luther.

Žádná bytost konečná mne zcela poznati nemůže. Já jsem duch, jenž ve hlubinách duše bytosti každé sídlí; já věci každé počátek, střed i konec jsem, jich původ, život i zánik.

Bhagavad Gita.

Tři předměty obecné, jež pozorujete, moudrosti nabýváme, jsou: Bůh, svět, člověk. To trojí zajisté obsahuje všecko, aniž je co kromě něho. To trojí kdo zná, zná všecko, a zná-li to dobře, moudrý jest. Vlastně mluvíc, sám Bůh je všecko; žeť pak jest Bůh sám v sobě se skrývající, v hlubinách věčnosti své se tající, učinil se zřejmým trojím způsobem: 1. světa viditelného stvořením, stav se viditelným skutky moci své; 2. učiniv člověka podle obrazu a podobenství svého, čímž na jevo vycházejí důkazové nekonečné moudrosti Boží (rozumem člověka jako splávkem svým protékající); 3. promluvením konečně slova svého dává nám znamení vůle své a svého schvalování.

Z toho jde, že tři jmenují se knihy boží, z nichž jediných se naučíš všemu: 1. kniha světa či přírody, 2. kniha rozumu a svědomí, 3. konečně kniha zákona čili písma. Kteréžto tři knihy nás učí, cokoli nám třeba věděti neb nevěděti, že dokonalému vzdělání přirozenosti lidské nic z těch věcí nemůže se nedostávat.

Komenský.

Tak svět světlo vaše před lidmi, aby viděli skutky vaše dobré a slavili Otce vašeho, kterýž je v nebesích.

Matouš 5. 16.

Kdo silou víry své povznesen jsa, ve mně světa pána poznává a miluje, věčného, jež chválí všecka ústa, a bytostem všem jenž dává světla a života, kdo duchovním mne postřehl zrakem, v bytosti mé nádeheře a vznešenosti, před jejímž leskem mizí veškeren klam, jako když slunko zahání spousty mraků, ten pravého dosáhl života. I ve smrti nesmrtelným se stane; neb viz, duch jeho smrti osidla překonal. Ve mne vchází, do míru a klidu mého.

Bhagavad Gita.

Pomíjející kdo hledá, pomíjející též nachází.
Mzda jeho nestálou jest. Osvícenec
však, jenž mne pouze miluje a ctí, a po
jiných neshání se věcech, ve mně, Jediném
nalézá útočiště své a dosahuje právě
blaženosti života.

Bhagavad Gita.

»Kdo je nejšťastnější?« ptali se přátelé slav-
ného básníka Torquata Tassa. »Bůh«
— odpověděl básník. »Ale my míníme,
kdo je nejšťastnější z lidí.« — »Ten,
kdo je Bohu nejpodobnější« — odpověděl
Tasso.

Co je pravda? Pravda je tak vznešená, že
kdyby Bůh se od pravdy odvrátil, chtěl
bych se jí přidržel a opustil bych Boha.
Neboť Bůh jest pravda, a vše, co je
v čase, a vše, co kdy Bůh stvořil,
není pravdou o sobě.

Eckart.

O Bohu můžeme se učit jen od Boha.

Athenagoras.

Kdo hledá Boha, a ještě něco jiného kromě
Boha, ten Boha nenajde; kdo však jedině
Boha hledá, najde všechny věci s Bohem.

Eckart.

〈Nebo Tao〉 »nedokonalého zdokonaluje, dokonává a doplňuje, sklíčeného vzpřimuje, slabého sílí, chybujícího lepší, taktéž pusté doliny a vodotrysky znova oživuje a naplňuje, jakož také rozpouštějícímu a domů se navracejícímu 〈t. j. umírajícímu〉 nový život, nový dech, novou svěžest uděluje.« Ale jen málokdo to chápe; nejvíce je těch, kteří jsou zaslepeni bludem. Moudrý však zaujme Tao a vystihne je v jeho celistvosti, v jeho jedinství a vystaví je lidstvu jakožto světový vzor. Nebo třeba bychom je neviděli, přece nám všude jasně vstříc svítí. Třeba by bylo nepatrným našim očím ve své podstatě, přece se dává poznati svými zjevy. Nechlubí se sice svými díly, ale jeho díla je chválí. Neukazuje se sice ve své vznešenosti, ale jeho vznešenost vše předstihuje. O tom nemůže býti sporu, že by se svět mohl o to hádati. Slova však, která jsou už u starých zaznamenána, »co nedokonalého jest, to on zdokonalí«, nejsou slova lichá, bezvýznamná. My zajisté budeme jednou patřiti v tu dokonalost v pravdě, ve světle, když přijdeme, když se navrátíme k němu.

Laoce.

Já jsem Alfa i Omega, totiž počátek i konec,
kterýž jest a kterýž byl a kterýž přijíti
má, ten všemohoucí.

Jan, Zj. 1, 8.

VĚČNOST.

Neleň, ale nerozčiluj se, neboť jsi věčný.

Naděje v život věčný je tedy základem naší
víry životní. Víry, pravím, protože na
víře život a práce je založena. Skepse,
pochybování je k práci neschopna. Ale
víra naše již nemůže býti slepá, nýbrž
odůvodněna, můžeme mít jen víru, která
prošla ohněm kritiky, tedy přesvědčení.

Masaryk.

Bez konce jest velká věčnost, mžikem v ní
tvůj život jest.

Jablonský.

Chceš-li žíti věčně, žij v celku, ten potrvá,
i když tebe nebude.

Schiller.

Jsou okamžiky – je to cosi, co trvá jen pět,
šest vteřin – kdy cítíte pojednou pří-

tomnost věčného souladu. — Úkaz ten není ani pozemský ani nebeský; je to jasný a nesporný pocit. Zdá se vám pojednou, že jste ve styku s celou přírodou, a řeknete si: ano, to je pravda.
Dostojevský.

Je skutečně potřeba zvláštní duševní síly, vzácné životní energie, abychom snesli bez úděsu ideje věčného návratu. Jedině tomu se to podaří, kdo má dosti silnou osobnost, aby mohl říci: nemá-li život sám o sobě smyslu, dovedu mu smyslu dodati. Jsem částice této přírody, která se chce stále obnovovati, jež probíhá bez umdlení věčně týmž okruhem. Vznesu se tedy tak vysoko, že budu jako umělec ochutnávat nepřírovnatelné nádheru plodného života jako nejvelkolepějšího ze všech divadel. Budu se zajímati o tu podivuhodnou hru kombinací, která utvořila již tolik krásných a dobrých věcí, jež dala vznik člověku a jež možná tvoří nadčlověka.

Nietzsche.

Vším, čím bychom mohli býti zde na zemi, jsme kdesi jinde. Mimo svou úplnou existenci od zrození až k smrti, kterou

žijeme na množství zemí, žijeme takovou v desetitisících jiných vydáních . . . Co v tomto okamžiku píší v cele tvrzí Taureanské, napsal jsem a budu psátí po celou věčnost na stole, pérem, v oděvu, za docela podobných okolností . . . Marně bychom stoupali nazpět po proudu století, abychom našli nějaký okamžik, kdy jsme nežili. Neboť vesmír neměl nikdy počátku, tudíž také člověk ne . . .

Blanqui.

Čas je věčný a klid by nemohl býti věčný. Tato mlčící a mrtvá zeměkoule nebude kolotati neustále svou vychladlou masou v prostoru. Můžeme mítí jenom domněnky o jejich dalekých sudbách, ale žádná z nich nás neoprávnňuje domnívati se, že by mohla zůstatí věčně nehybnou. Buď podrobujíc se zákonům přitažlivosti, jež táhne náš sluneční systém k neznámým oblastem prostoru, spojí se posléze s jinými systémy; nebo náraz nějakého nebeského tělesa zvýší její teplotu až po takový stupeň, že se rozplyne v páru; bezpochyby však je určena utvořiti znova mlhovinu, z níž vznikne po řadě evolucí jiný svět, určený rovněž, aby byl kdysi obýván, než sám opět

zahyne, aniž jsme mohli shlédnouti konce této věčné řady vzniků a zkáz. Ježto bezpochyby nikdy nepočala, jakž by mohla zaniknouti? /

Ale slouží-li tytéž živly každého světa po jeho zkáze ke vzniku jiných světů, lze snadno pochopiti, že se tytéž kombinace, to jest, tytéž světy, obydlené týmiž bytostmi, nutně mnohokrát opakovaly. Ježto jsou možné kombinace, které mohou tvořiti atomy, v daném počtu omezeny, a čas není omezen, byly všechny možné formy vývoje nutně již dávno uskutečněníny a my můžeme opakovati jenom dosažené již kombinace. Mnohokrát předcházely asi civilisace, podobné našim a byla díla, podobná našim, před naším vesmírem. Jako Sisypfus, valící stále týž balvan, opakujeme bez ustání týž úkol, aniž by mohlo něco učiniti konec tomuto osudnému opakování. Jaké neznámé kraje mohly by krýti onu svrchovanou nirvanu, onen konečný odpočinek, o němž snila stará náboženství Indie? Stíny minulých dob, jež jste se zdály rozplynulými navždy v mlze věků a jež kouzelná hůlka vědy podle své libosti vyvolává, nedoufejte v klid, jste nesmrtelný.

Bonn.

Budu aspoň žít v naději a všechn můj život bude řízen touto jedinou myšlenkou: chci, aby kruh, v němž se život věčně pohybuje, byl jako nejzářnější a nejbáječnější diadém; budu tedy užívatí svého života radostně a uvědoměle s nadějí, že můj vrh kostek bude šťastný a prohrám-li, bude mi útěchou myšlenka, že aspoň jiný učiní ten krásný vrh, o němž jsem snil, a že tak nebude nádhra života zmenšena.

Nietzsche.

Upíraje zrak k věčnosti neopovrhuj hmotou, tělem, že duch je vyšší. Není hmota, není tělo bez hodnoty. Není hmota a tělo zřídlem zla ale duch! Nečistota netkví v hmotě, v těle, ale pochodí z ducha.

Masaryk.

Vzpomeňme časem na neviditelný koráb, který naše lidské osudy unáší k věčnosti. — Jako koráby našich omezených oceánů má — náš osud — plachty i přítěž. Třeba byla obava, že se bude kymáceti po výjezdu z rejdy, není to důvodem, aby se váha přítěže zvětšila snesením krásných bílých plachet na jeho dno.

Plachty nebyly tkány, aby plesnivěly v temnotě vedle kamení s cest. Přítěž se najde všude. Za přítěž stačí i oblázky přístavu i písek pobřežní.

Ale plachty jsou vzácné. Nepatří do tmy podpalubí, ale do světla, mezi stěžně, kde budou libány větry širých prostorů.
Maeterlink.

Cítím, že má nesmrtelnost překoná všechny strasti, slzy, všečen čas a všechnu bázeň, a slyším jako hudbu z krajů věčnosti zníti v uších slova: Budeš žíti vždy.

Byron.

Jedna!

O, člověče, dej pozor!

Dvě!

Co praví hluboká půlnoc?

Tři!

Spala jsem, spala — ,

Čtyři!

Procitla jsem z hlubokého snu: —

Pět!

Svět je hluboký,

Šest!

a hlubší než se domníval den.

Sedm!

Hluboký je jeho bol –

Osm!

Rozkoš – hlubší ještě než srdce žal.

Devět!

Bol dí: zhyň!

Deset!

Avšak všechna rozkoš chce věčnost – ,

Jedenáct!

chce hlubokou, hlubokou věčnost!

Dvanáct!

– – – – –

Nietsche.

Útěcha však veliká pro tě jest to, kdy máš,
umřev, stejné s bohy sudby dojít.

Sofokles.

Naděje v život věčný je tedy základem naší
víry životní. Víry, pravím, protože na
víře život a práce je založena.

Masaryk.

Nezemrou, kdo vytrvají vážně; lehkomyšní však podobají se již zde mrtvým, třeba se zdá, že žijí.

Buddha.

Ale kdož by se napil vody té, kterouž já dám jemu, nežízní by na věky, ale voda ta, kterouž já dám jemu. bude v něm studnicí vody prýstící k životu věčnému.

Jan 3, 14.

KRISTUS.

Aspoň jednou v životě putuje každý člověk s Kristem do Emmauz . . .

Wilde.

Od Ježíše naučíme se lásku k Bohu soustřeďovat na bližním.

Masaryk.

Nezdá se mi nijak obtížným věřit, že kouzlo jeho osobnosti <Kristovy> bylo tak velké, že pouhá jeho přítomnost přinášela mír stísněným duším a že ti, kdož se dotkli jeho šatu nebo jeho rukou, zapomenuli na svůj žal.

Wilde.

I vysvítá odtud, jak výhodna jesti filosofie Kristova, cesta to ku pravé blaženosti, sjednotiti se totiž v sobě a s bohem, v bohu a nevyhlévat se mimo sebe po věcech, jako když je čeho třeba, nikoli po něčem více nad to, čeho je třeba. A tomu kdo kde od Krista se naučil, ten nebloudí snad od cíle svého blaženosti, aniž snadně chábne a slábne, naskytujícími se pracemi, aniž snadno ve svých žádostech – v klidnosti myslí i v potěchách svědomí – ošálen bývá. Přestává je po nauce Kristově na jednom, na jednom mezi sebou a bohem prostředníku, Kristu totiž, i na jednom vnitřním učiteli, utěšiteli, posíliteli, duchu svatém, a na jednom světle víry i na jedné kotvě nádeje, na modlitbě i ustavičných k bohu vzdýcháních a na jednom díle dobrém, kterého od něho se pohledává, na lásce k bližnímu, kdebykoliv komu mohl jen pomoci, na trpělivosti konečně v odpornostech, aneb, aby ani hned trpěti nebylo lze, na celém odvolení a odevzdání vůle své do vůle boží. Nebo kdo kde dokonalé dobré líbezności boží se oddal, ten dobré a zlé, slasti a strasti, život a smrt stejně a nerozdílně pokládá jako za jednu samojedinou, pravou, od boha,

svého slitovníka danou cestu, aby šťastně
z běd vynikl.

Komenský.

Při dvoře krále Krista nenosí nikdo pout
otroka.

Spurgeon.

Probud' se ty, kdo spíš, a vstaň z mrtvých
a zasvítit' se tobě Kristus.

Sv. Pavel 5. 14.

»Ani bohové nemohou změnití minulosti.«
Kristus však dokázal, že to dovede nej-
sprostší hříšník, že je to to jediné, co
dovede.

Wilde.

Názvem křesťan rozumí se povaha toho, kdo
věří v Krista a má účinnou lásku
k bližnímu od Krista. Jméno, že někdo
je křesťanem, t. j. že náleží Kristu,
avšak ani ho nevyznává, ani ho nená-
sleduje, totiž nežije dle jeho přikázání –
jméno to je prázdné jako stín.

Swedenborg.

Ježíš Kristus, přišel na svět, žádal všechno
od lidí, učiniv se chudším než nejchudší.

Žádal o místo, kde by se narodil: bylo mu odepřeno. Hostince byly naplněny: stáj se otevřela. Žádal o místo, kde by žil; bylo mu odepřeno. Syn člověka neměl místa, kde by uložil svou hlavu; a když se jednalo o jeho smrt, neměl pěti stop země, aby se položil. Země jej vymrštila mezi nebe a sebe na kříž.

Nuže, ten, jenž žádal, žádá dosud. Žádá o místo, kde by se narodil: — ti lidé, kteří naplňovali hostince, a nevyrušující se poslali Ježíše naroditi se mezi vola a osla, představují podivuhodně neslýchanou bezvýznamnost mrzutých maličkostí, jimž se lidé obětují v nevýslovné oběti.
Hello.

Ne César, nýbrž Ježíš.

Masaryk.

Jestliže jenom pro tento život doufáme v Krista, nejbídnější jsme z lidí.

Pavel, 15, 19.

Kristus, jako všechny podmanivé osobnosti, měl dar, že nejen sám říkal krásné věci, nýbrž že i jiní jemu říkali krásné věci. Byl prvním, od něhož lidé zvěděli, že

jest jim žítí život květin. Z tesařské dílny v Nazaretu vyšla osobnost nekonečně větší, než jakou kdy vytvořily myty a legendy, osobnost ku podivu určena, by odhalila světu mystický smysl vína a pravou krásu polních lilií, jak toho nikdy, nikdo neučinil na Kithaironu ani na Enně.

Wilde.

Kam jste se poděli, krásní snové mé záliby,
nyní, kdy smrt, ohrožujíc tělo i duši,
ve dvojí podobě na mne doráží?

Moji touhu neutiší ani štětec ani dláto, jedině
láska, která se neleká samé smrti, která
s kříže vztahuje po nás své objetí!

Michel Angelo.

Jest nade všecku pochybnost, že zjev Kristův
— očima spatřovaná podoba jeno tvář=
nosti i tvářnost jeho života — jest ze
všeho, co budeme kdy z něho míti —
to nejméně klamné, to nejčistší a nej=
dokonalejší. Na tom nutno státi. A tu
právě navazuje víra tajemná pouta,
a zrakům našim se zjevuje onen nebeský
žebřík, po němž k nám sestupují nad=
zemští pomocníci a vedou nás stupeň
po stupni vzhůru — vysoko vzhůru nad

nás samy. Tajemství je však mnoho, a není světějšího nad to, o němž jsme se zmínili, že bez poskvrny čistě lidské je velmi blízko čistě božskému.

Chamberlain.

Máme největší příklad čistého náboženství v Ježíšovi: Ježíš byl hlava nadmíru jasná, alespoň mysticism a ekstase nedávaly jeho náboženství ráz výlučný . . . Ježíš podával náboženství čisté, nerozčilené, klidné, jasné. I my chceme náboženství jasné, čisté nemlhavé.

Masaryk.

Nebo to jest člověk, kterýž na zemi ráj našel, čím kdo pokorněji trpí, tím je patrnější svůj vítěz, světa pán, Kristův přítel, dědic nebe. Nebo tak Kristus pokoje hledati a jej stíhati učil, bijícímu tváře nasazováním, beroucím sukně i pláště necháváním, nutícím jíti míli i druhé přidáváním, nepřátel milováním, nenávistníkům dobře činěním a za protivníky se modlením.

Komenský.

A já již nejednou řekl: já dosud Ježíše pokládám za našeho nejvyššího učitele náboženství.

Masaryk.

V žádném stavu nežije už Kristus. Ó, živote můj, ó, naději a útěcho, vidím, že jste zhasly ve všech srdcích.

Jacopone.

Tobě, Pane Ježíši, buď chvála, z něhož jde náboženství mé! Ne já jsem se vychvátil z víru toho, ale Tvá milost; ne já jsem se vymotal z labyrintu toho, ale Tvá moudrost; ne já jsem se dobyl z okovů těch, ale Tvá všemohoucnost; tys rozvázal pytel můj.

Komenský.

Slov a podobenství Kristových nemůže zapomenouti nikdo, kdo jednou je slyšel. Jest to nejen krása výrazu, ale především moc pravdy a její podmaňující účinnost, jež nás povznáší z prachu všednosti a dávají nám tušiti nekonečnost, jež dříme v každé lidské duši. V evangeliích jest pro nás učení spásy a my lidé dvacátého věku chápeme jeho věčné pravdy teprve nyní. Slovo: království boží ve vás, vyslovené před stoletími, jest významím moderních duchů. Lačníme po křesťanství a chtěli bychom citem vzplátnouti v přítomnosti Kristově. Toužíme po tom, slyšeti jej, jak máme žíti, hyneme

nejistotou a pochybnostmi, kudy se brátí
cestou života.

Chamberlain.

Na počátku bylo Slovo, a to Slovo bylo
u Boha, a to Slovo byl Bůh.

To bylo na počátku u Boha.

Všecky věci skrze ně učiněny jsou a bez
něho nic není učiněno, co učiněno jest.

V něm život byl, a život byl světlo lidí.

A to světlo v temnostech svítí, ale tmy
ho neobsáhly.

Jan, 1, 2.

HLEDÁNÍ SPÁSY.

Jakož vidí lidi marné, ani se měnie podlí
takovýeh časóv, v některé časy chtie
svatí býti a v některé nechtie, protož
ďábel všecko to má na pomoc jako oděv,
aby nebyl poznán, až by uvedl člověka
v nosidlo a v raněnie a někoho v smrt.

Chelčický.

Temná, záhadná hlubina je člověk, jehož
vlasy na hlavě, Ty, Pane, máš spočteny,
jež se nemohou bez tvé vůle zmenšiti

a přece lze jeho vlasy snadněji spočítat než jeho vášně a hnutí jeho srdce.

Sv. Augustin.

Poutníče, kdo jsi? Vidím tě, jak jdeš svou cestou, bez výsměchu, bez lásky, s očima zkoumavými, velkýma a smutnými – jako olovnice, jež se vynořuje z každé hloubky opět na světlo, nenasycena – co hledala tam dole? – s hrudí, jež nevzdychá, se rtem, jenž ukrývá svůj hnus, s rukou, jež pomalu ještě bere. Kdo jsi? Co jsi učinil? Odpočiň si zde: toto místo je pro každého – zotav se! A nechť jsi kdokoli, co se ti nyní líbí? Co ti slouží k zotavení? Jen to jmenuj! Vše, co mám ti nabízím.

Nietsche.

Kdož se vůli boží neprotiví, ten více Pána Boha uctí a své duši prospěje, nežli by všechen svět, kdyby jeho byl, pro Boha dal.

Hus.

Nestydím se za evangelium Kristovo, moc zajisté Boží jest k spasení každému věřícímu.

Pavel, 1, 16.

Zbytek svého života proputuj jako muž, jenž všecko celým srdcem bohům přenechal, žádného člověka nejsa pánem, žádného nejsa otrokem.

Marc Aurelius.

Hluboké moře a hořké jsou lidé tohoto světa tělesní a slepí, nepokojní, pyšní, kteréžto ďábel snadně zamutí jako moře nepokojné a káže jemu vrieti, jako když masti vrú.

Chelčický.

Vše, co pouze tušíme, bývá dojemnější, nežli to, co máme bez obalu před očima. Proto se přednášejí tajné náboženské nauky v symbolech, jako v noci a temnotě.

Demetrius.

Člověku je vrozen pud po dokonalosti. Nesnesitelným zdá se mu »někdy, někde, jednotlivě, částečně, někteří«, místo toho chce slyšeti »vždy, všude, všeobecně, úplně, všichni«. Jeho mysl je bez mezí.

Giordano Bruno.

Člověk roste vznešeností svých záměrů.

Schiller.

Láska ke všemu, co čisté v člověku bez ohledu na příslušenství, postavení, na peníze, vlast i vyznání, touha po zdo=konání v jednotlivém člověku a ve všem člověčenstvu jako celku – to tvoří pravého člověka.

Zschokke.

Nezáleží na tom, jestli zvítězím; ale záleží mi na tom, abych byl sobě věrným. Nezáleží mi na tom, zda se potkám se zdarem, ale záleží mi na tom, abych žil podle toho světla, které vidím. Musím se postavit do řady s kýmkoli, kdo stojí na straně spravedlnosti dotud, pokud jedná spravedlivě, a rozloučiti se s ním, když jde směrem nepravým.

Lincoln.

Hlas opravdové zkroušenosti, jenž vychází z úst pokorného hříšníka, je velikým nářkem božímu sluchu.

Kempenský.

Miluj, ano miluj toho, kdo ti ublížil, koho jsi zatracoval, nerad měl a zmizí vše to, co zakrývalo před tebou jeho duši. Uvidíš jako čistou vodou na dně božskou pod=statu jeho lásky a nebudeš musiti, ba

ani nebudeš moci udíleti mu odpuštění,
jen sobě budeš moci odpustiti, že jsi ne-
miloval Boha v tom, v němž byl, a v němž
jsi ho pro svou nelásku neviděl.

Tolstoj.

Vidím nad sebou cosi vyššího a lidštějšího
než jsem sám, pomozte mi všichni, jakož
i já chci pomoci každému, kdo totéž
poznává a tímž trpí, dosíci toho, aby
konečně opět vyvstal člověk, jenž se cítí
plný a nekonečný v poznávání a lásce,
v nazírání a dovednosti a jenž jako
soudce a odhadce věcí utkvívá cele na
přírodě a v přírodě.

Nietsche.

Muž dvojí myslí, jest nevytrvalý na všech
cestách svých. Dobře bývá člověku
prostému a spravedlivému bez lsti, ježto
jest s ním Bůh, jenž řídí všechny jeho
skutky na pravou cestu.

Kempenský.

Není-li lásky, modlení vzhůru nejde.

Hus.

Stal se poutníkem a vzal na sebe povinnosti
mnišské. Zřekl se zabíjení a zdržuje se

ho. Bez hole, bez meče, je pln sdílného soucitu se všemi živoucími bytostmi. Zdržuje se všeho, čeho darem nedostal . . . Žrekl se nečistoty, žije čistě věren odřikání, odumřev nízké žádosti tělesné. Žrekl se lži . . . mluví pravdu. Co na jednom místě slyšel, nevypravuje na jiném, aby se nestal příčinou rozepří . . . Smiřuje nesnášlivé, smířené utvrzuje, svornost jej těší . . . Slova, prostá hany, lahodící uchu, laskavá . . . mluví. Jednou denně jí, v noci je střízliv, ani mu nenapadá jíst v nepravý čas. Tance, zpěvu, her, divadel se vzdaluje. Věnce, voňavky, masti, strojení zamítá. . . . Vysokou a širokou postelí pohrdá. Zlata a stříbra nepřijímá . . . Surového obilí nepřijímá. Syrového masa nebere. Žen a dítek nepřijímá . . . Služebníků a služebnic nepřijímá . . . Obchodování se vzdaluje. — Jako pták, kamkoli letí, jen svými křídly rychleji se nese, tak i poustevník se spokojí oděvem, který kryje tělo jeho a miskou, která je mu veškerým náčiním . . . V plnění svých předpisů řádových nachází vnitřní, čisté blaho. — Uvidí-li jakoukoli formu, nepocítí k ní náklonosti ani odporu . . . — Věren těmto předpisům, věren této svaté kázni smyslů,

věřen tomuto jasnému, pravému poznání, vyhledává v ústraní odpočinek: strom lesní, jeskyni, hrobku v horách, hřbitov, lesní tišinu. ~ Po jídle, když se byl vrátil z obchůzek žebravých, usedne a skříživ nohy a vztyčiv tělo, noří se do pravého poznání ~ ~

Buddha.

Slyšte, křesťané! Život jeden a pouhý, ale smrti tisícere jsou způsoby, pravda jedna a pouhá, bludů však tisícere podoby. Pak i Kristus jeden a pouhý, antikristů však tisícere podoby; neboť kdož není s Kristem, proti Kristovi jest, t. j. anti-kristem. A dílem antikristů vskutku jest, co lidí znesnadňuje a rozvádí, co vede snahu jiným škoditi a s nimi válčiti.

Můžeš tedy vyvoliti sobě vůdce života, abys moudře žil. Kdo tímto vůdcem ti může být, nemůžeš býti již o tom v pochybnosti. Je to Kristus, tvoje cesta, pravda a život.

Komenský.

Mysterie mitraické, které se v římském světě hodně rozšířily, měly za nejdůležitější obřad obětování chleba a kalicha, nad

nimiž se pronášela jakási slova. Záhadné spojení všeho toho je velmi temné.

Renan.

Pravé vědění je ve zjevení ducha božího věčnou moudrostí; ten ví ve svých dětech, co chce. Vylévá svou moudrost a své divy, svými dětmi, podobně jako země vydává všelike květy. Bydlíme-li vedle sebe jako pokorné dítky v duchu Kristově a těšíme se jeden i druhý z darů a poznatků, kdo má nás spravovati? Kdo řídí ptáky v lese, kteří velebí Pána všech bytostí rozličnými hlasy každý podle své podstaty? Trestá je také duch boží, že neuvádějí svých hlasů v soulad?

Proto jsou lidé, kteří se nesváří pro vědy a vůli boží a vzájemně sebou opovrhují, pošetilejší než ptáci v lese a krotká zvířata, která nemají pravého rozumu; jsou před svatým bohem neužitečnější než kvítí luční, které v duchu božím tiše stojí a hlásá božskou moudrost a sílu; ano, jsou horší, než bodláčí a trní, které roste tiše mezi krásnými květinami; jsou jako dravá zvířata a draví ptáci, kteří ostatní ptáky zastrašují od zpěvu a chvály boží.

Boehme.

Andělé, kteří s vámi jdou a splétají vavříny života pro vaše mladá čela, jsou námaha, pravda a vzájemná věrnost.

Emerson.

Lidem opravdu křesťanským mohlo by stačiti desatero, anebo jádro Kristova zákona: láska k Bohu a bližnímu. Právě Boha se bojícím a bližní milujícím netřeba mnohých zákonů; samo svědomí by mohlo poučiti každého, jak by vděk a vhod sobě činíce mohli se Bohu a lidem líbiti.

Komenský.

Nevěřte lidem, kteří se stavějí mezi vás a Boha, aby stín jejich zakryl Jež před vámi. Takoví lidé mají jen zlé úmysly. Jen od Boha pochází síla, která dává svobodu, jen od Boha láska, která sjednocuje.

Lamennais.

Nuže, učedníci, jděte v širý svět, chodte ke spáse mnohých, k požehnání, ze soucitu pro svět. Hlásejte učení, které slavné je na počátku, slavné v středu, slavné v závěru, podle ducha i podle litery. Jsou bytosti, jejichž zrak jen málo je pokryt prachem; nebude-li jim však

hlásána nauka, nelze jim dosíci spásy.
Hlásejte jim, oni nauku pochopí a přijmou
život svatosti.

Buddha.

Jen rozšívej své skutky a svá slova po ves=
míru, věčně živém, věčně činném. Toť
símě, jemuž nelze zahynouti.

Carlyle.

Protestantismus opustil lidskou obraznost.
Nedovolil Bohu vykupiteli, aby se jí
zmocnil. Zapomněl, že Bůh stvořitel
učinil západy slunce a rozkázal skvoucím
nocem, aby řekly člověku slovo o jeho
nádheře.

Hello.

Mudřec hledá jenom jedno, a to dobro nej=
vyšší, blázen věří, že ho malých tužeb
mnohost utiší.

Silesius.

Nebo kdož miluje bližního, zákon naplnil.
Poněvadž to přikázání nezabiješ, nese=
smilníš, nepokradeš, nepromluvíš křivého
svědectví, nepožádáš a jestli které jiné
přikázání v tomto slovu se zavírá: Milo=
vati budeš bližního svého jako sebe

samého. Láska bližnímu zle neučiní a protož plnost zákona jest láska.

Sv. Pavel.

Ctnost činí člověka Bohu vzácna.

Hus.

Míti soucit se vším, co žije, je známkou, dle níž se pozná pravý Ārija.

Dhammapada.

Choďte, dokud máte světlo, ať vás tma nezachvátí, nebo kdo chodí ve tmách neví, kam jde.

Jan 12, 35.

Prosím mistrův, aby jsouce dobře (rozuměj mravně) živi, své žáky mravně učili, nejprve aby Boha milovali, pro jeho se chválu učili a pro prospěch obce a pro spasení, ale ne pro lakomství, ani pro světské zvelebení. Prosím studentů i žáků jiných, aby mistrův svých v dobrém poslouchali a následovali, a aby se pilně pro boží chválu a pro spasení své i jiných lidí učili.

Hus.

Jen na nás svítí slunce dobrotivě, kteřížto jsouce zasvěceni vykonáváme spravedlnost všeho druhu domácím i cizím.

Aristofanes.

Co mi bylo platno, že jsem — hanebný otrok zlých vášní — přečtl všechny knihy tak zvaných svobodných umění, pokud jsem si je mohl opatřiti, a že jsem jim rozuměl? Měl jsem radost, že bylo v nich cosi pravdivého a spolehlivého, ale nevěděl jsem odkud to pochází. Byl jsem obrácen zády k světlu a obličejem k osvětlenému, proto nebyla moje tvář osvětlena, ježto jsem hleděl na osvětlené. Co jsem chápal v umění řečnickém a přednášecím o mírách, hudbě a číslech bez velké námahy a dlouhého návodu jiných, to Ty víš, o pane můj Bože, poněvadž hbitá chápavost mého ducha a jeho bystrost byly Tvými dary, ale já jsem Tobě za to neděkoval. Proto mi nebyly ke spáse, nýbrž ke zkáze, ježto jsem byl domýšlivý na to, že mám většinu svých vloh ve své moci, nevyznával jsem svou silou Tvou čest, nýbrž odešel jsem do daleké země, abych tuto sílu ničil v záletném rozkošnictví.

Sv. Augustin.

Jedině evangelium je vždy jisté ve vztahu
k morálce, vždy jediné, vždy sobě rovné.
Rousseau.

Jsou dvě rozdílné čty demetrických duší.
Jedna bloudí těkavě zde po zemi; druhá
započíná rej v kruhu se světlymi hvěz-
dami nebeskými. K této čtetě jsem při-
dělen; nebo ten bůh byl vůdce můj.
Řecký náhrobní nápis.

My ničeho nenazýváme svým, my žijeme
v radosti bezměrné; veselí je nám po-
krmem jako bohům světel.
Dhammapada.

Odstupte ode mne, činitelé nepravosti, nýbrž
nástrahy nepravosti! Hospodin je můj
podíl, mé dědictví, můj hrad, skála má,
světlo mé, spasení mé, strážce můj,
ochránce můj; jiných ochránců neznám.
On je má ozdoba, má koruna, mé slunce,
má sláva, mé věčné dobré. Nechlubím
se lidmi, ani čím jiným; v samém bohu
mém je chloubá má. Nebo kdo chce
moudrým býti, ten buď bláznem, aby
učiněn byl moudrý, poněvadž Bůh moudré
světa lapá v moudrosti jejich a naduté
uměním dává v převrácenost smyslu.
Komenský.

»Dejte mi velikou myšlenku, bych mohl býti z ní živ« — žádal proslulý německý básník J. G. Herder, leže na smrtelném loži. Jeho přátelé připomenuli mu slova evangelisty lásky: »Tak Bůh miloval svět, že Syna svého jednorozeného dal . . . « »To stačí! Z toho může býti člověk živ« . . . řekl umírající

Herder.

Bohu, kdo odplatí, že dal jest duši? . . .
A mistru, kdo odplatí, jenž jest dal umění?

Hus.

Budiž pochváleno jméno tvé na věky, že mne vedeš, kudy ráčíš, a vzkládáš, co se ti líbí. Kdykoli mi dobře jest, od tebe jest, znám to a v tom se kochám; kdykoli pak zle, ode mne jest, protože já nic nejsem, než mdloba a nestatečnost.

Komenský.

A kdež my úžitky soudíme, a kdež my spasení hledáme a kdež Boha čekáme, tu on přistupá a cestu k nám má <děbel> a tu své nepřítelně proti nám stojí.

Chelčický.

Ó, bratři, buďte vždy pamětlivi mého napomenutí: vše povstale jest pomíjitelné; bažte po vykoupení bez ustání.

Buddha.

Složené máme v Kristu to, což v centrum bytí má, jmenovitě: původ dependence své, odpočinutí, pokoj a bezpečnost neskonalou. On zajisté k srdci božímu klíč má; nýbrž to litostivé boží srdce v sobě nosí. Protož dí: Žádný nepřichází k Otci, jediné skrze mne. A hned za tím: Kdo vidí mne, vidí Otce, nebo já v Otci jsem a Otec ve mně. Krista tedy naleznouce, nalézáme nebeského Otce; a naleznouc nebeského Otce, nalézáme studnici tu, z níž jsme vyplynuli, to blahoslavené věčnosti centrum; a tak jsme doma.

Co dále? Ve mně naleznete odpočinutí duším svým, totiž čeho jinde ve světě s velkým bez konce kolotáním darmo hledáte, to u mne plně naleznete, a toužení vaše přestane.

Co více? Ve mně máte pokoj; totiž u mně nesčíslným bídám a trápením, jichž svět plný, uležíte, nýbrž i hněvu božímu, žádná vás věc znepokojiti moci nebude.

Co naposledy? Neztratí se u mne žádný, aby měl zahynouti, totiž bezpečně u mne každý odpočívati můž, žádného nepřítele neboje se na věky.

Komenský.

Každý lidský čin, budiž sebe bezmocnější, ztrácí svou bezmocnost, poji-li se s pojmem vykoupení. Bůh nám dopřává a nařizuje přijmouti hojnou slávu činnosti, kterou spojuje se svou. Jednáme s ním a naše práce odpočívá v něm.

Hello.

Má-li kdo spasen býti, musí v Krista uvěřiti, jeho slovo uvnitř slyšeti a je skutkem až do smrti plniti.

Hus.

Dobrým člověkem může být každý, kdo chce, ale zlým aby byl, na to musí mít člověk nadání. Proto rádi by byli lidé stůj co stůj filosofovy, jen ne křesťany, vždyť filosof musí mít nadání, kdežto křesťanu stačí pokora, a tu může mít každý, kdo chce . . .

Kierkegaard.

Nad tělem nech vládnout vzdělání, bys vyšinuv se v zářný éter, v lůně nesmrtelných stal se bohem.

Pythagoras.

A ten dobře dobré Bohu chce, kdo nejsa v hříchu smrtelném, chce vše, co Bůh chce, a tak srovnává se s ním ve vůli. A že Bůh chce vše dobré, protož, kdo Boha miluje, ten volí a tak i miluje vše dobré. A čím co je lepší, tím více má to milovati, a že Bůh jest nejlepší dobré, protož Boha má člověk nejvíce milovat.

Hus.

Poznáte pravdu a pravda vás osvobodí.

Sv. Pavel.

Pravda je velká a slastiplná, pravda může vás osvoboditi od zlého. Kromě pravdy není ve světě jiného osvoboditele. Mějte důvěru k pravdě, i když nejste ještě schopni pochopiti ji a když její sladkost považujete za hořkost, a ačkoli budete zpočátku před ní ustupovati — důvěřujte pravdě!

Buddha.

Všecko jen na tom záleží, vyjítí srdcem z světa a ze všech tvorů, i ze sebe

samého a pohřžiti se v hlubinu dobro= tivosti boží.

Komenský.

Pravá spása je vždy v našich rukou. Jako stín provází předmět, tak spása provází dobrý život.

Tolstoj.

V ten den vy poznáte, že já jsem v Otci svém, a vy ve mně a já ve vás.

Jan 14, 20.

Jediné křesťanské náboženství, majíc vůdcem onoho, který je cesta, pravda a život, jest onou svatou, proroky slibovanou cestou k Sionu.

Ale i tu — žel! žel! Po veškerém světě sotva nalézá se druhý, zmatenější labyrint nad náboženství křesťanské! Tak mnoho= tvárné a na tolik sekt rozštěpené! V tolik tisíc otázek o víře, v tolik mínění o jednot= livých otázkách a v tolik bojů o mínění rozeklané, že nic podobného zmotaného na celém světě se nenajde! A nikde se neuvidí tolik trpkých nenávistí pro ná= boženská nedorozumění, tolik zarputilostí a krvavých stíhání a trýzní i ohavných válek, jako zde.

Komenský.

Aj, nové činím všecko.

Jan, Zj. 21, 5.

A já slávu, kterou jsi mi dal, dal jsem jim, aby byli jedno, jako my jedno jsme. Já v nich a ty ve mně, aby láska, kterou jsi mne miloval, byla v nich a i já v nich.

Jan 17, 22—23.

KRÁLOVSTVÍ BOŽÍ.

Blaze tomu, kdo je viděl a sestoupil pod dutou zemi; on zná konec života, ale také zná od Zeva přislíbený počátek života.

Pindar.

Ó, třikrát blaze těm smrtelníkům, kdo tyto posvátné věci viděli, když sestoupili do Hadu; jen těm patří život v podsvětí, na všechny ostatní čeká trápení a bolest.

Sofokles.

Mysterie Bakcha thrackého tajily v sobě vznešené ideje o nesmrtelnosti a hlásaly lidu podobné názory o idylickém životě v ráji, s nimiž se setkáváme pak v křesťanství.

Renan.

Pomoci volu z jámy jest tu důležitější než návštěva chrámu. Ne ty, kteří hledají pravdu v hlubokých meditacích, ale děti představuje nám Kristus jakožto vzor dědictví království božího.

J. Wurmová.

Tak jest království Boží, jako kdyby člověk uvrhl símě do země, a spal by, a vstával by ve dne i v noci, a semeno by vzešlo a vzrostlo a on neví jak.

Marek 4, 26—27.

Na cestu ze ztraceného ráje dává Bůh člověku práci a bolest — zdánlivě jako trest, ale tak jedná mnohá moudrá matka, která za trest uloží dítěti něco, co je mu ve skutečnosti k prospěchu. Tak i v tomto zdánlivém trestu dal Bůh člověku největší požehnání, neboť v práci a bolesti nejsnadněji najdeme cestu ke ztracenému ráji a ke království Božímu.

J. Wurmová.

Nekladte přece království boží do svého vědění a do svých domněnek, nýbrž do síly.

Boehme.

Nechte dítek a nebraňte jim jíti ke mně, nebo takových je království nebeské.

Matouš 19, 14.

V eleusiniích učili se nejen šťastně a blaženě žíti, nýbrž také s nejsladší nadějí umíratí.

Cicero.

Smysl lidského života, člověku pochopitelný, záleží v tom, aby se rozšířilo království boží na zemi, totiž aby se pracovalo k přetvoření samolibého, nenávistného, násilnického, nerozumného způsobu života v milující, bratrský a rozumný způsob.

Způsob, jak najít odpověď na otázku, co má člověk dělati, záleží v tom, co podle evangelia obsahuje celý zákon a proroci: A protože všechno, jakž byste chtěli, aby vám lidé činili, tak i vy číňte jim, toť zajisté je zákon i proroci.

Odpověď je, jak vidno, velmi prostá, nám však se zdá — i vychování i lživé náboženství učí nás tomu — že smysl života není ve službě Bohu a bližnímu, ale v našem osobním štěstí. Nám zvyklým žíti jen pro sebe a své osobní štěstí

zdá se těžkým přenést cíl svého života se sebe na službu Bohu. Však nechť jakkoli těžko, jest to přece možno a čím více se budeme tomu učit, tím přirozenějším se to stane, zvláště proto, že plněním vůle boží dosáhneme nejvyššího osobního blaha, jež jsme dříve považovali za cíl svého života, jak řečeno v evangeliu: Hleďte nejprve království božího a spravedlnosti jeho a to ostatní bude vám přidáno.

Tolstoj.

Kdož žízniš, přijdiž, a kdo chceš, naber vody života darmo.

Jan, Zjev. 22, 17.

Poněvadž Pánu se zlíbilo otevřít zrak ducha mého a nyní již po devatenácte let mám jej otevřený, bylo mi dáno vidět věci, vyskytující se v duchovním světě, a je též popsati. Mohu ujistiti, že nejsou to žádné vise, nýbrž že jest to viděné za úplného bdění.

Rozdíl mezi člověkem v přírodním světě a mezi člověkem v duchovním světě jest ten, že netělesný člověk jest oděn duchovním tělem, hmotný však přírodním tělem, a duchovní člověk vidí duchovního člo-

věka právě tak zřetelně jako přírodní člověk vidí přírodního člověka; avšak přírodní člověk nemůže viděti duchovního člověka, aniž duchovní člověk může viděti přírodního člověka pro rozdílnost, jež jest mezi přírodností a duchovností; jaká jest tato rozdílnost, může býti popsáno, ale nedá se tak učiniti stručnými slovy.

Na základě toho, co jsem po tak mnohá léta viděl, mohu sdělit toto: že v duchovním světě jsou území jako v přírodním světě; a že zde jsou pahorky a hory, roviny a údolí, a rovněž i prameny a řeky, jezera a moře, že jsou tam ráje a zahrady, háje a lesy; že jsou tam paláce a domy, spisy a knihy; dále úřady a obchodování; že jsou tam drahokamy, zlato a stříbro: slovem, že tam je vše v celku i jednotlivostech, co jest v přírodním světě; toliko v nebesích jest to neskonalé dokonalejší.

Swedenborg.

Vlast naše, nebesa, mohou se otevřítí.

Hugo.

Činíš-li co dobrého, čiň ke chvále boží. Když vlastní ctnosti a cizí dobré skutky bez rozdílu prostě a upřímně, čistě a ochotně

obracíme ke cti a chvále boží, přičítajíce
vše Bohu, své zásluze a síle však nic,
když vše si odnímáme a všeho docela
se zbavujeme, tehdy důkladně šlapeme
a ničíme pýchu, závist a marnou slávu.
Neboť raduje-li se kdo v sobě a nikoli
jedině v Bohu, nejvyšším dobru, zbavuje
se věčné slávy a věčného důstojenství.
Kempenský.

Ti, kteří se slzami rozsévali, s prozpěvováním
budou žítí.

Žalm 136.

Já jsem vzkříšení a život. Kdo věří ve mne,
byť pak i umřel, živ bude.

Jan 11, 25.

K NEJVYŠŠÍMU CÍLI.

Všední lidé hledají nebe, ale sváteční lidé,
hlubocí a vyvolení duchové, hledají Boha.
Rosegger.

Bezpečněji se pije voda z samé studénky
než z potůčka. U lidí zajisté a jiných
tvorů všecko je nedokonalé, u Boha
všecko, víc než se mysliti může, doko-
nalé. U lidí často se zdá, že něco jest,
a nebude nic; u Boha nepoměrně vždycky
jisté. U lidí se těžce dosahuje i to málo,
což tu jest; u Boha snadně se všichni
pokladové milosrdenství otvírají. Napo-
sledy, co u lidí a od lidí jest, snadně se
tratí; co od Boha na věky trvá.
Komenský.

Pravá pokora povyšuje člověka v Bohu.
F. Hartmann.

V milování Boha a bližního záleží všecka
přikázání.

Hus.

Nevím, odkud jsem přišel, nevím, z čeho jsem vzat; avšak to vím jistě, že nade mnou je jakási láska, která na mne nikdy nezapomíná.

J. Kerner.

Co z pravé lásky prýští, nikdy nevysychá.
Palacký.

Co je svatost? Mravnost je čistý zevnějšek, ale svatost je vnitřní čistota. Mravnost je mrtvé tělo, čistě umyté, v čisté, bílé roucho zahalené: svatost je živá postava v dokonalé čistotě.

Spurgeon.

To jest také Boha milovati: vůli boží plniti, a Jeho vůli vznéstí nad svou vůli.

Hus.

Jedním slovem býti svatým a tím je všechno najednou řečeno. Ctnost je všeobecný svazek všech dokonalostí. Činí muže rozumným, obezřelým, chytrým, moudrým, udatným, rozvážným, poctivým, šťastným, čestným, pravdivým a hrdinou v každém ohledu. Tři věci činí šťastným: svatost, zdraví a moudrost. Ctnost je sluncem mikrokosmu či malého

světa a jeho polokruh je dobré svědomí. Je tak krásná, že nachází přízeň u Boha a lidí. Nic není tak láskyhodno jako ctnost, nic není tak opovržení hodno jako hřích. Jedině ctnost je věcí vážnou, vše ostatní je žert.

Dovednost a velikost má se měřiti podle ctnosti a ne podle štěstí. Ona jediné je soběstačná: za živa činí člověka láskyhodným a po smrti pamětihodným.

Gracian.

A oblecte toho nového člověka podle Boha stvořeného, v spravedlivosti a svatosti.

Sv. Pavel.

Není nic vyššího než přiblížiti se božství více než jiní lidé a šířiti odtud paprsky božství mezi lidským pokolením.

Beethoven.

Rci mi, jakou měrou miluješ — a já ti povím, jak dalece jsi poznal Boha. Rci mi, jak mocná je tvá láska, a já Ti řeknu, jak daleko jsi vnikl do říše harmonie a žití božského.

Trine.

Nejrychlejší zvíře, které vás unáší k dokonalosti, je utrpení; neboť nikdo nepožívá víc věčné blaženosti nežli ti, kteří s Kristem stojí v největší hořkosti. Nic není trpčího než bolest a nic sladšího než vzpomínka na přetrpěnou bolest.

Eckart.

Křesťanem slove učedník a následovatel Kristův, který totiž, co Kristus učil, věří, co přikázal, koná, co slíbil, čeká. Kdybychom povýšeněji mohli mluvit, mohl by křesťanem nazván býti člověk, který Kristu jest podoben i kterému tou podobností je zbožněnu býti. Člověk zajisté snaží se přirozeností svou zbožněti; neboť jelikož všeliká bytost se nese k dokonalosti a vznešenosti, člověk pak nic nad sebe vznešenějšího nemá kromě Boha, hledá tedy státi se jako Bůh jest.

Komenský.

Co je svaté? To, co poutá k sobě mnohé duše.

Co je nejsvětější? To, co dnes a věčně pocítují duchové hlouběji a hlouběji.

Goethe.

Hned z jitra rozsívej símě a u večer nedávej
odpočinouti ruce své.

Sv. Pavel.

Nade všechny milosti a dary Ducha sv., které
Kristus popřává svým přátelům, jest
i vítěziti nad sebou samým a ochotně
pro lásku Kristovu snášeti muka, křivdy,
pohany a nehody, neboť všemi ostatními
dary božími nemohli bychom se chlubit,
protože nejsou naše, ale boží. Proto praví
apoštol: Co máš, abys neměl od Boha,
a když jsi to obdržel od něho, proč se
chlubíš, jako bys to měl ze sebe? Ale
v kříži, trápení a soužení se můžeme
chlubit, anť praví apoštol: Nechci se
chlubit než v kříži našeho Pána Ježíše
Krista.

František s Assisi.

Svatých vítězů píseň
zvoní k nim z křišťálových oken,
a když se v lítosti navrátí k zemi,
tu v jejich zpěvu
jiskří se její ohlas.
Při stavbě chrámu
v tesání mramoru, do kladiv hovorů
zníti je slyšíme
z modra;

Sladkost věčného rytmu,
jímž dýchají stejně
slunce i růže,
srdce i moře,
systémy světů,
přiliv i odliv
světla :
éterné vlny,
tepající o bok
tajemné lodi,
která naší duši
odveze jednou,
až naším posledním dechem se napnou
její plachty.

Březina.

Vy jste světlo světa. Nemůžet' město na
hoře ležící skryto býti.

Matouš 5, 14.

Tak chodil sv. František přírodou a kam
vkročila jeho noha, jakoby v okamžiku
byla snata stará kletba se země; v záři,
která jej obklopovala, zjasnila se temná
skvrna jako šedý mrak v ranním čer-
vánku. Zvířata hrála si důvěřivě kolem
něho, květiny k němu vzhlížely milými
zraky; ano i živly zvedaly záдумčivě
hlavy ze svých pohádkových světů a

pohlížely udiveně v nezvyklém lesku na toho, kdo je probudil. Spoutány vyšší, magickou božskou mocí, která z něho vyzařovala, plnily ochotně jeho rozkazy a teprve, když zašel a poslední paprsek, jeho osobnosti uhasnul, přihlásila se kletba ke svému právu, ráj zmizel, život skryl se znova za tvrdou kůru a cherub s plamenným mečem vstoupil opět na práh.

Görres.

*ABECEDNÍ SEZNAM JMEN AUTORŮ.***A**

Aeschylos 207.

Ambrož Sv. 32, 119.

Amiel 138, 152, 176, 185, 204.

Angell 22, 39.

Archilochos 101.

Aristofanes 274.

Aristoteles 33, 36, 50.

Athenagoras 247.

Auerbach 73.

Augustin Sv. 100, 222, 240, 241, 242, 244,
264, 274.

B

Bacon Verulamský 50, 109, 219.

Balzac 109.

Barth Jaroslav 29, 34, 114.

Baumarchais 76.

Bayle 219.

Beethoven 122, 130, 289.

Bergson 217,

Bernard Sv. 167.

Bhagavad Gita 12, 16, 245, 246, 247.

Björnson 36 95, 115.

Blackie 118, 121, 127.

Blanqui 251.

Blavacká Helena Petrovna 16, 20, 43, 134,
170, 172, 179, 192, 195, 208, 210, 237.

Bleibtreu 206.

Boccaccio 141.

Bock 28.

Boehme (Böhme), 144, 168, 177, 194, 205,
244, 270, 282.

Boileau 53.

Bonn 252.

Bruno Giordano, 144, 182, 194, 265.

Březina 237, 243, 292.

Buckle 80, 97.

Buddha 24, 93, 180, 202, 256, 269, 272,
277, 279.

Büchner 134, 153.

Bulwer 153.

Byron 137, 254.

C

Caesar Julius 219.

Carlyle 52, 98, 117, 133, 145, 160, 272.

Cicero 32, 52, 98, 157, 206, 283.

Comte 40.

Cordfrey 31.

Č

Čáda 30.

Čech Svatopluk 84, 117, 121, 122, 140, 177.

Čechov 118, 173.

Čelakovský 31, 67.

D

Daniel 57.

Dante 25, 174, 209.

Darwin 66, 139, 159.

Daudet 77.

Davy 153.

Demetrius 265.

Denis 50

Dhammapada 273, 275.

Dickens 44, 131.

Diderot 153.

Diesterweg 54.

Dógen 214.

Dostojevský 26, 141, 157, 162, 168, 250.

Drtina 88, 100.

Dumont 130

Durdík 19, 52, 141.

E

Eckart 171, 172, 242, 247, 290.

Eckarthausen 207.

Egyptský rukopis 241.

Emerson 14, 15, 16, 18, 69, 119, 122, 129,
133, 140, 185, 193, 196, 271.

Encausse 21.

Epiktet 71, 132, 160.

Eschenbachová 198.

Euripides 131, 201, 207.

F

Fénelon 28, 30, 37, 108.

Ferry 31.

Feuerbach 18, 59.

Ficinus 149.

Fielding 21, 22, 56, 213, 214, 215.

Flammarion 13, 14, 17, 18, 82, 84, 85, 98,
211, 216, 217.

Forel 112, 116, 142, 145.

Fouillée 15, 27, 39, 40, 44, 93, 163.

Foustka 113.

Franklin 124, 205.

Franko 80.

František Sv. z Assisi 235, 291.

Freytag 59.

Fröbel 27.

Fulda 35.

G

Galileo Galilei 16, 157

Garibaldi 86.

Gauguin 123.

Genesis 107.

Gladstone 87.

Goethe 15, 29, 36, 37, 45, 48, 72, 89, 184,
194, 206, 214, 216, 290.

Goldschmith 81.

Gončarov 96.

Gorkij 74, 119, 128, 197.

Görres 293.

Gracian 289.

Grant 86.

Grillparzer 65.

H

Haeckel 15.

Hálek 29, 153.

Haller 21.

Hartmann Fr. 16, 73, 95, 99, 100, 121, 138,
178, 194, 201, 204, 287.

Hatahija 13.

Havlíček 34, 37, 50, 60, 77, 78, 98, 114,
118, 120, 122, 132, 133, 134, 142, 146,
147, 157, 165, 197, 202, 222, 225, 232,
233.

Hebbel 53, 174, 201.

Hedin 179.

Heine 191, 215, 220.

Hello 97, 259, 272, 278.

Herbart 105, 151.

- Herben 158.
Hercen 168.
Herder 61, 87, 102, 121, 200, 276.
Hettinger 191.
Heyduk 140.
Hippokrates 199.
Homer 174.
Horac 108, 200.
Hugo 74, 79, 95, 127, 163, 189, 285.
Hume 101.
Humboldt Alexander 12.
Humboldt Vilém 11.
Hus 70, 92, 98, 99, 110, 126, 133, 139, 141,
162, 240, 264, 267, 273, 276, 278, 279,
287, 288.
Hyrtl 192.

Ch

- Chadwick 35.
Chamberlain 228, 261, 263.
Channing 105, 231.
Chateaubriand 138.
Chelčický 56, 84, 93, 160, 263, 265, 276.

I

- Ibrahim z Kordovy 232.
Ihering 169.
Izaiáš 167, 178, 196.

J

Jablonský 105, 249.

Jacopone 262.

Jakub, apoštol 199.

Jan, apoštol 249, 256, 263, 273, 280, 281,
284, 286.

Jeremiáš 241.

Jeronym sv. 113.

Job 180.

Jokai 102.

Jugde 166.

Jungmann 70.

Juvenalis 168.

K

Kalidasa 19.

Kant 30, 53, 90, 152, 213, 214, 220, 232.

Káthaka-upanišada 207.

Keith 116.

Kempenský 102, 176, 178, 234, 235, 266,
267, 286.

Kerner J. 288.

Keyová 31, 142, 143, 175.

Kierkegaard 278.

Kneipp 125.

Kollár 51, 54, 70, 99, 198.

Komenský 32, 35, 41, 42, 45, 48, 51, 57,
63, 68, 74, 81, 84, 95, 99, 158, 165,

179, 195, 199, 201, 209, 235, 246, 258,
261, 262, 269, 275, 276, 278, 280, 287,
290.

Konfuce 45, 112, 169, 175, 207.

Kotzebue 184.

Kraszewski 122.

Kungfuce 91.

Kürschner 71.

L

Lafontaine 33, 94, 108, 132.

Lamartine 107, 108.

Lamennais 136, 239, 271.

Laoe 82, 95, 151, 178, 179, 201, 239, 240,
248.

Lathbury 204.

Leibniz 26, 56.

Leixner 30.

Lenau 25.

Leonardo da Vinci 131, 207, 233.

Lessing 73, 86, 126, 168, 194.

Lévi 121.

Lincoln 266.

Lindner 146.

Livius 166.

Lodge 196.

Lucretius 151.

Luther 245.

Lužická 28.

M

Maclaren 60.

Maeterlinck 146, 153, 254.

Machar 68, 164, 165.

Majer 97.

Mann 45, 46, 47, 94.

Marc Aurelius 128, 156, 164, 200, 265.

Marden 119, 152, 156.

Marek, ev. 282.

Martin 71, 190, 243.

Marx A. 35, 125.

Masaryk 36, 38, 41, 54, 55, 63, 64, 67, 68,
70, 72, 75, 76, 77, 81, 88, 99, 102, 108,
109, 110, 111, 113, 116, 120, 123, 203,
221, 222, 223, 224, 225, 226, 229, 230,
231, 233, 249, 253, 255, 259, 261.

Maspero 228.

Matouš, ev. 131, 141 181, 246, 283, 292.

Matthew 97.

Maupassant 85.

Mazzini 150, 172.

Mengce 118, 184.

Mickiewicz 146.

Michel Angelo 260.

Mill 43.

Milton 58, 214.

Montaigne 60, 94, 117, 125, 131, 163, 181, 204.

Müller 56, 100, 114, 216.

Multatuli 25, 78, 106, 158.

N

Nansen 37.

Nelson 152.

Němcová 29, 87, 88, 117, 175.

Neruda 42, 51, 58, 67, 168, 186, 200.

Nietsche <Nietzsche> 26, 30, 44, 57, 58, 66,
111, 137, 145, 148, 151, 178, 225, 250,
253, 255, 264, 267.

Nothnagel 111.

O

Ostwald 35.

P

Paine 11, 94,

Palacký 54, 120, 136, 141, 230, 288.

Paracelsus 219.

Pascal 50, 52, 87, 134, 145, 185, 212, 220,
231, 243.

Paul 21, 151, 185.

Pavel sv. 205, 258, 259, 264, 273, 279, 289.
291.

Payot 105, 113, 115.

Permenides 40.

Pestalozzi 27, 49, 90, 183.

Petőfi 197.

Pico de la Mirandola 226.

Pindar 281.

- Platon ⟨Plato⟩ 33, 75, 97, 127, 169, 209,
210, 241.
Plinius ml. 206.
Plotin 129, 217.
Plutarch 105.
Podlipská 36, 88, 128.
Poe 123, 126, 129.
Pope 12, 170.
Příslolí ⟨kniha⟩ 117.
Pythagoras 33, 43, 79, 101, 106, 150, 169,
221, 279.

R

- Rabelais 125.
Renan 130, 270, 281.
Rieger 97.
Rodin 185.
Rolland 75, 96, 218.
Rosseger 92, 287.
Rousseau 29, 36, 38, 41, 46, 48, 53, 58,
78, 89, 101, 125, 135, 147, 216, 275.
Rückert 102.
Ruskin 13, 21, 61, 69, 120, 150, 182, 233.
Ruysbroek 199.

Ř

- Řecký náhrobní nápis 275.
Řehoř z Nissy 130, 134.

S

Sadi 22.

Sankara 150, 170, 183.

Savonarola 70.

Scott 52, 110.

Seneca 41, 107, 121, 172, 177, 206.

Seume 171.

Shakespeare 17, 29, 65, 66, 100, 105, 125,
131, 137, 150, 160, 169, 177, 189.

Shelley 12.

Sheridan 23.

Schiller 16, 53, 56, 57, 65, 79, 131, 138,
144, 161, 198, 249, 265.

Schopenhauer 12, 20, 24, 54, 57, 79, 140,
159, 185, 196.

Schumann 49, 65.

Silesius 235, 240, 272.

Sládek 206.

Sládkovič 129, 174.

Smetana Aug. 69, 119, 144, 167, 177.

Smiles 28, 43, 55, 61, 77, 81, 119, 120, 124,
126, 148, 149, 176, 178, 183, 218.

Sokrates 32, 33, 89, 150, 200.

Sophokles (Sofokles) 132, 255, 281.

Sosnovský 59.

Spencer 137, 158, 159, 175.

Spurgeon 218, 220, 223, 224, 225, 226,
258, 288.

Staělová 94.

Suttnerová 136, 138, 139.

Světlá 135, 149.

Strindberg 130, 183, 205.

Strossmayer, 73,

Struwe 24.

Swedenborg 156, 190, 211, 220, 231, 233,
234, 258, 285.

Swift 100, 186.

Š

Šalomoun 110.

Škoda 139.

Šmilovský 51, 122.

Štítný 27.

T

Talmud 50, 90, 164.

Tarakin 214.

Tasso 247.

Taylor 70, 197.

Terezie sv. 205, 211.

Tesla 52.

Thomayer 134.

Thoreau 59, 61, 107, 174, 176.

Tolstoj 14, 23, 25, 47, 48, 65, 72, 76, 93,
94, 95, 127, 136, 150, 162, 164, 171,
189, 239, 267, 280, 284.

Trentowski 186.

Trine 155, 158, 166, 215, 289.

Turgeněv 125, 149, 170, 200.

Twain 114, 119.

Tyrš 109, 148.

U

Upanišada 199, 208, 239, 244.

V

Vanderbildt 81.

Vauvenargues 215.

Virgil 208.

Virchov 190.

Vlček V. 51.

Volney 190, 198, 219, 223.

Voltaire 23, 59, 102, 106, 132, 232.

Vrchlický 11, 67, 91.

W

Wagner R. 23, 96, 140, 141.

Wellington 79.

Wieland 106.

Wilde 68, 130, 174, 193, 197, 204, 212, 214.
218, 256, 258, 260.

Wilson 68, 182.

Worthwort 58.

Wurmová J. 282.

Z

Zeyer 17, 22, 124, 166, 243.

Zola 22, 37, 38, 58.

Zoroaster 101.

Zschokke 266.

Ž

Žalm 195, 239, 286.

Žid. 221.

HRUBŠÍ TISKOVÉ CHYBY.

- Str. 12. ⟨A. Humboldt⟩ místo faktů má být
fakt.
- Str. 14. ⟨Tolstoj⟩ místo bůhví, proč má být
bůhví proč . . .
- Str. 50. ⟨Havlíček⟩ místo v nížvníká má být
v níž vniká : . .
- Str. 56. ⟨M. Müller⟩ místo než=li má být
nežli, místo kterákoli má být kterákoli.
- Str. 57. Slovo »Umění« vedle nápisu nad
čarou nutno vynechat.
- Str. 125. Při lámání sloupce vynecháno za
posledním aforismem jméno autora : *Marx*.
- Str. 237. ⟨Březina⟩ místo vůli, má být vůlí, . . .

O B S A H.

Úvod	3-11
----------------	------

I. ČLOVĚK A SVĚT.

Příroda a vesmír	11-13
V souladu s přírodou	14
Svět. Neznámo	15
Příroda, život	16
Člověk, atom, vývoj	17
Říše rostlin	18
Člověk a živočistvo	19
Ochránci zvířat	19
Lidskost a zvíře	20-21
Láska k všeživotu	22
Ukrutnost	23
Soucit	24
Člověk a společnost	25
Rodina a přátelé	25
Děti	25
Dětství	26

Výchova	27
Žena	27 – 28
Dívka	28
Rodiče	29
Těžký úkol rodičů	30
Překážky výchovy	31
Nestrašte školou	32
Prátelství	32 – 33
Vzdělanost	34
Výchova, škola	35
Učitel	36 – 37
Učitel, výchova	38 – 39
Výchova, vyučování	40
Život a škola	41
Vzdělanost a výchova	42
Úkoly výchovy	43
Pěstování vloh	44
Prostředky výchovy	45
Kázeň	46
K metodě výchovy	47
Budit zájem, součinnost	48
Láska a vděčnost ve výchově	49
Vzdělanost, osvěta	50
Učenost a vzdělanost	50
Učenost, osvěta	51
Autodidaktika	52
Učený není vždy vzdělaný	53

Mnohovědnost nás nespasí	
〈Masaryk〉	54
Rozum a srdce	55
Lidskost, světový jazyk	56
Odplata vzdělavatelů	57
Kniha, četba	57
Tisk	58
Četba	58
Kniha	59 – 64
Umění	65
Hudba	66
Vlast, národ, lidstvo	66
Úkoly národní	67
Povinnosti národa	68
Směry národního vývoje	69
Národ, vlast	70
Vlast, stát, svět	71
Lidstvo	72
Církev	73
Vláda	73
Vnitřní volnost	74
Spravedlnost	75
Rovnost	76
Mravnost	77
Politika	77
Revoluce	78

Právo	79
Nezávislost	79
Bratrství	80
Reformy	80
Hmotné a duševní poklady	81
Válka	82-87
Dobro, krásno a pravda	87
Zlí i dobří	88
Láska nejen ústy, ale skutkem	89
Mravnost	90-95
Dobro	96
Krásno	96-97
Vytvrvalost	97
Omyl	98
Pravda	99
Poznání	100
Příčinnivost	100, 102
Peníze	101
Čas	101

II. ČLOVĚK K SOBĚ.

Pro zdraví těla a duše	105
Péče o zdraví	106
Střídmosti v jídle	107
Jídlo a pití	108-109
Střízlivost národní povinností	110

Ostřízlivěním k obrodě	111
Zhoubné následky pití	112
Alkoholism	113
Pití a kouření	114
Požitkářství	115
Pohlavní otázka	116
Práce	117
Pracovitost	118 – 124
Tužit tělo i vůli	125
Zábava	126
Tělu i duši	127
Hospodař časem a energií	128
Čistota	129
Krásno	130
Pravda	131 – 134
K vnitřní volnosti	134
Mravní očista	134
Sobectví	135
Láska	136
Duševní klid	137
Kultura srdce	138
Soustrast, souslast	139 – 140
Milosrdenství	141
Cítění sociální	142
Láska v rodině	143 – 144

Sebevýchova	145
Boj proti vlastním vadám	145
Občanské ctnosti	146 – 148
Vlastní silou	149
Smysl pro všeobecné dobro	150
Touha po vyšších cílech	151
Uspěch	152
Rozum	153
Působení duševních činností na tělo	154
Věčné mládí	155
Stopy myšlenek	156
Vznešené myšlenky	157
Upřímnost	158
Duševní vyspělost	159 – 160
Nezoufat	161
Vývoj jedince a celku	162
Vědou k umění	163
Vlastní náprava	164
Blahovolnost	165
Shovívavost	166
Pozemské a božské	167
Svědomy	168
Cíl člověka	169
Sláva	170
Vnitřní volnost	170
K vnitřní volnosti	171 – 172
Duše a krásno	173
Radost	174

Štěstí — neštěstí	175
Duševní povznesení	176
Překonej překážky	177
Pokora, tichost	178
Sebepřemáhání	179
Sebezapření	180
Utrpením k dokonalosti	181
Osobnost, genius	181 — 186

III. ČLOVĚK A BŮH.

Svět proměn	189
Podstata a cíl člověka	190
Materialism	191
Theosofie	192
Mystické v životě	193
Bytí osobní a neosobní	194
Vznik a zánik	195
Osud a vývoj	196
Koloběh života	197
Duch a hmota	198
Život	199
Život a smrt	200 — 202
Poslední věci člověka	203
Smrt	204 — 207
Nesmrtelnost	208 — 211
Člověk	211
Duše	212 — 218

Víra	219–222
Náboženství	223–233
Zbožnost	233
Modlitba	234–235
Bůh	235–249
Věčnost	249–256
Kristus	256–263
Hledání spásy	263–281
Království boží	281–288
K nejvyššímu cíli	287–293
Abecední seznam autorů . .	295–309
Hrubší tiskové chyby . .	310
Obsah	311–318

KNIHA

SLOVA GENIŮ

VYŠLA JAKO II. SVAZEK

ETICKO-OSVĚTOVÉ EDICE

LEKNINY

V BRNĚ, LERCHOVA 38.

USPOŘÁDAL

F. A. ŠÍDLO.

VYTISKL

„*KRAMERIUS*“

V BRNĚ.

